

РІШЕННЯ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ
З ПРАВ ЛЮДИНИ
**ЩОДО ЗАХИСТУ
ПЕРСОНАЛЬНИХ
ДАНИХ**

Спільна програма Європейського Союзу та Ради Європи
«Зміцнення інформаційного суспільства в Україні»

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Спільна програма Європейського Союзу та Ради Європи
«Зміцнення інформаційного суспільства в Україні»

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

РІШЕННЯ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ
З ПРАВ ЛЮДИНИ
**ЩОДО ЗАХИСТУ
ПЕРСОНАЛЬНИХ
ДАНИХ**

Це видання опубліковано в рамках спільної програми Ради Європи та Європейського Союзу «Зміцнення інформаційного суспільства в Україні». Погляди, виражені в даній публікації, відображають позицію авторів та не обов'язково відображають офіційну позицію Ради Європи та Європейського союзу.

Всі права захищено.

Видано Радою Європи

F-67075 Strasbourg Cedex

www.coe.int

© Council of Europe,

Європейський Союз складається з 28 держав-членів та їх народів. Це унікальне політичне та економічне партнерство, засноване на цінностях поваги до людської гідності, свободи, рівності, верховенства права і прав людини. Понад п'ятдесят років нам знадобилось для створення зони миру, демократії, стабільності й процвітання на нашому континенті. Водночас нам вдалось зберегти культурне розмаїття, толерантність і свободу особистості. ЄС налаштований поділитись своїми цінностями та досягненнями з країнами-сусідами ЄС, їх народами та з народами з-поза їх меж. Більше інформації про ЄС: <http://delukr.ec.europa.eu>.

Рада Європи – це міждержавна організація, до якої входить 47 держав-членів, завданням якої є захищати права людини, плюралістичну демократію та верховенство права; сприяти усвідомленню та оцінці європейської культурної самобутності та розмаїття європейських культур; знаходити вирішення проблем, що існують у суспільстві (ксенофобія, нетерпимість, захист навколишнього середовища, клонування, СНІД, наркотики, організована злочинність і т. ін.); допомагати стверджувати стабільність демократії у Європі через підтримку політичних, законотворчих та конституційних реформ. Більше інформації про Офіс Ради Європи в Україні: <http://www.coe.int/en/web/kyiv>.

Спільна програма Європейського Союзу та Ради Європи «Зміцнення інформаційного суспільства в Україні» має на меті покращити свободу, різноманітність і плюралізм медіа, а також сприяти ефективності системи захисту персональних даних. Також – програма спрямована на відкритий, всебічний і сталий підхід до управління Інтернетом, що ґрунтується на правах людини і ставить людину в центр уваги. Крім того, програма сприятиме виконанню обов'язків і зобов'язань України перед Радою Європи, реалізації Угоди про асоціацію з ЄС і Плану дій з лібералізації ЄС візового режиму для України. Більше інформації про програму: <http://www.coe.int/en/web/kyiv/41>.

 ЗМІСТ

ПЕРША СЕКЦІЯ

СПРАВА «АВІЛКІНА ТА ІНШІ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ» 7

ДРУГА СЕКЦІЯ

СПРАВА «S. ТА МАРПЕР ПРОТИ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА» 23

ТРЕТЯ СЕКЦІЯ

СПРАВА «ШИМОВОЛОС ПРОТИ РОСІЇ» 61

ЧЕТВЕРТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «К.У. ПРОТИ ФІНЛЯНДІЇ» 77

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «Л. Х.ПРОТИ ЛАТВІЇ» 91

ШОСТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «К. Х. ТА ІНШІ ПРОТИ СЛОВАЧЧИНИ» 103

СЬОМА СЕКЦІЯ

СПРАВА «І. ПРОТИ ФІНЛЯНДІЇ» 119

ПЕРША
СЕКЦІЯ

СПРАВА «АВІЛКІНА ТА ІНШІ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ»

[Заява № 1585/09]

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

6 червня 2013 року

Це рішення набуде статусу остаточного за умов,
зазначених у пункті 2 статті 44 Конвенції.
Рішення може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Авілкіна та інші проти Російської Федерації»

Європейський суд з прав людини (Перша секція), засідаючи палатою у складі:

Ізабелла Берро-Лефевр, *Голова*,
Елізабет Штайнер,
Ханлар Гаджиєв,
Лінос-Александр Сіціліанос,
Ерік Мозе,
Ксенія Турковіч,
Дмитро Дєдов, *судді*,

та за участю Андре Вампах, *Заступника секретаря Секції*, після наради за зачиненими дверима 14 травня 2013 року, постановив таке рішення, ухвалене у вищевказану дату:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 1585/09) проти Російської Федерації, поданою до Суду 19 грудня 2008 року відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (далі — «Конвенція») Управлінським центром Свідків Єгови в Росії (далі — «організація-заявник»), в особі його голови Василя Михайловича Каліна, і трьома громадянками Російської Федерації: неповнолітньою Катериною Сергіївною Авілкіною, інтереси якої представляла її мати, Олена Миколаївна Авілкіна, а також Ніною Миколаївною Дубініною та Валентиною Олексіївною Жуковою (далі — «заявниці»).

2. Інтереси організації-заявника та заявників представляли Дж. Андрик, А. Чіміров і Р. Даньєл, адвокати, що практикують у Сполучених Штатах Америки, Російській Федерації та Сполученому Королівстві. Уряд Російської Федерації (далі — Уряд) представляв Г. Матюшкін, Уповноважений Російської Федерації в Європейському суді з прав людини.

3. Заявники, зокрема, стверджували, що надання їхньої медичної документації прокуратурі було порушенням їхнього права на повагу до приватного життя.

4. Заява була повідомлена Уряду 6 травня 2011 року. Крім того, було прийнято рішення, що Суд розгляне питання про прийнятність скарги одночасно з її розглядом по суті (пункт 1 статті 29 Конвенції).

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Організація-заявник — розташована в Санкт-Петербурзі Релігійна організація «Управлінський центр Свідків Єгови в Росії». Друга заявниця, Катерина Сергіївна Авілкіна, 2006 року народження, проживає в місті Нальчику. Третя заявниця, Ніна Миколаївна Дубініна, 1959 року народження, проживає в м. Мурманську. Четверта заявниця, Валентина Олексіївна Жукова, 1956 року народження, проживає в Ленінградській області.

A. Перевірка діяльності організації-заявника з боку державних органів

6. 23 вересня 2004 року «Комітет з порятунку молоді від деструктивних культів» (далі — «Комітет з порятунку молоді») направив письмове звернення на ім'я Президента Російської Федерації. Це звернення головним чином стосувалося віровчення і практики організації-заявника, а також містило твердження про причетність останньої до екстремізму.

Крім того, у зверненні було викладено прохання про проведення перевірки діяльності організації-заявника.

7. 16 листопада 2004 року Адміністрація Президента РФ передала зазначене звернення Комітету з порятунку молоді до прокуратури Санкт-Петербурга. За результатами проведеної перевірки в діяльності організації-заявника жодних фактів порушення закону виявлено не було.

8. 28 березня 2005 року Комітет з порятунку молоді направив ще одне звернення щодо організації-заявника. 4 квітня 2005 року Комітету з порятунку молоді було відмовлено в задоволенні його вимог. Згодом цей Комітет направив ще шість звернень. Перевірки за всіма цими зверненнями закінчилися відмовою щодо вжиття будь-яких заходів.

9. У період з 7 березня 2005 року по 3 травня 2007 року організація-заявник направила в державні органи п'ять звернень з вимогою проінформувати її про результати проведення перевірок. У відповідь на них прокуратура повідомила, що жодних порушень у діяльності організації-заявника виявлено не було. При цьому організації-заявнику було відмовлено в проханні ознайомитися з відповідними матеріалами.

10. Організація-заявник стверджувала, що в рамках проведення перевірок прокуратура Санкт-Петербурга взаємодіяла з іншими органами державної влади, направляла релігійні публікації на експертизу, вивчала медичні документи членів організації-заявника, втручалася в процес шкільного навчання без згоди батьків і розглядала неодноразово повторювані звернення організацій та громадян.

11. 1 червня 2007 року заступник прокурора Санкт-Петербурга направив до Комітету з охорони здоров'я Санкт-Петербурга вказівку про доручення всім медичним установам

міста повідомляти про кожен факт відмови Свідків Єгови від переливання крові та її компонентів. У листі прокурора, зокрема, було наведено наступне:

«Прокуратурою міста за дорученням Генеральної прокуратури РФ проводиться перевірка діяльності релігійної організації «Управлінський центр Свідків Єгови в Росії». Згідно з ідеологією зазначеної організації, її adeptам заборонено переливання крові та її компонентів. За результатами проведеної перевірки встановлено, що в низці випадків відмова від переливання крові спричинила складнощі в наданні кваліфікованої медичної допомоги та погіршила хід захворювання.

У зв'язку з викладеним прошу Вас доручити всім медичним установам Санкт-Петербурга негайно інформувати Комітет про кожен факт відмови громадян, які є adeptами даної релігійної організації, від переливання крові та її компонентів».

12. 4 червня 2007 року прокуратура міста відмовила організації-заявнику в ознайомленні з матеріалами, зібраними прокуратурою в ході проведення перевірок.

В. Передача медичної інформації про особу

13. У період з 2 лютого по 5 квітня 2006 року четверта заявниця перебувала в державному лікарняному закладі на лікуванні, яке супроводжувалося хірургічним втручанням без використання донорської крові або її компонентів. 25 січня 2007 року прокуратура Курортного району Санкт-Петербурга направила зазначеній лікарні запит про надання медичних документів даної заявниці.

14. 26 липня 2007 року четвертій заявниці стало відомо, що прокуратура Курортного району ознайомила з її медичними доку-

ментами, а також з відомостями про методи лікування та їх результати.

15. 26 березня 2007 року третю заявниця була госпіталізована в державну лікарняну установу і виявила бажання, щоб при лікуванні її захворювання застосовувалися безкровні методи. Лікарня відмовилася задовольнити це прохання, і 18 квітня 2007 року цю заявницю було виписано. Потім вона поступила на лікування до приватного лікарняного закладу для проведення хірургічного втручання. Державна лікарня [про яку йде мова на початку цього пункту] не повідомляла в прокуратуру про випадок третьої заявниці.

16. У невстановлені дати друга заявниця пройшла у державному лікарняному закладі курс хіміотерапії відповідно до тактики застосування безкровних методів лікування. У відповідь на запит заступника прокурора Санкт-Петербурга (див. п. 11 цього рішення) лікарі передали відповідну інформацію про пацієнтку до Комітету з охорони здоров'я та органів прокуратури.

С. Розгляд справи національними судами

17. У невстановлену дату організація-заявник і декілька її членів, включаючи другу, третю і четверту заявниць, оскаржили дії прокуратури в судовому порядку. У своїй заяві вони просили: 1) визнати незаконними перевірки діяльності організації-заявника, проведені прокуратурою; 2) зобов'язати державні органи припинити втручання в права і законні інтереси організації-заявника та припинити перевірку її діяльності; 3) визнати незаконним рішення прокуратури від 4 червня 2007 року про відмову в наданні матеріалів перевірок для ознайомлення; 4) зобов'язати прокуратуру повернути медичні документи власникам

і знищити відповідні матеріали (якщо такі є), що знаходяться в розпорядженні державних органів; 5) зобов'язати прокуратуру повернути організації-заявнику релігійну літературу в повному обсязі і в належному стані; 6) зобов'язати прокуратуру надати організації-заявнику висновок експертизи щодо релігійної літератури організації-заявника; 7) зобов'язати прокуратуру припинити нападки на організацію-заявника з боку Комітету з порятунку молоді та інших подібних організацій; 8) зобов'язати прокуратуру вжити відповідних заходів за зловмисними і безпідставними зверненнями проти організації-заявника у разі, якщо дані звернення є недостовірними або містять наклеп, помилковий донос, ознаки екстремізму.

18. 27 березня 2008 року Жовтневий районний суд м. Санкт-Петербурга частково задовольнив вимоги заявників. Він визнав незаконним рішення прокуратури від 4 червня 2007 року і зобов'язав її забезпечити представникам організації-заявника можливість ознайомитися з матеріалами перевірок. У задоволенні решти вимог заявникам було відмовлено.

19. Відносно стверджуваної дострокової виписки третьої заявниці з державного лікарняного закладу районний суд вказав, що це питання виходить за рамки заяви, поданої заявниками на предмет заперечування дій прокуратури.

20. Що стосується передачі медичної документації другої та четвертої заявниць, районний суд зазначив таке:

«Згідно зі статтею 61 Основ законодавства про охорону здоров'я громадян, інформація про факт звернення за медичною допомогою, стан здоров'я громадянина, діагноз його захворювання й інші відомос-

ті, отримані при його обстеженні та лікуванні, складають лікарську таємницю. Громадянину повинна бути підтверджена гарантія конфіденційності переданих ним відомостей.

Таким чином ... слід визнати, що інформація про переливання крові як про метод лікування громадянина становить лікарську таємницю, розголошення якої без згоди [пацієнта] особами, яким така інформація стала відомою під час навчання, виконання професійних обов'язків, допускається лише у випадках, передбачених частиною 4 статті 61 Основ законодавства про охорону здоров'я громадян.

Дійсно, в листі від 01.06.2007 ... заступником прокурора Санкт-Петербурга голові Комітету з охорони здоров'я Санкт-Петербурга запропоновано доручити всім медичним установам Санкт-Петербурга інформувати зазначений Комітет про кожен факт відмови громадян, які є адептами віросповідання Свідків Єгови, від переливання крові та її компонентів, а також передавати отриману Комітетом від медичних установ такого роду інформацію в прокуратуру Санкт-Петербурга ...

[...]

Згідно з пунктом 3 частини 4 статті 61 Основ законодавства про охорону здоров'я громадян в редакції Основ, що діяла до внесення змін ... 24.07.2007, ... прокурор у зв'язку з проведенням розслідування мав право звернутися із запитом до медичного закладу з метою отримання інформації, що становить лікарську таємницю.

[...]

Аргумент представників [організації-заявника] і [другої заявниці] про те, що вказане вище право прокурору надавалося лише при розслідуванні кримінальних справ, але не при проведенні перевірки ... за виконан-

ням закону, суд вважає помилковим, оскільки такого обмеження [редакція статті 61] Основ законодавства про охорону здоров'я не містила. Лист заступника прокурора Санкт-Петербурга від 01.06.2007 ... було направлено голові Комітету з охорони здоров'я Санкт-Петербурга до внесення змін до [статтю 61] і не може розцінюватися в якості незаконної дії.

[...]

Запит прокуратури Курортного району Санкт-Петербурга від 25.01.2007 ... направлений в [онкологічний центр, в якому четверта заявниця проходила лікування] з приводу подання ... [ii] медичних документів з історії хвороби, стосувався лише відомостей про медичні показання до застосування [щодо четвертої заявниці] гемотрансфузії, причин відмови останньої від даного методу медичного втручання та наслідків такої відмови ...

21. 2 липня 2008 року Санкт-Петербурзький міський суд залишив у силі оскаржуване рішення від 27 березня 2008 року.

22. За ствердженням організації-заявника, прокуратура не виконала рішення від 27 березня 2008 року, яким суд зобов'язав її ознайомити організацію-заявника з матеріалами перевірки. Представникам організації-заявника було дозволено ознайомитися лише з 10 відсотками зазначених матеріалів.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

23. Основи законодавства Російської Федерації про охорону здоров'я громадян, що діяли на момент подій, які розглядаються, передбачали, зокрема, наступне:

Стаття 61. Лікарська таємниця

«Інформація про факт звернення за медичною допомогою, стан здоров'я громадянина, діагноз його захворювання й інші відомості, отримані при його обстеженні та лікуванні, становлять лікарську таємницю. [...]

Не дозволяється розголошення відомостей, що становлять лікарську таємницю особами, яким вони стали відомі під час навчання, виконання професійних, службових та інших обов'язків, крім випадків, встановлених частинами третьою та четвертою цієї статті.

За згодою громадянина або його законного представника допускається передача відомостей, що становлять лікарську таємницю, іншим громадянам, у тому числі посадовим особам, в інтересах обстеження і лікування пацієнта, для проведення наукових досліджень, публікації в науковій літературі, використання цих відомостей у навчальному процесі та в інших цілях.

Надання відомостей, що становлять лікарську таємницю, без згоди громадянина або його законного представника допускається ...

3) на запит органів дізнання і слідства, прокурора і суду в зв'язку з проведенням розслідування або судовим розглядом ...
[...]

Стаття 69. Право громадян на оскарження дій державних органів і посадових осіб, що порушують права і свободи громадян у галузі охорони здоров'я

«Дії державних органів і посадових осіб, що порушують права і свободи громадян, визначені цими Основами, в галузі охорони здоров'я, можуть бути оскаржені до вищих державних органів, перед вищими посадовими особами або до суду відповідно до чинного законодавства».

24. Федеральний закон «Про прокуратуру Російської Федерації», що діє з 1992 року, передбачає, з урахуванням внесених поправок, наступне:

Стаття 22. Повноваження прокурора [що стосується виконання закону]

«1. Прокурор при здійсненні покладених на нього функцій має право ...

[вимагати] проведення перевірок за матеріалами і зверненнями, що надійшли до органів прокуратури...*

викликати посадових осіб і громадян для пояснень з приводу порушень законів.

[...]»

Стаття 27. Повноваження прокурора [що стосується захисту прав і свобод людини]

«1. При здійсненні покладених на нього функцій прокурор:

розглядає і перевіряє заяви, скарги та інші повідомлення про [припущене] порушення прав і свобод людини ...

роз'яснює постраждалим порядок захисту їхніх прав і свобод;

вживає заходів щодо попередження та припинення порушень прав і свобод людини ...

притягнення до відповідальності осіб, які порушили закон, та відшкодування заподіяної шкоди ...».

ЩОДО ПРАВА

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

25. Друга, третя і четверта заявниці стверджували, що прокуратура вимагала від лікарів надати відомості, які містяться в медичних документах цих заявниць, без їхньої згоди і за відсутності розслідування за кримінальній справою, яке могло б обґрунтувати одержання таких відомостей. У результаті відносно другої і четвертої заявниць мала місце пере-

дача даних, що становлять лікарську таємницю. Заявниці посилалися на статтю 8 Конвенції, яка передбачає наступне:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб».

А. Прийнятність

26. Суд відзначає – і це не оскаржувалося сторонами, – що медичні документи третьої заявниці не надавалися (див. п. 15 цього рішення вище). Зважаючи на це, скарга третьої заявниці за статтею 8 Конвенції є несумісною *ratione personae* з положеннями Конвенції в розумінні пункту «а» частини 3 статті 35 Конвенції, а тому, відповідно до частини 4 статті 35 Конвенції, її слід відхилити.

27. Суд звертає увагу на те, що скарга другої та четвертої заявниць (далі за текстом – «заявниці») за цією статтею не є явно необґрунтованою за змістом пункту «а» частини 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що скарга в цій частині не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Відповідно, вона повинна бути визнана прийнятною.

В. Конкретні обставини справи

1. Чи мало місце втручання в право заявниць на повагу до їхнього приватного життя

а) Зауваження сторін

28. Посилаючись на практику Суду (пункт 43 рішення Великої палати у справі «Ротару проти Румунії» (Rotaru v. Romania) за скаргою № 28341/95, ЄСПЛ 2000-V; п. 48 рішення від 26 березня 1987 року по справі «Леандер проти Швеції» (Leander v. Sweden), Серія А № 116; і п. 35 рішення від 17 липня 2008 року по справі «І. проти Фінляндії» (I. v. Finland) за заявою № 20511/03), друга і четверта заявниці стверджували, що відомості, надання яких вимагалось прокуратурою, становили лікарську таємницю, і на них поширювалися гарантії захисту, передбачені статтею 8 Конвенції. Лікувальні заклади передали прокуратурі зазначені відомості без згоди заявниць. Крім того, мати другої заявниці зверталася до головного лікаря медичного закладу, в якому друга заявниця проходила лікування, з прямим проханням не надавати прокуратурі відомості, що становлять лікарську таємницю. Той факт, що друга і четверта заявниці дотримувалися вчень, які сповідуються і розповсюджуються Свідками Єгови, – в тому числі щодо відмови від переливання крові – не мав жодного значення. Приймаючи рішення дотримуватися поглядів якоїсь певної релігії, громадянин автоматично не відмовляється від гарантованого Конвенцією права на повагу до приватного життя.

29. Уряд стверджував, що надання прокуратурі медичних документів заявниць не становило втручанням в їхнє приватне життя. Заявниці є активними Свідками Єгови, відкрито поширюють свої релігійні переконання, в тому числі про відмову від переливання крові. На думку Уряду, вони відмовилися від свого права на медичну таємницю щодо документів, що підтверджують їхню відмову від гемотрансфузії. Крім іншого, надання прокуратурі медичних документів заявниць не спричинило для них жодних негативних наслідків.

б) Оцінка Суду

30. Суд відзначає, що, як ним було раніше встановлено, особисті дані пацієнта є складовою його приватного життя (див. пункт 35 вищезазначеного рішення Суду у справі «I. [проти Фінляндії]» (I. [v. Finland])). Суд також враховує позицію російських судів, які розглядали справу заявників і які дійшли висновку, що до інформації про методи їхнього лікування потрібно було ставитися як до конфіденційної (див. вище, пункт 20 цього рішення).

31. Крім того, Суд враховує той факт, що медичні установи, в яких друга і четверта заявниці проходили лікування, були державними лікарнями, за дії яких держава несе відповідальність з точки зору Конвенції (див. п. 71 рішення Суду у справі «Гласс проти Сполученого Королівства» (Glass v. the United Kingdom) за заявою № 61827/00, ЄСПЛ 2004-II).

32. Таким чином, на думку Суду, передача державними лікарнями закладами прокуратурі медичних документів другої та четвертої заявниць, безперечно, була втручанням у право заявниць на повагу до їхнього приватного життя – права, закріпленого частиною 1 статті 8 Конвенції. Залишається встановити, чи було таке втручання виправданним у світлі частини 2 зазначеної вище статті Конвенції.

2. Чи було втручання виправданним

а) «Згідно із законом»

(i) Зауваження сторін

33. На думку заявниць, своєю вимогою про надання медичних документів пацієнтів – Свідків Єгови прокуратура надмірно і безпідставно розширила тлумачення положень

законодавства, що відносяться до справи та були чинні на момент розглянутих подій. При цьому відсутні будь-які кримінально карні діяння або підозра в провадженні злочинної діяльності, які могли б послужити підставою для передачі зазначених відомостей. Прокуратура просто «полювала» за інформацією. З точки зору заявників, значущі для справи положення законодавства не могли тлумачитися настільки вільно, щоб правоохоронні органи отримували право доступу до відомостей, які становлять лікарську таємницю, без жодної прив'язки до конкретного кримінального розслідування. Ця позиція підтверджується тим, що пізніше до національного законодавства були внесені зміни, в силу яких прокуратура була виключена зі списку державних органів, уповноважених вимагати надання відомостей, які становлять лікарську таємницю, без згоди пацієнта.

34. На думку Уряду, передача прокуратурі медичних документів заявниць здійснювалася в суворій відповідності до законів, що діяли на момент розглянутих подій. Національні суди двох інстанцій вивчили аргументи заявниць з питання тлумачення статті 61 Основ законодавства про охорону здоров'я громадян і визнали їх помилковими. Національні суди визнали, що при здійсненні нагляду за діяльністю конкретних громадян або організацій і при перевірці виконання ними закону прокурор був вправі запитувати відомості, що становлять лікарську таємницю.

ii) Оцінка Суду

35. Суд відзначає, що тлумачення виразу «згідно із законом» було ретельно проаналізовано у практиці Суду і підсумовано наступним чином (див. пункти 95-99 рішення Великої палати у справі «С. і Марпер проти

Сполученого Королівства» (S. and Marper v. the United Kingdom) за заявами №№ 30562/04 і 30566/04, ЄСПЛ 2008):

«95. Суд нагадує про свою добре установлену практику: формулювання «згідно із законом» наказує, що оскаржувана міра повинна мати певні підстави в національному законодавстві та відповідати принципу верховенства права, – саме це чітко зазначено в преамбулі до Конвенції і є невід’ємною складовою мети і завдань статті 8 Конвенції. Таким чином, закон повинен бути належним чином доступним і передбачуваним, тобто, сформульованим достатньо точно, щоби громадянин міг – з належною допомогою, в разі необхідності – погоджувати з ним свою поведінку. Для виконання цих вимог національне право має передбачати належний правовий захист від свавілля і відповідно встановлювати з достатньою чіткістю межі повноважень, наданих компетентним органам влади, та порядок їхньої реалізації (див. пункти 66-68 рішення Суду від 2 серпня 1984 року у справі «Мелоун проти Сполученого Королівства» (Malone v. the United Kingdom), Серія А № 82; пункт 55 рішення Великої палати у справі «Ротару проти Румунії» (Rotaru v. Romania) за заявою № 28341/95, ЄСПЛ 2000-V; і пункт 56 вищезазначеного рішення Великої палати у справі «Аманн [проти Швейцарії]» (Amann [v. Switzerland])).

96. Рівень точності, який вимагається від національного законодавства, – а воно в будь-якому випадку не може передбачити всі можливі ситуації, – в значній мірі залежить від змісту документа, що розглядається, сфери його застосування, кількості та правового статусу осіб, яким він адресований (див. пункт 84, з подальшими посиланнями, рішення Великої палати у справі «Хасан і Чауш проти Болгарії»

(Hasan and Chaush v. Bulgaria) за заявою № 30985/96, ЄСПЛ 2000-XI)».

36. Повертаючись до обставин цієї справи, Суд погоджується з аргументом Уряду про те, що надання прокуратурі медичних документів заявниць мало підставу в національному праві – в Основах законодавства про охорону здоров’я громадян (див. вище, пункт 23 цього рішення). Суд також звертає увагу на те, що сторони не оскаржували «доступність» закону, що розглядається.

37. Суд також враховує аргумент заявниць про те, що положення законодавства, які діяли на момент відповідних подій і визначали умови для дозволеного надання відомостей, що становлять лікарську таємницю, були сформульовані в досить загальних термінах і існувала можливість їхнього ширшого тлумачення. Зважаючи на це, Суд вважає принциповим наявність чітких детальних норм, що регулюють сферу і порядок застосування заходів, а також наявність мінімального захисту стосовно порядку надання подібних відомостей, оскільки завдяки цьому забезпечуються достатні гарантії проти можливого свавілля та зловживання правом (див., з відповідними змінами, пункт 99 вищезазначеного рішення Великої палати у справі «С. і Марпер [проти Сполученого Королівства]» (S. and Marper [v. the United Kingdom])). При цьому Суд зазначає, що в розглянутій справі ці питання тісно пов’язані з предметом спору ширшого значення: було втручання необхідним у демократичному суспільстві чи ні. Беручи до уваги свої міркування, викладені нижче в пунктах 43-54, Суд не вважає за необхідне вирішувати питання про те, чи відповідає текст статті 61 Основ законодавства про охорону здоров’я громадян вимозі про «якість закону», як це передбачено частиною 2 статті 8 Конвенції.

(b) Законна мета

i) Зауваження сторін

38. Заявники не прокоментували цей аспект.

39. Уряд стверджував, що передача медичних документів другої та четвертої заявниць переслідувала законну мету охорони здоров'я населення та захисту прав громадян у цій сфері. Отримання зазначених медичних документів було необхідним для усунення ризику настання смерті або заподіяння серйозної шкоди здоров'ю пацієнтів, особливо у випадках, які стосувалися неповнолітніх.

ii) Оцінка Суду

40. Не вважаючи беззаперечним аргумент Уряду про те, що повноваження прокуратури щодо вимоги про надання відомостей, які становлять лікарську таємницю, відповідає інтересам держави стосовно забезпечення виконання закону, Суд, враховуючи обставини справи, вважає – як і щодо висновку, викладеного вище в пункті 37 цього рішення, – що він може утриматися від вирішення даного аспекту. Це питання буде обговорено нижче, в пунктах 43-54 цього рішення, в тій мірі, в якій воно має значення для оцінки пропорційності втручання (див., з відповідними змінами, пункт 53 рішення Суду у справі «Християнсько-демократична народна партія проти Молдавії» (*Christian Democratic People's Party v. Moldova*) за заявою № 28793/02, ЄСПЛ 2006-II).

v) Необхідне в демократичному суспільстві

i) Зауваження сторін

41. Виходячи з міркувань заявниць, необхідність в діях держави стосовно забезпечення

впливу на осіб, які сповідують певну релігію, в цілому, а також у діях стосовно таємного збору персональної медичної документації окремих її членів і втручання в процес їхнього медичного лікування була явно відсутньою. Надання їхніх медичних документів було абсолютно необґрунтованим. Що стосується лікування, то заявниці зробили свій особистий та свідомий вибір. Враховуючи негативні наслідки для заявниць, передача медичних відомостей була надмірним кроком. Втручання прокуратури серйозно ускладнило процес лікування другої заявниці та створило перешкоди для застосування альтернативних безкровних методів лікування, в тому числі еритропоетину. Ставлення медичного персоналу до цієї пацієнтки значно погіршилося. Окрім цього, 18 вересня 2007 року в засобах масової інформації з'явилася стаття, в якій один з лікарів відкрито обговорював випадок другої заявниці. Зважаючи на загрозу чергової передачі медичних документів, четверта заявниця не змогла отримати консультацію в медичному закладі, в якому раніше проходила лікування.

42. Уряд посилався на низку справ з російської судової практики щодо питань лікування, при розгляді яких національні суди подолали рішення батьків, які відмовилися від медичної допомоги своїм неповнолітнім дітям через свою належність до Свідків Єгови. Уряд визнав, що відмова другої та четвертої заявниць від переливання крові не була пов'язана з серйозним ризиком для їхнього здоров'я або життя. Передача медичних документів здійснювалася в рамках проведеної прокурорської перевірки. На думку Уряду, збір відомостей медичного характеру про відмову Свідків Єгови від гемотрансфузії допоміг би визначити заходи, які повинні були бути прийняті державними органами для недопущення виникнення загрози добробуту

пацієнтів, а також для захисту прав медичного персоналу, який здійснює лікування Свідків Єгови, і прав неповнолітніх пацієнтів.

ii) Оцінка Суду

43. Щоб вирішити питання про те, чи були оскаржувані заходи «необхідними в демократичному суспільстві», Суд проаналізує, чи були – з точки зору всієї справи в цілому – мотиви, наведені в обґрунтуванні цих заходів, доречними і достатніми, а також пропорційними переслідуванню законним цілям (див., наприклад, пункт 76 рішення Суду у справі «Пек проти Сполученого Королівства» (Pek v. the United Kingdom) за заявою № 44647/98, ЄСПЛ 2003-I).

44. Перш за все, Суд зазначає, що ключовим питанням у справі, що розглядається, є захист персональних даних. Детально розглянуте в попередніх справах право заявників на особисту автономію у сфері фізичної недоторканності і релігійних переконань не є предметом спору в даній справі (див., наприклад, пункти 131-142 рішення Суду від 10 червня 2010 року у справі «Релігійна громада свідків Єгови в м. Москві та інші проти Російської Федерації» (Jehovah's Witnesses of Moscow v. Russia) за заявою № 302/02).

45. Суд нагадує, що захист персональних даних, у тому числі медичних відомостей, має фундаментальне значення для реалізації особою свого права на повагу до приватного і сімейного життя – права, гарантованого статтею 8 Конвенції. Дотримання конфіденційності відомостей про здоров'я є особливо важливим принципом правових систем всіх Держав-учасниць за Конвенцією. Передача таких відомостей може серйозно вплинути на приватне та сімейне життя громадян, а також на їхнє соціальне становище та трудову зайня-

тість, оскільки це робить їх об'єктом наруги та можливих гонінь (див. пункти 95 і 96 рішення Суду від 25 лютого 1997 року «Z. проти Фінляндії» (Z. v. Finland), Звіти 1997-I). Дотримання конфіденційності даних про здоров'я має ключове значення не тільки для захисту приватного життя пацієнта, але й для збереження його довіри до медичних працівників і системи охорони здоров'я в цілому. За відсутності таких гарантій захисту особи, які потребують медичної допомоги, можуть утриматися від звернення за необхідним лікуванням, піддаючи тим самим своє здоров'я небезпеці (див. пункт 95 вищезазначеного рішення Суду у справі «Z. [проти Фінляндії]» (Z. [v. Finland]) та пункт 43 рішення Суду від 25 листопада 2008 року у справі «Бірюк проти Литви» (Biriuk v. Lithuania) за заявою № 23373/03). Проте інтереси пацієнтів і населення в цілому щодо захисту конфіденційності медичних відомостей можуть поступатися за своєю значимістю інтересам стосовно розслідування та покарання злочинів, а також щодо забезпечення гласності судового розгляду, якщо доведено, що такі інтереси мають більш серйозне значення (див. пункт 97 вищезазначеного рішення Суду у справі «З. [проти Фінляндії]» (Z. [v. Finland])).

46. Суд також нагадує, що розглядаючи справу про передачу персональних даних, він визнав, що за компетентними державними органами повинна зберігатися певна свобода розсуду стосовно встановлення справедливого балансу між відповідними громадськими та приватними інтересами, які суперечать один іншому. Однак така свобода розсуду супроводжується європейським наглядом (див. пункт 55 рішення Суду від 25 лютого 1993 року у справі «Функе проти Франції» (Funke v. France), Серія А № 256-A, с. 24) і її рамки залежать від таких факторів, як характер і значимість порушених інтересів, а також серйозність втручання (див. пункт 99 вище-

зазначеного рішення Суду у справі «З. [проти Фінляндії]» (З. [v. Finland])).

47. Повертаючись до обставин справи, що розглядається, Суд зазначає, що заявниці не були підозрюваними або обвинуваченими за жодним кримінальним розслідуванням. Прокуратура лише проводила перевірку діяльності релігійної організації заявниць за одержаними зверненнями. Медичні установи, в яких заявниці проходили лікування, не повідомляли прокуратуру про жодні випадки стверджуваної злочинної поведінки. Зокрема, якби медичні працівники, які проводили лікування другої заявниці, якій на той момент було два роки, оцінювали стан дитини як небезпечний для життя, вони могли самостійно або через прокуратуру звернутися до суду за дозволом на проведення переливання крові. Крім того, представлені Судові матеріали справи не містять жодних вказівок на те, що лікарі, які повідомили районну прокуратуру про випадок четвертої заявниці, висловлювали думку про те, що відмова даної заявниці від переливання крові є не вираженням її справжньої волі, а результатом тиску, що чинили на неї інші віруючі, які розділяють її релігійні переконання (див., з відповідними змінами, пункти 137 і 138 вищезазначеного рішення Суду у справі «Релігійна громада Свідків Єгови в м. Москві [та інші проти Російської Федерації]» (Jehovah's Witnesses of Moscow [v. Russia])). З урахуванням цих обставин Суд не вбачає жодної гострої соціальної потреби, яка б вимагала передачі відомостей, що становлять лікарську таємницю, про заявниць. Таким чином, Суд вважає, що заходи, вжиті прокуратурою при проведенні перевірки, не обов'язково повинні були мати настільки суворий характер у відношенні до заявниць.

48. У цьому зв'язку Суд враховує той факт, що, крім запиту про надання відомостей, які

становлять лікарську таємницю, у прокуратури були й інші можливості для проведення перевірки за одержаними зверненнями. Наприклад, прокурор міг спробувати отримати згоду заявниць на передачу таких відомостей та/або з'ясувати думку заявниць з цього питання (див. вище, пункти 23 і 24 цього рішення). Незважаючи на це, прокуратура вирішила вимагати надання відомостей, які становлять лікарську таємницю, не повідомивши про це заявниць та не забезпечивши їм можливість висловити свою згоду або незгоду.

49. Суд бере до уваги тлумачення, надане національними судами відповідним нормам законодавства: на момент розглянутих подій повноваження прокуратури стосовно запиту про надання відомостей, які становлять лікарську таємницю, без згоди пацієнта не обмежувалися лише кримінальним розслідуванням відносно відповідної особи (див. вище, пункт 20 цього рішення), а могли здійснюватися у зв'язку з будь-якою «перевіркою», яку проводила прокуратура. Уряд не заперечував, що закон не встановлював конкретних меж для повноважень прокуратури в питанні отримання медичних документів громадян. Правові норми, які стосуються справи, не містили жодних вказівок на тих осіб, інтереси яких могли бути порушені передачею таких даних, і на порядок, який повинен був при цьому застосовуватися.

50. У заявниць дійсно була можливість оскаржити законність вимог прокуратури до вищестоящої прокуратури або до суду після того, як зазначені відомості були передані (див. вище, пункт 23 цього рішення). Вони цією можливістю скористалися, і їхні вимоги були розглянуті національними судами двох інстанцій.

51. Посилаючись на необмежені повноваження прокуратури стосовно запиту відомостей,

що становлять лікарську таємницю, суди визнали законною передачу таких відомостей і відмовили заявникам у задоволенні їхніх вимог. Суд не вбачає в тексті судових рішень жодних вказівок на те, що національні органи влади спробували встановити справедливий баланс між правом заявниць на повагу до їхнього приватного життя та діяльністю прокуратури, спрямованою на захист здоров'я населення та прав громадян у цій сфері. Державні органи також не навели відповідних та достатніх мотивів у якості обґрунтування передачі конфіденційних відомостей.

52. Виходячи з цього, на думку Суду, можливість заперечувати проти надання відомостей, які становлять лікарську таємницю, вже після того, як вони були отримані прокуратурою, не забезпечувала заявникам належного захисту від несанкціонованої передачі таких відомостей.

53. Вищевказаних міркувань достатньо для того, щоб Суд дійшов висновку, що збір прокуратурою відомостей, які становлять лікарську таємницю, щодо заявниць не супроводжувався належним захистом, що дозволяє запобігти передачі цих даних, у порушення принципу поваги до приватного життя заявниць, гарантованого статтею 8 Конвенції.

54. Відповідно, мало місце порушення статті 8 Конвенції з огляду на надання медичних документів заявниць для цілей прокурорської перевірки.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 14 КОНВЕНЦІЇ, ЯКА РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ СПІЛЬНО ЗІ СТАТТЕЮ 8 КОНВЕНЦІЇ

55. Усі заявники стверджували, що мало місце порушення статті 14 Конвенції, яка роз-

глядається спільно зі статтею 8 Конвенції: у відношенні громадян, які є заявниками у цій справі, мала місце дискримінація за ознакою їхньої належності до Свідків Єгови в Росії. Стаття 14 Конвенції передбачає наступне:

«Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою».

56. За словами заявників, головна причина вимоги прокуратури про надання конфіденційних медичних документів полягала в тому, що пацієнти є Свідками Єгови. Жодного подібного запиту щодо інших груп пацієнтів направлено не було. Таким чином, передача медичних документів заявниць являла собою протиправну дискримінацію і становила порушення статті 14 Конвенції, яка розглядається спільно зі статтею 8 Конвенції. Із заявницями поводитися як зі злочинцями або підозрілими особами, в персональні дані та приватне життя яких необхідно було втручатися в інтересах суспільства.

57. З точки зору Уряду, передача медичних документів другої та четвертої заявниць не мала дискримінаційного характеру. Прокуратура поводила перевірку за зверненнями двох громадських об'єднань, які, зокрема, стверджували, що діяльність релігійної організації Свідків Єгови порушувала право громадян на отримання медичної допомоги.

A. Прийнятність

58. Суд відзначає, що в цій частині скарга – в тій мірі, в якій вона стосується другої та четвертої

заявниць, – не є явно необґрунтованою у розумінні пункту «а» частини 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що скарга в цій частині не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. З огляду на це її слід визнати прийнятною.

59. Стверджуване порушення Конвенції безпосередньо не стосувалося третьої заявниці та організації-заявника. Через це вони не можуть стверджувати, що є жертвами цього порушення, як того вимагає стаття 34 Конвенції. Відповідно Суд вважає, що в цій частині скарга є несумісною *ratione personae* з положеннями Конвенції у розумінні частини 3 статті 35 конвенції.

В. Конкретні обставини справи

60. Суд нагадує, що стаття 14 конвенції не існує самостійно, а грає важливу роль, доповнюючи інші положення Конвенції та протоколів до неї, оскільки гарантує захист осіб, які перебувають в аналогічних умовах, від дискримінації при реалізації прав, наданих цими іншими положеннями. У тому випадку, коли робиться посилення на матеріальне положення Конвенції або протоколів до неї, як взяте окремо, так і в сукупності зі статтею 14 Конвенції, і коли було зроблено висновок про конкретний факт порушення цього матеріального положення, необхідність у розгляді справи судом також у світлі статті 14 Конвенції в загальному випадку відсутня. Однак ситуація повністю змінюється, якщо основним предметом розгляду у справі є очевидний нерівний підхід до реалізації права (див. пункт 89 рішення Великої палати Суду у справі «Шассанью та інші проти Франції» (*Chassagnou and Others v. France*) за заявами №№ 25088/94, 28331/95 та 28443/95, ЄСПЛ 1999 III; та пункт 67 рішення Суду від 22 жовтня 1981 року у справі «Даджен проти Сполученого Королівства» (*Dudgeon v. the United Kingdom*), Серія А № 45).

61. Враховуючи обставини цієї справи та зроблений Судом висновок про наявність порушення прав другої та четвертої заявниць за статтею 8 Конвенції, Суд не вважає за необхідне розглядати ті ж факти у світлі статті 14 Конвенції.

III. ЩОДО ІНШИХ СТВЕРДЖУВАНИХ ПОРУШЕНЬ КОНВЕНЦІЇ

62. Нарешті, посилаючись на статтю 6 Конвенції, заявники стверджували, що судовий розгляд у цивільній справі, в якому вони брали участь в якості сторони, був несправедливим. Посилаючись на статті 8 та 14 Конвенції, друга заявниця стверджувала, що їй було відмовлено в проходженні лікування в державній лікарні через її релігійні переконання. Організація-заявник, посилаючись на статті 9, 11 та 14 Конвенції, вказала на стверджуваний неправомірний та надмірний характер перевірки її діяльності з боку державних органів. Нарешті, заявники посилалися на статтю 13 Конвенції.

63. З урахуванням усіх наявних у нього матеріалів та в тій мірі, в якій питання, порушені у заяві, відносяться до його компетенції, Суд доходить висновку, що в частині цих вимог заява не виявляє порушень прав та основних свобод, передбачених Конвенцією та протоколами до неї. Таким чином, в силу частин 3 та 4 статті 35 Конвенції заяву в частині цих вимог слід відхилити.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

64. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сто-

рони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію».

А. Шкода

65. Друга та четверта заявниці вимагали присудити кожній з них по 5000 євро у якості компенсації моральної шкоди.

66. Уряд визнав ці вимоги заявниць завищеними. З точки зору Уряду, заявницям не повинна присуджуватися жодна компенсація такої шкоди.

67. Суд задовольняє зазначені вимоги другої та четвертої заявниць у повному обсязі та присуджує кожній з них по 5000 євро в якості компенсації моральної шкоди.

В. Судові та інші витрати

68. Заявниці також вимагали присудження наступних сум в якості компенсації судових витрат, понесених в ході розгляду у національних судах. Друга заявниця вимагала 22 235 рублів в якості оплати послуг А. Чімірова, 10 716,4 рублів в якості оплати послуг С. Міхеєвої на етапі досудової підготовки, 13 200 рублів в рахунок покриття її транспортних витрат, а також 700 рублів в рахунок оплати державних мит, сплачених нею в ході судового розгляду, та інших понесених нею витрат. Четверта заявниця вимагала присудження 12 235,69 рублів в якості оплати послуг А. Чімірова, 6 716 рублів в якості оплати послуг С. Міхеєвої на етапі досудової підготовки та 1 100 рублів в рахунок державних мит, сплачених нею в ході судового розгляду, та інших понесених нею витрат. Крім цього, друга та четверта заявниці вимагали виплатити кожній з них по 1 400 євро в якості компенсації

судових витрат, понесених при розгляді заяви в Суді, у зв'язку з оплатою послуг Р. Даньєла. Заявниці надали копії відповідних чеків та рахунків-фактур.

69. Уряд визнав ці вимоги заявниць нерозумними та завищеними. Уряд зазначив, що заявниці не надали договорів, укладених з юристами. Надані ними чеки та рахунки-фактури не містили печаток чи підписів, які б підтверджували, що такі платежі дійсно були проведені. Уряд також запропонував відмовити в повному обсязі у вимозі про виплату гонорару, заявленого Р. Даньєлом. Посилаючись на відомості з веб-сайтів деяких юристів, які ведуть юридичну практику в Санкт-Петербурзі, Уряд стверджував, що справа заявниць було нескладною і, відповідно, гонорар, заявлений А. Чіміровим, був завищений. Що стосується С. Міхеєвої, вона не представляла інтереси заявниць у національних судах.

70. Відповідно до практики Суду заявник має право на відшкодування судових та інших витрат лише в тій мірі, в якій було доведено, що вони дійсно мали місце та були необхідними і розумними за розміром. У цій справі, беручи до уваги наявні документи та вищезазначений критерій, Суд вважає за доцільне присудити другій та четвертій заявницям у якості компенсації судових витрат всіх категорій, відповідно, 2 522 євро та 1 880 євро, до яких слід додати будь-який податок, який може бути нарахований на ці суми.

С. Відсотки у разі несвоєчасної сплати

71. Суд вважає за доцільне встановити відсоткову ставку за прострочення платежів у розмірі граничної річної ставки Європейського центрального банку плюс три відсотки.

З ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО:

1. *Оголошує* заяву прийнятною в частині вимог за статтею 8 Конвенції та статтею 14 Конвенції, розглянутою спільно зі статтею 8 Конвенції, щодо передачі медичних документів другої та четвертої заявниць, а також визнає її непринятною в решті частини;

2. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 8 Конвенції;

3. *Постановляє*, що необхідності розглядати скаргу в частині вимог за статтею 14 Конвенції, взятої спільно зі статтею 8 Конвенції, немає;

4. *Постановляє*, що:

а) держава-відповідач має сплатити заявницям у тримісячний строк з дня, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до частини 2 статті 44 Конвенції, наступні суми, що підлягають конвертації у валюту держави-відповідача за курсом на день виплати:

- по 5 000 (п'ять тисяч) євро другій та четвертій заявницям у якості компенсації моральної шкоди; ці суми повинні бути збільшені на розмір будь-якого податку, що може бути на них нарахований;
- 2 522 (дві тисячі п'ятсот двадцять два) євро другій заявниці в якості компенсації судових та інших витрат; ця сума має бути збільшена на розмір будь-якого податку, що може бути на неї нарахований;
- 1 880 (одна тисяча вісімсот вісімдесят) євро четвертій заявниці в якості компенсації судових та інших витрат; ця сума має бути збільшена на розмір будь-якого податку, який може бути на неї нарахований;

б) з дня закінчення вищезазначеного тримісячного строку та до повного розрахунку на зазначені суми повинні виплачуватися прості відсотки за ставкою, встановленою в розмірі

річної граничної ставки Європейського центрального банку за відповідний період плюс три відсотки.

Учинено англійською мовою та офіційно повідомлено в письмовій формі 6 червня 2013 року відповідно до частин 2 і 3 правила 77 Регламенту Європейського суду.

Андре Вампах

Ізабелла Берро-Лефевр

Заступник Секретаря

Голова

ДРУГА
СЕКЦІЯ

СПРАВА «S. ТА МАРПЕР ПРОТИ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА»

[S. AND MARPER V. THE UNITED KINGDOM]

(заяви №№ 30562/04 та 30566/04)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

4 грудня 2008 р.

Це рішення є остаточним,
але до його тексту можуть бути внесені редакційні правки.

У справі «S. та Марпер проти Сполученого Королівства»

Європейський суд з прав людини¹, у ході розгляду справи Великою палатою у складі:

Жан-Поля Кости, Голови Великої палати Суду,

Христоса Розакіса,

Ніколаса Братци,

Пера Лоренсена,

Франсуази Тюлькенс,

Жозепа Касадеваля,

Джованні Бонелло,

Корнеліу Бірсана,

Ніни Вайіч,

Анатолія Ковлера,

Станіслава Павловського,

Егберта Мійєра,

Дануте Йочиєне,

Яна Шикуті,

Марка Віллігера,

П'яві Хірвелі,

Леді Б'янку, суддів,

а також за участю Майкла О'Бойла, Заступника Секретаря Суду,

провівши нараду за зачиненими дверима 27 лютого 2008 р. та 12 листопада 2008 р., ухвалив 12 листопада 2008 р. таке рішення:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за двома заявами (№ 30562/04 та № 30566/04) проти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії (надалі – «Сполучене Королівство»), направленими до Європейського суду 16 серпня 2004 р. за статтею 34 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (надалі – «Конвенція») двома громадянами Сполученого Королівства: паном S. (надалі – «перший заявник») та паном Майклом Марпером (надалі – «другий заявник»). Голова Великої палати Суду задовольнив кло-

¹ Надалі – «Суд» (примітка редакції).

потання першого заявника про збереження анонімності (відповідно до частини 3 правила 47 Регламенту Суду).

2. Інтереси заявників, які отримали відшкодування витрат на надання юридичної допомоги, представляв у Суді пан П. Махі, співробітник адвокатської фірми «Хауеллс» – соліситор, що практикує у м. Шеффілд. Інтереси органів влади Сполученого Королівства (надалі – «держава-відповідач») були представлені у Суді Представником Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії у Європейському суді з прав людини, паном Дж. Грейнджером, співробітником Міністерства закордонних справ та справ Співдружності Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії.

3. Посилаючись на статтю 8 та статтю 14 Конвенції, заявники скаржилися до Суду на те, що органи влади держави-відповідача продовжують зберігати їхні відбитки пальців, зразки клітин та профілі ДНК після того, як провадження за кримінальними справами стосовно них або завершилося винесенням виправдувального вироку, або було закрито.

4. Заяви передали для розгляду Четвертій секції Суду (частина 1 правила 52 Регламенту Суду). 16 січня 2007 р. Палата цієї Секції Суду у складі пана Ж. Касадеваля, Голови Палати, Ніколаса Братци, Джованні Бонелло, Криштака Трайа, Станіслава Павловського, Яна Шикуті та П'яві Хірвелі, суддів, а також за участі Лоуренса Ерлі, Секретаря Секції, оголосила за яву прийнятною.

5. 10 липня 2007 р. Палата поступилася юрисдикцією на користь Великої палати, що жодна зі сторін не заперечувала (стаття 30 Конвенції та правило 72 Регламенту Суду).

6. Склад Великої палати було визначено відповідно до положень частин 2 та 3 статті 27 Конвенції та правила 24 Регламенту Суду.

7. Як заявники, так і держава-відповідач надали письмові зауваження по суті справи. Крім того, зауваження щодо справи були отримані від пані Анни Феарклау, що виступала від імені Ради свободи (Національної ради на захист громадянських свобод) [Liberty; the National Council for Civil Liberties], та від адвокатської фірми «Ковінгтон та Бьорлінг» [Covington and Burling LLP], яка виступає від імені організації «Прайвесі інтернешнл» [Privacy International], котрим Голова Великої палати дозволив долучитися до провадження у справі в якості третьої сторони на етапі подання письмових зауважень (відповідно до частини 2 статті 36 Конвенції та частини 2 правила 44 Регламенту Суду). Обидві сторони надали свої відповіді на зауваження Ради свободи, а держава-відповідач – також і на коментарі організації «Прайвесі інтернешнл» (частина 5 правила 44 Регламенту Європейського Суду).

8. Слухання справи було відкритим та відбулося у Палаці прав людини, м. Страсбург, 27 лютого 2008 р. (частина 3 правила 59 Регламенту Суду).

На слуханні Суду були присутні:

Від редакції. Заявники були взяті під варту, а після того вони були звинувачені у скоєнні злочинів. У них зняли відбитки пальців та зразки ДНК. Після того, як обом заявникам були винесено виправдувальні вироки, вони просили знищити зняті з них відбитки пальців та зразки ДНК. Їхні прохання було відхилено, оскільки за законом такі дані могли зберігатися безстроково. Суд відзначив, що закон не описував умови та порядок зберігання відбитків пальців та зразків ДНК; він

не надавав гарантій, які виключають їх нецільове використання, а також не давав можливості приймати до уваги індивідуальні обставини кожної конкретної справи. Тому Суд одностайно констатував порушення статті 8 Конвенції. Суд вирішив, що не обов'язково розглядати питання про стверджуване порушення статті 14 Конвенції, взятої в поєднанні зі статтею 8 Конвенції. Заявникам було присуджено відшкодування судових витрат, які вони понесли; крім того, Суд вирішив, що визнання факту порушення Конвенції саме по собі є достатньою справедливою компенсацією завданої їм моральної шкоди.

(а) з боку держави-відповідача:

пані Е. Уїллмтт, Представник Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії у Європейському суді з прав людини, пан Рабіндер Сінгх, королівський адвокат², пан Дж. Стречен, адвокати, пан Н. Фассел, пані П. Макфарлейн, пан М. Прайор, пан С. Брембл, пані Е. Піс, пан С. Сен, консультанти, пан Д. Гурлі, пан Д. Лавдей, спостерігачі;

(b) з боку заявників:

пан С. Крегг, пан А. Сутервалла, адвокати, пан П. Махі, соліситор.

Європейський суд заслухав виступи пана С. Крегга та пана Рабіндера Сінгха, королівського адвоката, а також їх відповіді на питання суддів.

² Королівський адвокат (Queen's Counsel, QC) – найвище адвокатське звання у Сполученому Королівстві; присвоюється королівською грамотою за рекомендацією Лорд-канцлера Сполученого Королівства (примітка редакції).

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

9. Заявники, 1989 та 1963 року народження відповідно, проживають у м. Шеффілд.

10. Перший заявник, пан S., був заарештований 19 січня 2001 р., коли йому було одинадцять років. Його звинуватили у спробі крадіжки з застосуванням насильства, зняли з нього відбитки пальців та взяли зразки ДНК³. 14 червня 2001 р. йому було винесено виправдувальний вирок.

11. Другий заявник, пан Майкл Марпер, був заарештований 13 березня 2001 р. Його було звинувачено у домаганнях по відношенню до співмешканки. У нього зняли відбитки пальців та взяли зразки ДНК. До проведення досудового розслідування він помирився зі своєю співмешканкою, і вона відкликала свою скаргу. 11 червня 2001 р. Служба кримінального переслідування Сполученого Королівства [Crown Prosecution Service] вручила адвокатам другого заявника повідомлення про закриття провадження за справою, а 14 червня 2001 р. провадження за справою було офіційно закрито.

12. Обидва заявника просили знищити їхні відбитки пальців та зразки ДНК, але в обох випадках поліція відмовилася це зробити. Заявники звернулися до суду з проханням перевірити обґрунтованість рішень поліції не знищувати

їхні відбитки пальців та зразки ДНК. 22 березня 2002 р. адміністративний суд (у складі Лорда-судді Апеляційного суду⁴ Англії та Уельсу Роуз та судді Левесон) відхилив їхню скаргу [Відділ адміністративних справ Високого суду Англії та Уельсу, 2002 рік, справа №478].

13. 12 вересня 2002 р. Апеляційний суд двома голосами «за» (Лорд-головний суддя Вульф та суддя Апеляційного суду Уоллер) та одним голосом «проти» (суддя Апеляційного суду Седлі) залишив рішення адміністративного суду без змін [Відділ цивільних справ Апеляційного суду Англії та Уельсу, 2003 рік, справа №1275]. Говорячи про необхідність зберігання зразків ДНК, суддя Апеляційного суду Уоллер зазначив:

«<...> Відбитки пальців та профілі ДНК містять у собі лише обмежений обсяг персональних даних. Фізичні зразки потенційно містять значно більший обсяг більш особистої та докладної інформації. Ми занепокоєні, що колись наука зможе дати можливість проводити настільки глибокий аналіз зразків, що на його основі буде можливо отримувати інформацію про схильність особи до скоєння певних видів злочинів, а стаття, про яку йде мова [стаття 82 Закону про кримінальне судочинство та поліцію 2001 року], у її чинній редакції дозволяє використовувати їх з цієї метою. Крім того, можемо сказати, що до закону можуть бути внесені зміни, які дозволяють використовувати зразки ДНК для інших цілей, крім тих, що перераховані в зазначеній статті. Далі, можемо сказати, що

³ ДНК (дезоксирибонуклеїнова кислота) – це хімічне сполучення, присутнє майже у кожній клітині тіла. Генетична інформація, що міститься в ній у формі коду чи мови, визначає фізичні характеристики та керує усіма хімічними процесами, що відбуваються в тілі. Крім однойцевих близнюків, ДНК кожної людини унікальна.. Зразки ДНК – це зразки клітин, що зберігаються після аналізу, а також підзразки та часткові зразки клітин. Профілі ДНК – це оцифрована інформація, яка зберігається у електронному вигляді в національній базі даних з ДНК разом з інформацією про особу, якої вона стосується.

⁴ Апеляційний суд [Court of Appeal] Англії та Уельсу – один з вищих судових органів Сполученого Королівства. Надалі – «Апеляційний суд». Він складається з колеції з цивільних справ та колеції з кримінальних справ та розглядає у складі з трьох або більше суддів апеляційні скарги на рішення інших судів. До нього входять Лорд-канцлер, колишні Лорд-канцлери, Лорд-Головний суддя (очолює колецію з цивільних справ) та інші вищі судові діячі, а також до 18 лордів-апеляційних суддів (примітка редакції).

під час зберігання зразків ДНК навіть за-раз існує небезпека, що вони будуть використуватися всупереч закону. Тому зазначених цілей можна було б досягти ціною менших обмежень <...>. Чому б не досягти цієї мети шляхом зберігання профілів, а не зразків ДНК?

На мою думку, відповідь на [ці] питання виглядає таким чином. По-перше, зберігання зразків ДНК дозволяє: (а) перевірити цілісність та оцінити можливості подальшого використання бази даних з ДНК; (б) ще раз проаналізувати можливість оновлення профілів ДНК у випадку появи нового методу, що дозволить більш точно фіксувати відмінності під час співставлення ДНК різних людей; (с) ще раз проаналізувати, та відповідно, ймовірно, добути інші ознаки ДНК та таким чином отримати переваги з точки зору швидкості, чутливості та вартості пошуку у базі даних; (д) провести додатковий аналіз у випадку, коли особа стверджує, що мала місце судова помилка; та (е) провести додатковий аналіз для виявлення можливих помилок, допущених під час аналізу або обробки інформації. Необхідно визначити відносну значимість цих переваг та небезпек, на які вказує Рада свободи. Стосовно цих небезпек наша позиція за будь-яких обставин полягає в тому, що, по-перше, будь-які зміни у законодавстві повинні самі по собі відповідати положенням Конвенції; по-друге, положенням Конвенції повинні відповідати будь-які зміни правозастосовної практики; а по-третє, неможна самого початку вважати ці зміни незаконними. Тому мені здається, що зазначені небезпеки є незначними та в такому вигляді переважають переваги, обіцяні досягненням мети попередження злочинів та притягнення до відповідальності тих, хто їх скоїв».

14. На думку судді Апеляційного суду Седлі, очільник поліції повинен користуватися своїм правом знищувати інформацію про людину, яка за звичайних обставин мала б зберігатися, кожного разу, коли у нього виникає внутрішнє переконання, що ця людина знаходиться поза підозрою, незалежно від того, як рідко це трапляється. Він також зазначив, що різниця між зберіганням зразків та профілів ДНК полягає у тому, що в разі зберігання зразків ДНК з них буде можливо витягнути більше інформації в майбутньому, ніж під час проведеного первинного аналізу.

15. 22 липня 2004 р. Палата лордів Парламенту Сполученого Королівства⁵ не задовольнила подану заявником апеляційну скаргу. Лорд-суддя Стейн, який писав рішення від імені більшості суддів, згадав, як приймався пункт 1А статті 64 Акту про поліцію та докази у кримінальних справах 1984 року [Police and Criminal Evidence Act] (надалі – «Акт 1984 року»). Серед іншого, він нагадав, що цей пункт був введений Парламентом після того, як суспільство висловило занепокоєння попереднім законом, за яким якщо людина не була піддана кримінальному переслідуванню або була виправдана, то зразок її ДНК мав бути знищений, а зібрана про неї інформація не могла використовуватися. У двох випадках переконливі докази у вигляді ДНК, які вказували на причетність одного підозрюваного до зґвалтування, а іншого – до вбивства, не могли бути використані, оскільки на той час, коли у підозрюваних були взяті зразки ДНК, один з них був виправданий, а стосовно іншого було прийнято рішення про припинення кримінального переслідування за злочин, у зв'язку

⁵ На додаток до своїх законодавчих функцій, Палата лордів виступає в якості вищої судової інстанції країни. Вона має юрисдикцію вищого апеляційного суду, а у деяких справах – суду першої інстанції. Палата лордів розглядає апеляційні скарги на рішення судів з цивільних справ на території усієї держави, а на рішення судів Англії, Уельсу та Північної Ірландії – з кримінальних справ (примітка редакції).

зі скоєнням якого були отримані ці зразки; в результаті було неможливо винести звинувачувальний вирок обом підозрюваним.

16. Лорд-суддя Стейн підкреслив значну цінність взятих у підозрюваних відбитків пальців та зразків ДНК. Він взяв за приклад справу 1999 року, в рамках якої відомості про ДНК злочинця в результаті пошуку, проведеного у загальнонаціональній базі даних, співпали з ДНК певного І. Взятий у І. зразок ДНК мав бути знищений, але цього не зробили. І. визнав себе винним у зґвалтуванні, і йому винесли звинувачувальний вирок. Якби не мала місце помилка та зразок ДНК І. був знищений, то особа злочинця могла б залишитися невизначеною.

17. Крім того, Лорд-суддя Стейн посилався на статистичні дані, згідно з якими майже шість тисяч профілів ДНК були пов'язані з профілями, отриманими зі зразків ДНК з місця злочину, котрі згідно з попередньо діючим законодавством мали бути знищені. Мова йшла про 53 вбивства, 33 замаху на вбивство, 94 зґвалтування, 38 злочинів сексуального характеру, 63 крадіжки, скоєні за обтяжуючих обставин, а також 56 випадків, пов'язаних з постачанням заборонених для обігу наркотичних речовин. Відповідно до архівних документів статистика Міністерства внутрішніх справ стверджувала, що зразок, взятий на місці злочину, з вірогідністю 40% одразу співпаде з чийось профілем ДНК, що зберігається в базі даних. На думку Лорда-судді Стейна, це свідчить про те, що відбитки пальців та зразки ДНК, які тепер є можливість зберігати, протягом останніх трьох років відіграють ключову роль у розкритті важких злочинів та притягненні до відповідальності за їх скоєння.

18. Далі Лорд-суддя Стейн зазначив, що в Акті 1984 року окремо розглядається питан-

ня зняття відбитків пальців та взяття зразків ДНК, їх зберігання та використання.

19. Стосовно аналізу положень Конвенції Лорд-суддя Стейн уточнив, що звичайне зберігання відбитків пальців та зразків ДНК не є втручанням держави в користування правом людини на повагу до приватного життя, додавши, що якщо він і помиляється, будь-яке ймовірне втручання насправді дуже незначне. На його думку, питання про те, чи можуть в майбутньому зразки, що зберігаються, використовуватися належним чином, не стосується оцінки використання зразків, які зберігаються, у теперішньому часі у зв'язку з виявленням злочинів та притягненням до відповідальності за їх скоєння. Якщо у майбутньому цього вимагатиме розвиток науки, у разі необхідності можна буде прийняти судові рішення, які будуть забезпечувати сумісність існуючої поточної практики зберігання та використання зразків ДНК з положеннями Конвенції. Правило, за яким матеріали, що зберігаються, можна використовувати лише для «цілей, що стосуються попередження або виявлення злочинів <...>», на думку Лорда-судді Стейна, не занадто розширює можливість дозволеного використання цих матеріалів, оскільки таке використання обмежене контекстом, в якому воно здійснюється.

20. Якщо з'явиться необхідність виправдати незначне втручання держави в приватне життя, Марпер Стейн згоден з суддею Апеляційного суду Седлі у тому, що цілі зберігання зразків ДНК (попередження злочинів та захист прав інших осіб на те, щоб стосовно них не скоювали злочинів) «передбачені законом», як того вимагає стаття 8 Конвенції.

21. У питанні щодо доцільності будь-якого втручання держави, яким би воно не було, заявники відповідають, що зберігання відбитків

пальців та зразків ДНК змушує підозрювати у скоєнні злочинів тих осіб, яким було винесено виправдувальні вироки. Адвокат міністра внутрішніх справ визнав, що мета зберігання жодним чином не стосується минулого особи, тобто злочину, за яким їй було винесено виправдувальний вирок, а полягає у сприянні розслідуванню правопорушень у майбутньому. Зберігання зразків ДНК заявників може мати для них негативні наслідки лише в тому випадку, коли ці зразки співпадуть зі зразками ДНК, знайденими на місці майбутнього злочину. Лорд-суддя Стейн вказав на п'ять факторів, які змушують зробити висновок, що втручання держави в користування правами заявників, про які йде мова, пропорційне поставленій меті: (i) зберігання відбитків пальців та зразків ДНК здійснюється виключно з метою виявлення злочинів, їх розслідування та притягнення до відповідальності за їх скоєння; (ii) відбитки пальців та зразки ДНК жодним чином не використовуються, якщо відсутні відбитки пальців або зразки ДНК, взяті на місці злочину, з якими їх можна було б порівняти; (iii) відбитки пальців не стають загальнодоступними; (iv) без спеціальної підготовки на основі інформації, яка зберігається, неможливо встановити особу людини; та (v) збільшення обсягу бази даних за рахунок зберігання відбитків пальців та зразків ДНК дає величезні переваги у боротьбі з важкими злочинами.

22. У відповідь на довід про те, що цієї ж мети законодавець міг би досягти засобами, що не передбачають настільки серйозного втручання держави в приватне життя, серед іншого, передбачивши, що питання зберігання відбитків пальців та зразків ДНК має вирішуватися в індивідуальному порядку з урахуванням обставин кожної окремої справи, Лорд-суддя Стейн послався на коментарі судді Апеляційного суду Уоллера, згідно з

якими «якщо обставини, які виправдовують зберігання відбитків пальців та зразків ДНК, мають будь-яке відношення до того, як поліція оцінює ступінь невинуватості особи, тоді підозрювані, яким були винесені виправдувальні вироки, чиї зразки ДНК зберігаються у загальнонаціональній базі даних, можуть небезпідставно стверджувати, що це свідчить про їх стигматизацію⁶ суспільством або про дискримінацію по відношенню до них, заявляючи, що їм були винесені виправдувальні вироки, та вони мають право вважатися невинуватими, а з ними поводяться як зі злочинцями. Насправді, якщо просто сказати, що зберігання взятих на законних підставах зразків ДНК – це нормально, а наявність у поліції максимально повної бази даних відповідає інтересам суспільства у боротьбі зі злочинністю, то це за жодних обставин не свідчить про будь-яку соціальну стигматизацію».

23. Лорд-суддя Стейн не погодився з тим, що говорячи про зберігання не зразків, а профілів ДНК, необхідно зробити інший висновок.

24. Далі Палата лордів відхилила скаргу заявників на те, що зберігання їхніх відбитків пальців та зразків ДНК є поведженням, що має характер дискримінації, та порушує статтю 14 Конвенції, якщо порівняти їхнє становище зі становищем тих, у кого поліція не брала відбитків пальців та зразків ДНК під час провадження за кримінальними справами. Лорд-суддя Стейн постановив: навіть якщо припустити, що стаття 14 Конвенції застосовується, то відмінність у поведженні, про яке говорять заявники, не базується на

⁶ Стигматизація, відповідно до кримінологічної теорії, – це процес (або результат) нав'язування державою особі, яка скоїла суспільно небезпечну дію, стигми, тавра злочинця. Тому, хто один раз був затаврований як злочинець, важко у майбутньому позбавитися цього тавра та відновити своє попереднє положення у суспільстві (примітка редакції).

їхньому «статусі» для цілей статті 14 Конвенції: вона просто відображає історичний факт, який не має жодного відношення до особистісних характеристик, що у розпорядженні влади вже знаходилися взяті на законних підставах відбитки пальців та зразки ДНК відповідних осіб. На його думку, у будь-якому випадку неможна говорити, що заявники та підозрювані, чиї відбитки пальців та зразки ДНК, можливо, будуть порівнювати з відбитками пальців та зразками ДНК заявників, знаходяться в аналогічному становищі. Навіть якщо він помиляється та необхідно розглядати питання про виправданість будь-якої відмінності у поводженні, якою б вона не була, то таке об'єктивне виправдання, на думку Лорда-судді Стейна, існує: по-перше, очевидно, присутній елемент законної мети, оскільки збільшення обсягу бази даних відбитків пальців та зразків ДНК відповідає інтересам суспільства, дозволяючи розкривати тяжкі злочини, притягувати до відповідальності осіб, які їх скоїли, та не допускати покарання невинних осіб; по-друге, задоволена вимога пропорційності, оскільки пункт 1А статті 64 Акту 1984 року об'єктивно являє собою зважений та пропорційний спосіб досягнення поставленої законодавцем мети боротьби з тяжкими злочинами.

25. Баронеса Хейл Ричмондська не погодилася з думкою більшості суддів, висловивши думку, що зберігання як відбитків пальців, так і зразків ДНК є втручанням держави у реалізацію людиною права на повагу до її приватного життя та, таким чином, має бути виправданим з точки зору Конвенції. На її думку, це один з аспектів конфіденційності персональних даних, а що може мати більш особистий характер для людини, як не знання її генетичного образу? Далі вона заявила, що значення відмінності між відбитками пальців та даними про ДНК зростає, коли

мова йде про виправданість їх зберігання, оскільки обставини, які виправдовують зберігання відбитків пальців, та обставини, які виправдовують зберігання зразків ДНК, можуть сильно відрізнятись. Вона погодилася з більшістю суддів у тому, що такі обставини можна легко помітити у випадку з обома заявниками.

II. НОРМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАКТИКА

А. Англія та Уельс

1. Акт про поліцію та докази у кримінальних справах 1984 року

26. Акт про поліцію та докази у кримінальних справах 1984 року [Police and Criminal Evidence Act] (надалі – «Акт 1984 року») уповноважує співробітників поліції знімати відбитки пальців (головним чином, стаття 61) та брати зразки ДНК (головним чином, стаття 63). Відповідно до статті 61 особа може бути піддана дактилоскопіюванню без її згоди лише з дозволу співробітника поліції рангом не нижче суперінтенданта поліції, або у випадку, коли особу було звинувачено у правопорушенні, скоєння якого тягне за собою взяття на облік у поліції [recordable offence], або якщо їй повідомили, що у зв'язку з такого типу правопорушенням стосовно неї буде складено рапорт. До проведення дактилоскопіювання особу мають попередити, що відбитки пальців теоретично можуть бути використані для пошуку, а факт повідомлення про це особі має бути якомога швидше зафіксований у протоколі. Крім того, у протоколі зазначається підстава для проведення дактилоскопіювання. Аналогічні положення існують щодо взяття зразків ДНК (стаття 63).

27. У частині, яка стосується зберігання відбитків пальців та зразків ДНК (та ведення відповідних протоколів), пункт 1А статті 64 Акту 1984 року був замінений на статтю 82 Акту про кримінальне судочинство та поліцію 2001 року [Criminal Justice and Police Act], яка передбачає наступне:

«Коли: (а) відбитки пальців або зразки ДНК беруться в особи через розслідування у кримінальній справі, а (b) підпункт 3 цієї статті не вимагає їх знищення, відбитки пальців або зразки ДНК можуть зберігатися після того, як вони були використані для досягнення мети, заради якої вони були взяті, але не можуть бути ніким використані для будь-яких інших цілей, окрім тих, що стосуються попередження або виявлення злочинів, розслідування злочинів або здійснення кримінального переслідування. <...>».

(3) Якщо: (а) відбитки пальців або зразки ДНК беруться в особи у зв'язку з розслідуванням за кримінальною справою, і (b) ця особа не є підозрюваним у цій справі, вони мають бути знищені одразу ж після їх використання для досягнення мети, заради якої вони були взяті, крім випадків, передбачених у наступних пунктах даної статті.

(3АА) Зразки та відбитки пальців, які не потрібно знищувати згідно з підпунктом 3 цієї статті, якщо (а) вони були взяті з метою проведення розслідування у кримінальній справі, в рамках якої було винесено звинувачувальний вирок; та (b) зразок ДНК або, в залежності від обставин, відбитки пальців також були взяті у засудженого для цілей проведення цього розслідування».

28. У більш ранній редакції стаття 64 містила вимогу, що якщо в особи в рамках розслідування знімають відбитки пальців або беруть

зразки ДНК, а в подальшому за цією справою виноситься виправдувальний вирок, то ці відбитки пальців та зразки ДНК, з певними виключеннями, мають бути знищені «за першої нагоди після завершення провадження по справі».

29. Подальше використання матеріалів, які зберігаються відповідно до частини 1А статті 64, Актом не врегульоване, якщо не брати до уваги обмеження на їх використання, які містяться у цьому пункті. У справі за Представленням Генерального атторнея Сполученого Королівства⁷ [Attorney General's Reference] (№3 за 1999 рік) (Збірник рішень за апеляційними скаргами [AC], 2001 рік, т. 2, с. 91) Палата лордів мала розглянути питання про те, чи дозволено використовувати в якості доказу у справі зразок ДНК, який відповідно до статті 64 Акту 1984 року у діючій на той час редакції мав бути знищений. Палата лордів зробила висновок, що заборона на використання незаконно отриманого зразка «для цілей будь-якого розслідування» не передбачає імперативного зобов'язання вилучити зі справи докази, отримані в результаті порушення цієї заборони, та залишила питання допустимості таких доказів на розсуд судді, що розглядав справу по суті.

Акт про захист персональних даних 1998 року

30. Акт про захист персональних даних Великої Британії [Data Protection Act] був прийнятий 16 липня 1998 р. для введення в дію Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського союзу №95/46/ЄС від 24

⁷Генеральний атторней [Attorney General] – найвища посадова особа уряду Сполученого Королівства у сфері права та правозастосування. Генеральний атторней представляє в судах інтереси Корони у найбільш важливих справах, консулює уряд з юридичних питань, виконує важливі функції, пов'язані з кримінальним переслідуванням; під його наглядом діє призначений ним Директор з публічних переслідувань (примітка редакції).

жовтня 1995 р. (див. нижче, пункт 50 цього рішення). Відповідно до Акту про захист персональних даних, «персональні дані» означають відомості, які стосуються у той час проживаючої людини, чия особа може бути встановлена: (а) на підставі цієї інформації; (б) на підставі цієї інформації та інших даних, які є у розпорядженні особи, що здійснює контроль за обробкою даних, або можуть потрапити у її розпорядження, в тому числі будь-які думки про людину та будь-які вказівки на наміри особи, що здійснює контроль за обробкою даних, або будь-якої іншої особи стосовно цієї людини (стаття 1). «Вразливі персональні дані» означають відомості особистого характеру, які включають, серед іншого, дані про расову або національну приналежність суб'єкта даних, скоєння (ймовірно скоєння) ним будь-якого злочину або про провадження за справою, відкритою за фактом скоєного (ймовірно скоєного) ним злочину, про завершення такого провадження або про покарання, призначене судом за скоєння цього злочину (стаття 2).

31. Акт про захист персональних даних передбачає, що обробка персональних даних здійснюється відповідно до восьми принципів захисту інформації, перерахованих у Додатку 1. Відповідно до першого принципу, персональні дані обробляються неупереджено та згідно із законом. Підлягають обробці лише тоді: (а) коли дотримана принаймні одна з умов, зазначених у Додатку 2, та (б) коли мова йде про вразливі персональні дані і коли дотримана принаймні одна з умов, зазначених у Додатку 3. Додаток 2 містить докладний перелік умов, у тому числі умову, відповідно до якої обробка будь-яких персональних даних має бути необхідною для здійснення правосуддя або для виконання будь-якої іншої функції публічного характеру, яка здійснюється будь-якою особою в інтересах суспільства (підпункти «а» та «d»

пункту 5). Додаток 3 містить більш докладний перелік умов, у тому числі, умову, відповідно до якої обробка персональних даних має вимагатися для проведення будь-якого судового розгляду або у зв'язку з його проведенням (підпункт «а» пункту 6) або для здійснення правосуддя (підпункт «а» пункту 7) та здійснюється з дотриманням відповідних гарантій прав та свобод суб'єктів інформації (підпункт «b» пункту 4). Стаття 29 передбачає, серед іншого, що перший принцип не застосовується до персональних даних, обробка яких здійснюється з метою попередження або виявлення злочинів, якщо тільки це не потрібно для виконання умов, які містяться у Додатку 2 та у Додатку 3. П'ятий принцип встановлює, що персональні дані, які обробляються для досягнення однієї або декількох цілей, не повинні зберігатися довше, ніж це потрібно для досягнення цих цілей.

32. Уповноважений з питань інформації [Information Commissioner] (ця посада була введена Актом 1998 року (зі змінами та доповненнями)) відіграє незалежну роль, яка полягає в тому, щоб забезпечувати належне виконання своїх обов'язків особами, які здійснюють контроль за обробкою даних, і має право видавати для цього розпорядження [enforcement notices] (стаття 40). Відповідно до Акту 1998 року невиконання розпоряджень Уповноваженого з питань інформації, а також отримання або розголошення персональних даних без згоди особи, яка здійснює контроль за їх обробкою, є злочином (стаття 47 та стаття 55 відповідно). Стаття 13 передбачає право звертатися до судів Сполученого Королівства з вимогою відшкодувати збитки, завдані порушенням Акту 1998 року.

2. Рекомендації щодо зберігання поіменних відомостей у загальнонаціональній поліцейській базі даних 2006 року

33. Низка вказівок щодо зберігання відбитків пальців та інформації про ДНК містяться в Рекомендаціях щодо зберігання поіменних відомостей у загальнонаціональній базі даних 2006 року, розроблених Асоціацією старших співробітників поліції у Англії та Уельсі [Association of Chief Police Officers in England and Wales]. Рекомендації ґрунтовані не на принципі видалення інформації із загальнонаціональної поліцейської бази даних, а на принципі обмеження доступу до неї. В них визнається, що прийняття Рекомендацій може зачепити діяльність неполіцейських установ, які зараз разом з поліцією мають доступ до інформації, що міститься у загальнонаціональній поліцейській базі даних.

34. У цих Рекомендаціях встановлюються різні рівні доступу до інформації, що міститься в загальнонаціональній поліцейській базі даних, за допомогою системи диверсифікації доступу. Доступ до інформації про осіб, які не були визнані судом винними у скоєнні злочинів, автоматично обмежується таким чином, що її можуть використовувати лише співробітники поліції. Доступ до інформації про осіб, яким було винесено звинувачувальні вироки, також обмежується, але вже після завершення певного терміну, який триває від 5 до 35 років в залежності від ступеня тяжкості скоєного злочину, віку підозрюваного та призначеного судом покарання. В деяких випадках доступ до інформації про осіб, яким було винесено звинувачувальні вироки, не підлягає обмеженню за жодних обставин.

35. Старші співробітники поліції здійснюють контроль за обробкою усіх відомостей, внесених до загальнонаціональної поліцейської бази даних їх співробітниками. За виключних обставин вони мають право санкціонувати видалення з бази даних інформації про зви-

нувачувальні вироки, порушення громадського порядку, виправдувальні вироки або попередні затримання, що знаходиться під їхнім контролем. Особлива процедура, яка має допомогти старшим співробітникам поліції реалізувати це право у виключних випадках, закріплена в Додатку 2. Передбачається, що виключні випадки як такі зустрічаються рідко; мова йде про ті ситуації, коли первинне затримання або взяття зразків ДНК були незаконними або коли безсумнівно було встановлено, що жодного правопорушення не було скоєно. До того як вирішити, чи є той чи інший випадок виключним, старшим співробітникам поліції рекомендовано звернутися за консультацією до співробітників, які несуть відповідальність за реалізацію проекту зі збереження даних про ДНК та відбитків пальців.

V. Шотландія

36. Згідно з Кримінально-процесуальним актом Шотландії 1995 року [Criminal Procedure Act], з подальшими змінами та доповненнями, зразки ДНК та отримані на їх основі профілі ДНК підлягають знищенню, якщо людина не була визнана судом винною у скоєнні злочину, або якщо з неї безумовно були зняті усі звинувачення. Відповідно до нещодавно внесених до Акту поправок біологічні зразки та профілі ДНК можуть зберігатися протягом трьох років, якщо затриманий підозрюється у певних злочинах сексуального характеру або у злочинах, скоєних з застосуванням насильства, навіть якщо йому не було винесено звинувачувальний вирок (стаття 83 Акту 2006 року, яка додала до Акту 1995 року статтю 18A). Після завершення цього терміну зразки ДНК та відповідна інформація мають бути знищені, якщо очільник поліції не звернеться до шерифа з проханням продовжити цей термін ще на два роки.

С. Північна Ірландія

37. У 2001 році до Розпорядження стосовно Північної Ірландії з питань поліції та доказів у кримінальних справах 1989 року [Police and Criminal Evidence Order] були внесені ті ж самі зміни, що й до Акту про поліцію та докази у кримінальних справах, діючого у Англії та Уельсі. Положення, які зараз регламентують зберігання відбитків пальців та даних про ДНК у Північній Ірландії, аналогічні правилам, що застосовуються в Англії та Уельсі (див. вище, пункт 27 цього рішення).

D. Доповідь Наффілдської ради з біоетики⁸

38. Згідно з нещодавно опублікованою доповіддю Наффілдської ради з біоетики [Nuffield Council on Bioethics] зберігання відбитків пальців, профілів ДНК та біологічних зразків зазвичай спричиняє більше суперечок, ніж взяття такої біологічної інформації, а зберігання біологічних зразків порушує більш серйозні етичні проблеми, ніж зберігання оцифрованих профілів ДНК та відбитків пальців, враховуючи різницю в кількості інформації, яка може бути з них отримана. Автори доповіді посилаються, серед іншого, на відсутність задовільних емпіричних доказів, які дозволяють виправдати існуючу сьогодні практику безстрокового зберігання відбитків пальців, зразків та профілів ДНК усіх осіб, які були заарештовані за підозрою у скоєнні будь-якого правопорушення, що тягне за собою взяття на облік поліцією, незалежно від того, чи були вони надалі виправдані або засуджені у зв'язку з цим правопорушенням. Особливе зане

⁸Наффілдська рада з біоетики – незалежна експертна організація, до складу якої входять лікарі, що здійснюють практику у клініках, юристи, філософи, вчені та богослови, створена Наффілдським фондом у 1991 році. Ця доповідь була опублікована 18 вересня 2007 року під заголовком «Використання біологічної інформації у криміналістиці: етичні проблеми».

покоєння авторів доповіді викликає практика безстрокового зберігання біологічної інформації про неповнолітніх, зважаючи на вимоги Конвенції ООН про права дитини 1989 року.

39. Крім того, у доповіді висловлюється занепокоєність все частішими випадками використання інформації про ДНК для встановлення родинних зв'язків та національної приналежності особи, а також для проведення досліджень, які не мають відношення до досягнення цих цілей. Встановлення родинних зв'язків – це процес співставлення профілю ДНК, взятого на місці злочину, з профілями ДНК, що зберігаються у загальнонаціональній базі даних, та їх класифікація за ознакою «близькості» спорідненості. Це дозволяє встановити можливих генетичних родичів правопорушника.

Таким чином, пошук родинних зв'язків може призвести до виявлення раніше невідомих генетичних зв'язків або тих, що приховувалися. Автори доповіді вважають використання бази даних з ДНК для встановлення родичів особливо делікатним питанням.

40. Далі, певне поєднання алелей⁹ у профілі ДНК може бути використане для оцінки найбільш вірогідної національної приналежності донора. На основі профілів ДНК можливо зробити припущення щодо національності особи, оскільки «етнічний образ» людини систематично фіксується в базі даних: під час взяття біологічних зразків співробітники поліції регулярно прилічують підозрюваних до однієї з семи категорій за ознакою їх «етнічного об-

⁹Алель – одна з двох або більше альтернативних форм одного й того самого індивідуального гена. Різні алелі визначають варіанти розвитку різних характеристик для кожного генетичного коду (World Encyclopedia. Philip's, 2008. Oxford Reference Online. Oxford University Press).

разу». Таким чином, дослідження, які дозволяють визначити національну приналежність з використанням бази даних, можуть дозволити отримати інформацію, яка може використовуватися поліцією під час розслідування, наприклад, з метою сприяння звуженню кола підозрюваних та для визначення пріоритетних напрямків розслідування. Як відзначається у доповіді, соціальні фактори та методи роботи поліції призводять до того, що поліція зупиняє, обшукує та заарештовує надмірно велику кількість чорношкірих осіб та представників національних меншин; відповідно, реєструються їхні профілі ДНК. Тому автори доповіді висловлюють занепокоєність тим, що визначення національної приналежності особи на основі біологічних зразків може дозволити закріплення расистських поглядів на схильність до скоєння злочинів.

III. НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ МАТЕРІАЛИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ СПРАВИ

A. Документи Ради Європи

41. Конвенція Ради Європи про захист фізичних осіб стосовно автоматизованої обробки персональних даних 1981 року (надалі – «Конвенція про захист даних»), яка набула чинності для Сполученого Королівства 1 грудня 1987 р., визначає «персональні дані» як будь-яку інформацію, що стосується певної фізичної особи або яка може бути визначена («суб'єкт даних»). Ця Конвенція передбачає, серед іншого, таке:

«Стаття 5. Якість даних

Персональні дані, що підлягають автоматизованій обробці:

<...>

b. зберігаються для певних та законних цілей та не використовуються іншим чином, несумісним з цими цілями;

c. є адекватними, стосуються справи та не надмірними для цілей їх зберігання;
<...>

e. зберігаються у формі, що дозволяє ідентифікувати суб'єктів даних не довші, ніж це необхідно для цілей зберігання цих даних.

Стаття 6. Особливі категорії даних

Персональні дані, що стосуються расової приналежності, політичних поглядів або релігійних чи інших переконань, а також персональні дані, що стосуються здоров'я та статевого життя, не можуть підлягати автоматизованій обробці, якщо внутрішнє законодавство не створює відповідних гарантій <...>.

Стаття 7. Захист даних

Для захисту персональних даних, що зберігаються у автоматизованих базах даних, приймаються відповідні заходи безпеки, направлені на попередження їх випадкового або несанкціонованого знищення чи випадкової втрати, а також на попередження несанкціонованого доступу до таких даних, їх зміни або розповсюдження».

42. Рекомендація № R(87)15, що регламентує питання використання персональних даних у діяльності поліції (прийнята 17 вересня 1987 р.), передбачає, серед іншого, таке:

«Принцип 2. Збір інформації

2.1. Збір персональних даних для цілей діяльності поліції повинен обмежуватися обсягом, необхідним для попередження реальної загрози або припинення конкретного злочину. Будь-яке виключення з цього правила має регламентуватися конкретними положеннями національного законодавства <...>.

Принцип 3. Зберігання інформації

3.1. Наскільки це можливо, зберігання персональних даних для цілей діяльності поліції має обмежуватися точними даними

та такими відомостями, які необхідні для того, щоб дозволити органам поліції виконувати свої законні завдання в рамках національного законодавства та зобов'язання, які витікають з міжнародного права <...>.

Принцип 7. Тривалість зберігання та актуалізація даних

7.1. Необхідно вживати заходів, щоб персональні дані, що зберігається для цілей діяльності поліції, видалялася, якщо більше немає необхідності у її зберіганні.

З цієї метою беруться до уваги, серед іншого, наступні критерії: необхідність зберігання інформації з урахуванням висновків розслідування конкретної справи; вступ в силу судового рішення, у тому числі виправдувального вироку; реабілітація; відбування призначеного судом покарання; амністія; вік суб'єкта інформації; приналежність інформації до особливих категорій».

43. У Рекомендації № R(92)1 про використання аналізу дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК) в рамках провадження за кримінальними справами (прийнята 10 лютого 1992 р.) зазначено, серед іншого, таке:

«3. Використання зразків та отриманої з них інформації

Зразки, взяті для аналізу ДНК, та інформація, отримана в результаті такого аналізу з метою розслідування злочинів та притягнення до відповідальності за їх скоєння, не повинні використовуватися для інших цілей <...>.

Використання зразків, взятих для аналізу ДНК, та отриманої таким чином інформації може знадобитися для дослідження та статистики. Використання їх для цих цілей дозволяється за умови, що буде неможливо встановити особу людини, якій вони належать, тому необхідно за-

здалегідь видалити імена та інші вказівки на особу донора.

4. Взяття зразків для аналізу ДНК

Взяття зразків для аналізу ДНК має здійснюватися лише за обставин, які визнаються національним законодавством; у деяких країнах для цього може знадобитися конкретна санкція судового органу <...>.

8. Зберігання зразків та інформації

Зразки або інші тканини людини, взяті у фізичних осіб для аналізу ДНК, не повинні зберігатися після винесення остаточного рішення у справі, в рамках якої вони були використані, крім випадків, коли це необхідно для цілей, безпосередньо пов'язаних з цілями їх збору.

Необхідно вживати заходів для забезпечення видалення результатів аналізу ДНК, щойно зникне необхідність їх зберігати для цілей їх використання. Але результати аналізу ДНК та отримана таким чином інформація можуть зберігатися й надалі, якщо людина, якій вони належать, була визнана судом винною у скоєнні тяжких злочинів проти життя, недоторканності та безпеки інших осіб. У таких випадках національне законодавство має передбачати чітко визначені терміни їх зберігання.

Зразки та інші тканини людини або отримана з них інформація можуть зберігатися протягом довшого терміну:

– на прохання особи, якій вони належать; або

– коли неможливо встановити приналежність зразка певній людині, наприклад, коли цей зразок був виявлений на місці злочину;

Коли мова йде про державну безпеку, національне законодавство держави-члена Ради Європи може дозволяти зберігання зразків, результатів аналізу ДНК та

отриманої таким чином інформації, навіть якщо особі, якій вони належать, не було висунуто звинувачення у скоєнні злочину або якщо щодо неї не було винесено звинувачувальний вирок. У таких випадках національне законодавство має передбачати чітко визначені терміни їх зберігання <...>».

44. У пояснювальній доповіді до рекомендацій щодо пункту 8 зазначено наступне:

«47. Робочій групі добре відомо, що підготовка пункту 8 рекомендації є делікатним питанням, яке торкається різних інтересів дуже складного характеру, що підлягають захисту. Необхідно дотриматися справедливої рівноваги між цими інтересами. І Європейська конвенція про захист прав людини, і Конвенція про захист даних передбачають виключення для інтересів попередження злочинів та захисту прав та свобод третіх осіб. Але такі виключення дозволяються лише настільки, наскільки вони сумісні з тим, що необхідне у демократичному суспільстві <...>».

49. Оскільки найважливішою метою збору зразків та проведення аналізу ДНК на їх основі є встановлення правопорушників та реабілітація підозрюваних, ці дані повинні видалятися, як тільки з особи будуть зняті усі підозри. Постає питання: як довго можуть зберігатися висновки, що стосуються ДНК, та зразки, на основі яких вони були зроблені, якщо особу було визнано винною.

50. За загальним правилом ці данні повинні видалятися, коли відповідає необхідність в них для цілей їх збору та використання. Загалом, це відбувається, коли приймається остаточне рішення щодо питання про винуватість правопорушника. Спеціальний експертний комітет з

біоетики [САНВІ] вважає, що в національному законодавстві під «остаточним рішенням» зазвичай мається на увазі рішення суду. Але робоча група визнає необхідність створення баз даних за певних обставин та стосовно певних категорій правопорушників, настільки серйозних, що їх можна вважати обставинами, які вимагають іншого підходу. Робоча група дійшла цього висновку, ретельно проаналізувавши відповідні положення Європейської конвенції про захист прав людини, Конвенції про захист даних та інших нормативно-правових актів, розроблених в рамках Ради Європи. Крім того, робоча група взяла до уваги те, що усі держави-члени Ради Європи зберігають інформацію про судимість, яка може використовуватися для досягнення цілей системи кримінального судочинства <...>. Вона припускає, що таке виключення дозволене в разі дотримання певних жорстких умов, а саме:

- якщо щодо особи було винесено звинувачувальний вирок;
- якщо звинувачувальний вирок було винесено через скоєння тяжкого злочину проти життя, цілісності та недоторканності людини;
- термін зберігання даних чітко обмежений;
- зберігання даних визначається та регламентується законом;
- зберігання даних підлягає контролю з боку парламенту або незалежного органу <...>».

В. Законодавство та практика держав-членів Ради Європи

45. Згідно з відомостями, наданими сторонами, та інформацією, що надійшла до Суду з інших джерел, у більшості держав-членів

Ради Європи дозволяється примусове дактилоскопіювання та взяття зразків клітин в рамках провадження по кримінальних справах. Принаймні в 20 державах-членах Ради Європи діють закони, які дозволяють брати інформацію про ДНК та зберігати її в національних базах даних або в інших формах (Австрія, Бельгія, Угорщина, Німеччина, Греція, Данія, Ірландія¹⁰, Іспанія, Італія¹¹, Латвія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Польща, Фінляндія, Франція, Чеська Республіка, Швейцарія, Швеція та Естонія); кількість цих держав постійно зростає.

46. У більшості цих країн (у тому числі в Австрії, Бельгії, Угорщині, Німеччині, Ірландії, Іспанії, Італії, Люксембурзі, Нідерландах, Норвегії, Польщі, Фінляндії, Франції та Швеції) в рамках провадження по кримінальних справах інформація про ДНК береться не систематично, а лише за деяких певних обставин та (або) коли йдеться про найбільш тяжкі злочини, у тому числі, злочини, за скоєння яких передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на певний термін.

47. Сполучене Королівство є єдиною державою-членом Ради Європи, де прямо допускається систематичне та безстрокове зберігання профілів ДНК та зразків клітин осіб, яким було винесено виправдувальні вироки, та осіб, стосовно яких провадження за кримінальними справами було закрито. У п'яти

держав (Бельгії, Угорщині, Ірландії, Італії та Швеції) вимагається знищення такого роду відомостей відповідно до службових настанов після виправдання особи або закриття провадження за порушеною стосовно неї кримінальною справою. У десяти інших державах застосовується те саме загальне правило з деякими виключеннями, які дозволені в окремих випадках: у Німеччині, Люксембурзі та Нідерландах така інформація може зберігатися тоді, коли стосовно особи залишаються підозри або якщо потрібно провести додаткове розслідування окремої справи; в Австрії дозволяється її зберігання, якщо існує небезпека того, що підозрюваний скоїть новий небезпечний злочин, а в Польщі – коли йдеться про деякі тяжкі злочини; у Іспанії та Норвегії дозволяється зберігання профілів ДНК, якщо підсудного було виправдано, а суд визнав, що підсудний не повинен нести кримінальну відповідальність; у Фінляндії та Данії дозволяється зберігання цієї інформації протягом одного року та 10 років відповідно у випадку винесення виправдувального вироку, а в Швейцарії – протягом одного року з моменту завершення провадження у справі. У Франції профілі ДНК можуть зберігатися протягом 25 років після винесення виправдувального вироку або припинення кримінального переслідування підозрюваного; протягом цього часу прокурор може дати розпорядження видалити їх раніше – або за власною ініціативою, або на прохання іншої особи, – якщо більше немає необхідності їх зберігати для встановлення підозрюваного у зв'язку з розслідуванням кримінальної справи. В Латвії та Естонії також, вочевидь, дозволено зберігання профілів ДНК підозрюваних протягом певного часу з моменту винесення виправдувального вироку.

48. За загальним правилом зберігання профілів ДНК засуджених дозволяється протягом

¹⁰ У даний час законодавство та практика правозастосування в Ірландії визначаються Актом про кримінальне судочинство (про судові докази) 1990 року [Criminal Justice (Forensic Evidence) Act]. З метою розширення можливостей використання та зберігання інформації про ДНК у загальнонаціональній базі даних уряд схвалив новий законопроект, але він ще не затверджений Парламентом Ірландії.

¹¹ Радою міністрів та Сенатом Італії був затверджений декрет-закон від 30 жовтня 2007 р. про створення загальнонаціональної бази даних з ДНК. Але врешті-решт термін дії цього декрету закінчився, та він не був офіційно перероблений в закон, оскільки була виявлена помилка, допущена під час його складання. Поява виправленої версії декрету очікується у 2008 році.

обмеженого терміну після винесення звинувачувального вироку або після смерті засудженого. Таким чином, Сполучене Королівство, вочевидь, є єдиною державою-членом Ради Європи, в якій дозволяється систематичне та безстрокове зберігання як профілів, так і зразків ДНК засуджених.

49. У більшості держав-членів Ради Європи передбачені механізми оскарження рішень про взяття зразків клітин або про зберігання зразків або профілів ДНК до контролюючих органів, які спеціалізуються на захисті інформації, та (або) у судовому порядку.

С. Європейський союз

50. Директива №95/46/ЄС від 24 жовтня 1995 р. про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних та про вільне переміщення таких даних передбачає, що об'єктом національного законодавства про обробку персональних даних є, серед іншого, захист права на приватне життя, яке визнається і статтею 8 Європейської конвенції про захист прав людини, і загальними принципами права Європейського союзу. Директива передбачає низку принципів, які уточнюють та розвивають положення, що містяться в Конвенції Ради Європи про захист даних. Вона дозволяє державам-членам приймати законодавчі заходи для обмеження обсягу зобов'язань та прав, передбачених Директивою, якщо таке обмеження є необхідним, у тому числі, для попередження, розслідування, виявлення злочинів та притягнення до відповідальності за їх скоєння (стаття 13).

51. Прюмська конвенція про розширення транскордонної співпраці, у тому числі, у боротьбі з тероризмом, транскордонною злочинністю та нелегальною міграцією, підписана декількома членами Європейського

союзу¹² 27 травня 2005 р., встановлює правила надання відбитків пальців та інформації про ДНК іншим державам-сторонам домовленості та їх автоматизованої перевірки за відповідними базами даних цих держав. Ця конвенція передбачає, серед іншого, таке:

«Стаття 35. Ціль

2. <...> Сторона домовленості, яка здійснює управління досьє, може обробляти передану їй інформацію <...> лише у тих випадках, коли це необхідно з метою співставлення, надання автоматичної відповіді на пошуковий запит або реєстрації <...>. Одразу після завершення співставлення даних або отримання автоматичної відповіді на пошуковий запит передана інформація видаляється, крім випадків, коли необхідна її подальша обробка для досягнення вищезгаданих цілей».

52. Стаття 34 гарантує рівень захисту персональних даних не нижче того, який передбачений Конвенцією про захист даних, та вимагає від Сторін домовленості враховувати Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи № R (87) 15.

53. Рамкове рішення Ради Європейського союзу від 24 червня 2008 р. про захист персональних даних, обробка яких здійснюється в рамках співробітництва поліції та судів у кримінальних справах, передбачає, серед іншого, таке:

«Стаття 5. Визначення термінів видалення та перевірки

Для видалення персональних даних або для періодичної перевірки необхідності їх зберігання встановлюються відповідні терміни. Дотримання цих термінів забезпечується процесуальними заходами».

¹² Бельгією, Німеччиною, Іспанією, Францією, Люксембургом, Нідерландами та Австрією (примітка редакції).

D. Судова практика держав, які не є членами Ради Європи

54. У справі «R проти RC» [R v. RC] [Збірник рішень Верховного суду Канади [S.C.R.] за 2005 рік, том 3, с. 99, 2005 SCC 61] Верховний суд Канади розглядав питання про зберігання в загальнонаціональній базі даних зразка ДНК неповнолітнього, який вперше скоїв правопорушення. Верховний суд Канади залишив без змін рішення судді, який розглядав справу по суті. З урахуванням принципів та цілей законодавства щодо провадження за кримінальними справами за участю неповнолітніх цей суддя дійшов висновку, що вплив, який має на неповнолітнього зберігання інформації про його ДНК, є абсолютно невідповідним. У своєму висновку по справі суддя Фіш зазначив:

«Однак, ще більше занепокоєння викликає вплив цієї постанови на інтереси, пов'язані з інформаційними аспектами приватного життя особи. У справі «R. проти Планта» [R. v. Plant] (Збірник рішень Верховного суду Канади [S.C.R.] за 1993 рік, том 3, с. 281, на с. 293) Суд дійшов висновку, що стаття 8 Канадської хартії прав та свобод захищає «біографічні відомості приватного характеру, які люди у вільному та демократичному суспільстві хотіли б захистити та забезпечити від розголошення на рівні держави». ДНК людини містить «величезний обсяг інформації про людину та її приватне життя» (рішення Верховного суду Канади у справі «R. проти S.A.B.» [R. v. S.A.B.] Збірник рішень Верховного суду Канади [S.C.R.] за 2003 рік, том 2 S.C.R., с. 678, § 48). На відміну від відбитків пальців, вона може видати найпоетаємніші подробиці біологічного образу людини <...>. Взяття та зберігання зразка ДНК – це не незначне питання та, у разі відсутності переконливого суспільного

інтересу, насправді є серйозним втручанням держави у реалізацію суб'єктом права на його приватне життя в особистому та інформаційному відношенні».

E. Конвенція ООН про права дитини 1989 року

55. Стаття 40 Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. визнає право кожної дитини, яка, як вважається, порушила кримінальне законодавство, незалежно від того, чи звинувачується чи визнається винною у скоєнні злочину, на таке поводження, яке сприяє розвитку в дитини почуття гідності та значимості, укріплює в ній повагу до прав людини та основоположних свобод інших, та яке враховує вік дитини та бажаність сприяння її реінтеграції та виконанню нею корисної ролі у суспільстві.

IV. ДОКАЗИ, ПРЕДСТАВЛЕНІ СУДУ ОРГАНІЗАЦІЯМИ, ЯКІ ЗАЛУЧИЛИСЯ ДО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ В ЯКОСТІ ТРЕТЬОЇ СТОРОНИ

56. Національна рада на захист громадянських свобод (Рада свободи) надала судову практику та наукові матеріали, які підкреслюють, серед іншого, надзвичайно конфіденційний характер образів клітин та профілів ДНК і негативний вплив, який чинить їх зберігання органами влади на приватне життя.

57. Організація «Прайвесі інтернешнл» посилається на основні норми та принципи у сфері захисту інформації, розроблені Радою Європи, наполягаючи на тому, що вони мають безпосереднє відношення до тлумачення вимоги пропорційності, яку висуває стаття 8 Конвенції. Вона підкреслює, в тому числі, що Рекомендація № R (92) 1 пропонує встанов-

лювати «чітко визначені терміни» зберігання зразків клітин та профілів ДНК. Далі вона звертає увагу на непропорційну присутність у загальнонаціональній базі даних Сполученого Королівства з ДНК відомостей про певні категорії населення, серед них молодь, та несправедливість, до якої це може призвести. Крім того, у неї викликає занепокоєння використання даних для встановлення родинних зв'язків та для проведення додаткових досліджень. «Прайвесі інтернешнл» надала також огляд порівняльних даних про законодавство та практику правозастосування у різних країнах, які стосуються зберігання ДНК, особливо вказуючи на багаточисленні обмеження та гарантії, які при цьому мають дотримуватися.

ПРАВО

І. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

58. Посилаючись на статтю 8 Конвенції, заявники скаржились до Суду на зберігання їхніх відбитків пальців, зразків клітин та профілів ДНК згідно з пунктом 1А статті 64 Акту про поліцію та докази у кримінальних справах 1984 року. У частині, яка має відношення до цього пункту скарги заявників, стаття 8 Конвенції передбачає наступне:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного <...> життя <...>».

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві <...> для запобігання заворушенням чи злочинам <...>»

А. Чи мало місце втручання держави у приватне життя заявників

59. Перш за все Суд розгляне питання про те, чи є зберігання органами влади держави-відповідача відбитків пальців заявників, зразків їх клітин та профілів ДНК втручанням держави у їхнє приватне життя.

1. Доводи сторін

(a) Заявники

60. Заявники стверджували, що зберігання їхніх відбитків пальців, зразків клітин та профілів ДНК становило втручання держави в реалізацію права на повагу до приватного життя, оскільки ці дані нерозривно пов'язані з їх самоідентифікацією та містять персональні дані, які вони мають право тримати під власним контролем. Вони нагадали, що первинне взяття такого роду біологічної інформації завжди порушує питання, які охоплює стаття 8 Конвенції, та стверджували, що їх зберігання викликає ще більше суперечок, враховуючи цінність персональних даних, постійний доступ до яких отримують інші особи, та те, що через це вони виходять з-під контролю особи, якої вони стосуються. Заявники підкреслили, серед іншого, що зберігання персональних даних про дітей тягло за собою їхню соціальну стигматизацію та негативні наслідки для їхньої психіки; через це, на їхню думку, втручання держави у реалізацію права на приватне життя стосовно першого заявника стало ще серйознішим.

61. На їхню думку, цей доказ підтверджувався практикою конвенційних органів, а також нещодавно прийнятим рішенням Інформаційного суду Сполученого Королівства (рішення від 12 жовтня 2005 р. у справі «Очільник поліції Західного Йоркширу, Південного Йоркширу та Північного Уельсу проти Уповноваженого з питань інформації» [Chief Constables of West Yorkshire, South Yorkshire and North Wales

Police v. the Information Commissioner] (Збірник рішень Інформаційного суду Сполученого Королівства за 2005 рік, № 2005 0010, с. 173). В основі цього останнього рішення лежав виступ баронеси Хейл Ричмондської в Палаті лордів (див. вище, пункт 25 цього рішення); по суті, воно повторювало зроблений баронесою Хейл Ричмондською висновок під час вирішення аналогічного питання щодо застосовності статті 8 Конвенції до зберігання інформації про звинувачувальні вироби.

62. Далі заявники підкреслили, що зберігання зразків клітин тягне за собою ще більш серйозне втручання держави у реалізацію прав, гарантованих статтею 8 Конвенції, оскільки вони містять повну генетичну інформацію про людину, в тому числі генетичну інформацію про її родичів. Немає значення, чи була ця інформація насправді отримана зі зразків або чи погіршила вона становище підозрюваного у певній справі, оскільки людина має право отримати гарантію того, що такого типу інформація, яка є невід'ємною частиною її самої, не стане загальнодоступною, що вона не буде нікому повідомлена та що ніхто не отримає до неї доступ без її дозволу.

(b) Уряд

63. Уряд-відповідач визнав, що відбитки пальців, профілі та зразки ДНК є «персональними даними» за змістом положень Акту про захист персональних даних, та що ті, хто здійснює її обробку, можуть встановити особу людини. Однак, уряд-відповідач вважав, що право на повагу до приватного життя, яке гарантується частиною 1 статті 8 Конвенції, не розповсюджується на звичайне зберігання відбитків пальців, профілів та зразків ДНК, за умов, що їх використання обмежене цілями, які є припустимими з точки зору статті 64 Акту 1984 року. На відміну від первинного взяття цих даних, їх

зберігання не порушує фізичну та психологічну недоторканність особи; не порушує воно й право на особистісний розвиток, право встановлювати та розвивати відносини з іншими людьми та право на самовизначення.

64. Уряд-відповідач вважав, що насправді занепокоєння заявників пов'язане зі страхом перед використанням зразків, що зберігаються, у майбутньому, появою нових методів аналізу даних про ДНК та потенційного втручання держави у приватне життя шляхом активного спостереження. У зв'язку з цим уряд-відповідач підкреслив, що припустимі способи використання цих матеріалів чітко та недвозначно обмежені законодавством, технологічним процесом виготовлення профілів ДНК та характером отриманого профілю ДНК.

65. Профіль ДНК – це всього лише послідовність чисел, яка дозволяє визначити людину за зразками її клітин; профіль не містить жодної інформації про людину або про її особистісні якості, зберігання якої може призвести до втручання в її приватне життя. База даних ДНК – це сукупність таких профілів, за якою може здійснюватися пошук з використанням матеріалів, взятих на місці злочину. Особа буде встановлена лише в тому випадку та лише настільки, наскільки взятий у нього зразок співпадає з цими матеріалами. Встановлення родинних зв'язків на підставі часткового збігу матеріалів здійснюється лише в дуже рідкісних випадках та під суворим контролем. Відбитки пальців, профілі та зразки ДНК не підлягають жодному суб'єктивному коментуванню та не дають жодної інформації про діяльність людини. Таким чином, відсутня будь-яка небезпека, що зберігання цих даних негативно вплине на сприйняття цієї людини іншими людьми або на її репутацію. Навіть якщо на їх зберігання буде розповсюджуватися дія частини 1 статті

8 Конвенції, будь-які його можливі негативні наслідки надзвичайно незначні. Тому слід зробити висновок, що зберігання цих даних є недостатньо серйозним для втручання у реалізацію конвенційних прав.

2. Оцінка обставин справи, надана Судом

(a) Загальні принципи

66. Суд нагадує, що «приватне життя» – широке поняття, якому неможливо дати вичерпне визначення. Воно охоплює фізичну та психологічну недоторканність особи (див. рішення Суду у справі «Притті проти Сполученого Королівства» [Pretty v. the United Kingdom] (заява №2346/02), § 61, Збірник рішень та ухвал Європейського суду з прав людини [ECHR] 2002-III, а також рішення Суду у справі «Y.F. проти Туреччини» [Y.F. v. Turkey] (заява № 24209/94), § 33, ECHR 2003-IX). Тому воно може включати в себе різні аспекти фізичної та соціальної самоідентифікації особи (див. рішення Суду у справі «Микулич проти Хорватії» [Mikulic v. Croatia] (заява № 53176/99), § 53, ECHR 2002-I). Такі елементи як, наприклад, прираховування себе до певної статі, ім'я, а також сексуальна орієнтація та статеве життя, потрапляють у приватну сферу, яка охороняється статтею 8 Конвенції (див. серед інших джерел щодо цього питання рішення Суду у справі «Бенсаїд проти Сполученого Королівства» [Bensaid v. the United Kingdom] (заява №44599/98), ECHR 2000-I, в якому містяться посилання на інші рішення Суду щодо цього питання, а також рішення Суду у справі «Пек проти Сполученого Королівства» [Peck v. the United Kingdom] (заява № 44647/98), § 57, ECHR 2003-I). Крім імені людини, її приватне та сімейне життя може включати в себе інші засоби самоідентифікації особистості та підтримки зв'язків з сім'єю (див., з відповідними змінами, рішення Суду від 22 лютого 1994 р. у справі «Бургхартц про-

ти Швейцарії» [Burghartz v. Switzerland], § 24, серія «А», № 280-B; а також рішення Суду у справі «Юнал Текелі проти Туреччини» [Ünal Tekeli v. Turkey] (заява № 29865/96), § 42, ECHR 2004-X (витяги)). Важливим елементом приватного життя може бути інформація про стан здоров'я людини (див. рішення Суду від 25 лютого 1997 р. у справі «Z. проти Фінляндії» [Z. v. Finland], § 71, Збірник рішень та постанов [Reports of Judgments and Decisions] 1997-I). Крім того, Суд вважає, що національна приналежність людини також повинна вважатися частиною її приватного життя (див., серед іншого, статтю 6 Конвенції про захист даних, яка цитувалася вище, у пункті 41 цього рішення; у ній персональні дані, які стосуються національної приналежності суб'єкта, віднесені до особливої категорії даних разом з іншою конфіденційною інформацією про людину). Крім того, стаття 8 Конвенції захищає право людини на особистісний розвиток, а також її право налагоджувати та розвивати стосунки з іншими людьми та з зовнішнім світом (див., наприклад, думку Комісії з прав людини щодо вищезгаданої справи «Бургхартц проти Швейцарії», с. 37, § 47, а також думку Комісії з прав людини щодо справи «Фрідль проти Австрії» [Friedl v. Austria], рішення Суду від 31 січня 1995 р., серія «А», № 305-B, с. 20, § 45). Більше того, поняття приватного життя включає в себе елементи, які стосуються права людини на своє зображення (рішення Суду у справі «Шакка проти Італії» [Sciacca v. Italy] (заява № 50774/99), § 29, [ECHR] 2005-I).

67. Звичайне зберігання інформації, яка стосується приватного життя особи, є втручанням держави у реалізацію її прав за змістом положень статті 8 Конвенції (див. рішення Суду від 27 березня 1987 р. у справі «Леандер проти Швеції» [Leander v. Sweden], § 48, серія «А», № 116). У зв'язку з цим немає значення, яким чином інформація, що зберігається,

використовується надалі (рішення Великої Палати у справі «Аманн проти Швейцарії» [Amann v. Switzerland] (заява № 27798/95), § 69, ECHR 2000-II). Однак, надаючи відповідь на питання про те, чи зачіпають персональні дані, які зберігає влада, будь-які сторони приватного життя особи, Суд приділить належну увагу особливому контексту, в якому здійснюється облік та зберігання цієї інформації, її характеру, методам її використання та обробки, й результатам, які можуть бути при цьому отримані (див., з відповідними змінами, вищезгадане рішення Суду у справі «Фрідль проти Австрії», § 49-51, а також вищезгадане рішення Суду у справі «Пек проти Сполученого Королівства», § 59).

(b) Застосування загальних принципів до даної справи

68. Перш за все Суд зазначає, що усі три категорії інформації приватного характеру, яка зберігається органами влади в даній справі, а саме відбитки пальців, профілі ДНК та зразки клітин, є персональними даними за змістом положень Конвенції про захист даних, оскільки вони стосуються встановлених осіб або осіб, які можуть бути встановлені. Уряд-відповідач згоден з тим, що усі три категорії даних є персональними даними за змістом положень Акту про захист персональних даних 1998 року, та що ті, хто здійснює їх обробку, можуть встановити особу людини.

69. Конвенційні органи вже розглядали питання, які стосуються зберігання органами влади таких персональних даних в рамках провадження за кримінальними справами. Виходячи з характеру та обсягу інформації, яка міститься у кожній з цих трьох категорій даних, Суд раніше визначив різницю між зберіганням відбитків пальців та зберіганням зразків клітин та профілів ДНК, зважаючи на

більш високий потенціал подальшого використання інформації приватного характеру, яка міститься у двох останніх категоріях даних (див. ухвалу Суду від 7 грудня 2006 р. по заяві № 29514/05, поданій Ван дер Вельде-ном [Van der Velden] проти Нідерландів, ECHR 2006 – ...). Суд вважає за доцільне окремо розглянути питання про втручання держави в реалізацію права заявників на повагу до їхнього приватного життя внаслідок зберігання зразків їхніх клітин та профілів ДНК, з одного боку, та внаслідок зберігання їхніх відбитків пальців, з іншого боку.

(i) Зберігання зразків клітин та профілів ДНК

70. У справі «Ван дер Вельден проти Нідерландів» Суд дійшов висновку, що беручи до уваги можливе подальше використання, серед іншого, зразків клітин, їх систематичне зберігання достатньо сильно зачіпає інтереси людини та може потягти за собою втручання держави у реалізацію права на повагу до приватного життя (див. вищезгадану ухвалу Суду у справі «Ван дер Вельден проти Нідерландів»). Уряд-відповідач критикує цей висновок, стверджуючи, що він базується на припущеннях стосовно того, як ці зразки теоретично можуть бути використані в майбутньому та що безпосередньо зараз будь-яке втручання держави відсутнє.

71. Суд вважає побоювання людини стосовно можливого подальшого використання інформації приватного характеру, яка зберігається, правомірними та вважає, що вони повинні враховуватися під час вирішення питання про наявність втручання держави у реалізацію конвенційних прав. Дійсно, беручи до уваги швидкі темпи розвитку генетики та інформаційних технологій, Суд не може виключити ймовірність того, що в майбутньому стане можливим втручання держави

в приватне життя шляхом використання генетичної інформації по-новому або такими способами, які сьогодні неможливо точно передбачити. Відповідно, Суд не бачить достатньо підстав відмовитися від висновку, якого він дійшов у справі «Ван дер Вельден проти Нідерландів».

72. Але правомірна стурбованість ймовірним подальшим використанням зразків клітин – не єдиний фактор, який слід брати до уваги під час пошуку відповіді на питання, що розглядається. Крім виключно особистого характеру зразків клітин, Суд зазначає й те, що в них міститься багато конфіденційної інформації про людину, у тому числі про стан її здоров'я. Крім того, зразки ДНК містять унікальний генетичний код, надзвичайно важливий як для самої людини, так і для її родичів. У цьому відношенні Суд згоден з думкою, висловленою баронесою Хейл у Палаті лордів (див. вище, пункт 25 цього рішення).

73. Враховуючи характер та обсяг інформації приватного характеру, яка міститься у зразках клітин, їх зберігання має саме по собі вважатися втручанням держави у реалізацію людиною права на повагу до її приватного життя. У зв'язку з цим немає значення, що насправді з них дістається або використовується органами влади для створення профілю ДНК лише обмежена частина цієї інформації та що у будь-якому конкретному випадку не мало місця негайне погіршення становища людини (див. вищезгадане рішення Великої палати у справі «Аманн проти Швейцарії», § 69).

74. Стосовно самих профілів ДНК Суд зазначає, що в них міститься більш обмежений обсяг персональних даних, вилучених зі зразків клітин у закодованій формі. Уряд-відповідач стверджує, що профіль ДНК – це лише послідовність чисел або штрих-код, який містить

лише відомості об'єктивного та незаперечного характеру, та що встановлення особи відбувається лише у випадку збігу даних про нього з іншим профілем, який міститься в базі даних. Крім того, він зазначає, що, оскільки інформація закодована, її неможливо зрозуміти без використання комп'ютерної техніки, а тлумачити цю інформацію може лише обмежена кількість людей.

75. Однак, Суд зазначає, що у профілях ДНК міститься значна кількість унікальних персональних даних. Та якщо інформація, яка міститься в них, може вважатися об'єктивною та неспростовною у тому значенні, як ці якості розуміє уряд-відповідач, її автоматизована обробка дозволяє органам влади виходити далеко за рамки нейтрального встановлення особи. Стосовно цього Суд зазначає: уряд-відповідач визнає, що профілі ДНК можуть використовуватися та в деяких випадках дійсно використовуються для встановлення родинних зв'язків з метою виявлення можливих генетичних відносин між суб'єктами. Крім того, він визнає надзвичайно делікатний характер такого типу досліджень та необхідність проводити їх під суворим контролем. На думку Суду, оскільки профілі ДНК надають засоби для встановлення генетичних зв'язків між людьми (див. вище, пункт 39 цього рішення), цього достатньо для висновку про те, що їх зберігання являє собою втручання держави у реалізацію цими людьми права на їхнє приватне життя. У зв'язку з цим не мають значення періодичність, з якою відбувається встановлення родинних зв'язків, гарантії, якими воно супроводжується, та вірогідність погіршення становища особи у будь-якому конкретному випадку (див. вищезгадане рішення Великої палати у справі «Аманн проти Швейцарії», § 69). Аналогічним чином, цей висновок не змінюється від того, що інформація, про

яку йде мова, закодована та її неможливо зрозуміти без використання комп'ютерної техніки, а тлумачити її може лише обмежена кількість людей.

76. Далі Суд зазначає: уряд-відповідач не заперечує, що обробка профілів ДНК дозволяє органам влади оцінити вірогідну національну приналежність донора та що подібні методи справді використовуються поліцією під час проведення розслідувань (див. вище, пункт 40 цього рішення). Через те, що на основі профілів ДНК можливо зробити припущення про національність донора, їх зберігання стає ще більш делікатним та може негативно впливати на реалізацію людиною права на приватне життя. Цей висновок не суперечить принципу, встановленому Конвенцією про захист даних та відображеному в Акті про захист персональних даних, оскільки обидва ці нормативно-правові акти відносять інформацію приватного характеру, яка вказує на національну приналежність донора, до особливих категорій конфіденційної інформації, що вимагає посиленого захисту (див. вище, пункти 30-31 та 41 цього рішення).

77. З урахуванням викладеного вище Суд дійшов висновку, що зберігання зразків клітин та профілів ДНК свідчить про втручання держави в реалізацію права заявників на повагу до їхнього приватного життя за змістом положень частини 1 статті 8 Конвенції.

(ii) Зберігання відбитків пальців

78. Звичайно, відбитки пальців містять менше інформації, ніж зразки клітин або профілі ДНК. Питання про ймовірне втручання держави у реалізацію права на повагу до приватного життя через зберігання органами влади відбитків пальців вже розглядалося конвенційними органами.

79. У справі «Маквей, О'Ніл та Еванс проти Сполученого Королівства» Комісія з прав людини вперше розглянула проблему взяття та зберігання відбитків пальців під час проведення низки оперативно-розшукових заходів. Комісія погодилася з тим, що принаймні деякі з цих заходів свідчать про втручання держави в приватне життя заявників, залишивши відкритим питання про те, чи є таким втручанням зберігання відбитків саме по собі («Маквей, О'Ніл та Еванс проти Сполученого Королівства» [McVeigh, O'Neill and Evans v. the United Kingdom] (заяви № 8022/77, № 8025/77 та № 8027/77, доповідь Комісії з прав людини від 18 березня 1981 р., Збірник рішень та доповідей Європейської комісії з прав людини [DR] 25, с. 15, § 224)).

80. У справі «Кіннунен проти Фінляндії» Комісія з прав людини дійшла висновку, що зберігання відбитків пальців та фотографій після затримання заявника не було втручанням держави в його приватне життя, оскільки вони не містили жодних суб'єктивних оцінок, які б вимагали спростування. Однак Комісія відзначила, що через дев'ять років ця інформація була знищена на прохання заявника (рішення Комісії з прав людини від 15 травня 1996 р. у справі «Кіннунен проти Фінляндії» [Kinnunen v. Finland] (заява № 24950/94)).

81. Беручи до уваги ці висновки та питання, які порушує ця справа, Суд вважає за доцільне знову розглянути цю проблему. Спочатку Суд відзначає, що відбитки пальців заявників є інформацією приватного характеру (див. вище, пункт 68 цього рішення) та мають певні зовнішні особливості, які дозволяють встановити особу людини, якій вони належать, так само як, наприклад, приватні фотографії або зразки голосу.

82. У справі «Фрідль проти Австрії» Комісія з прав людини дійшла висновку, що зберігання анонімних фотографій, зроблених під час демонстрації, не є втручанням держави в реалізацію права на повагу до приватного життя. Ухвалюючи таке рішення, Комісія приділила особливу увагу тому, що ці фотографії не були внесені в жодну систему обробки даних та що органи влади держави-відповідача не вжили жодних заходів для встановлення особи зображених на них людей за допомогою обробки даних (див. вищезгадану справу «Фрідль проти Австрії», §§ 49-51).

83. У справі «P.G та J.H. проти Сполученого Королівства» Суд дійшов висновку, що облік інформації та систематичний або постійний характер такого обліку можуть дати підстави підозрювати втручання держави в приватне життя, навіть не дивлячись на те, що ці данні можуть міститися в загальнодоступних або інших джерелах. Суд зазначив, що запис голосу людини на постійній основі для подальшого аналізу в сукупності з іншими відомостями приватного характеру безсумнівно полегшує встановлення особи такої людини. Відповідно, Суд вважає запис голосу заявників для такого подальшого аналізу втручанням держави в реалізацію права на повагу до їхнього приватного життя (див. рішення Суду у справі «P.G та J.H. проти Сполученого Королівства» [P.G. and J.H. v. the United Kingdom] (заява № 44787/98), §§ 59-60, ECHR 2001-IX).

84. Суд дотримується думки, що загальний підхід, який конвенційні органи обрали стосовно фотографій та запису голосу, повинен застосовуватися також стосовно відбитків пальців. Уряд-відповідач пропонує виділити відбитки пальців в окрему категорію, стверджуючи, що вони містять нейтральні,

об'єктивні та неспростовні дані, які, на відміну від фотографій, неможливо зрозуміти без спеціальної підготовки, якщо відсутні відбитки пальців, з якими їх можна було б порівняти. Звичайно, все це вірно, але відбитки пальців об'єктивно містять певну унікальну інформацію про людину, якій вони належать, та в багатьох випадках дозволяють точно встановити її особу. Таким чином, це може мати негативний вплив на її приватне життя, а збереження цієї інформації без згоди особи, якій вона належить, неможливо назвати нейтральним або незначним.

85. Відповідно, Суд вважає, що зберігання органами влади відбитків пальців встановленої особи або особи, яка може бути встановлена, не дивлячись на їх об'єктивний та неспростовний характер, може саме по собі викликати суттєві занепокоєння щодо недоторканності приватного життя.

86. Далі Суд зазначив, що в цій справі відбитки пальців заявників спочатку були взяті в ході провадження за кримінальною справою, а потім внесені до загальнонаціональної бази даних для постійного зберігання та регулярної автоматизованої обробки з метою встановлення осіб, які скоїли правопорушення. У зв'язку з цим Суд припускає, що зважаючи на інформацію, яка міститься в зразках клітин та профілях ДНК, їх зберігання має суттєвіший вплив на приватне життя, ніж зберігання відбитків пальців. Однак, Суд згоден з баронесою Хейл (див. вище, пункт 25 цього рішення) та вважає, що зберігання відбитків пальців є втручанням держави у реалізацію права на повагу до приватного життя, хоча для вирішення питання щодо його правомірності можливо знадобиться розрізнення взяття, використання та зберігання відбитків пальців, з одного боку, та зразків та профілів ДНК, з іншого боку.

В. Виправдання втручання

1. Доводи сторін

(а) Заявники

87. Заявники стверджували, що зберігання їхніх відбитків пальців, зразків клітин та профілів ДНК не є виправданим з точки зору частини 2 статті 8 Конвенції. Уряд-відповідач користується занадто великою свободою дій під час використання зразків та профілів ДНК, у тому числі, для «цілей, які стосуються попередження та виявлення злочинів», «розслідування злочинів» або «здійснення кримінального переслідування». Ці цілі неясні та залишають місце для зловживань, оскільки вони можуть привести, наприклад, до збору персональних даних за межами прямого зв'язку з розслідуванням будь-якого певного злочину. Заявники також вважали недостатніми існуючі процесуальні гарантії того, що інформація, про яку йде мова, буде використовуватися належним чином та без будь-яких зловживань. До відомостей, які містяться у загальнонаціональній поліцейській базі даних, може отримувати доступ не лише поліція, але й ще 56 неполіцейських організацій, у тому числі державні органи та адміністративні служби, групи приватних компаній, такі як «Брітш Телеком» та Асоціація британських страхових спільнот, та навіть деякі працедавці. Крім того, загальнонаціональна поліцейська база даних пов'язана з загальноєвропейською Шенгенською інформаційною системою. Тому у випадку з заявниками мова йде про дуже істотне та спірне втручання держави в реалізацію права на їхнє приватне життя. Про це, серед іншого, свідчить той факт, що в Сполученому Королівстві не вщухають суперечки довкола цього питання, та багато різних думок висловлюється з цього приводу. Заявники відхилили припущення уряду-відповідача та дійшли висновку, що питання збері-

гання матеріалів, про які йде мова у цій справі, викликає у людей серйозне занепокоєння, а держава у цій сфері користується лише невеликою свободою розсуду.

88. Заявники стверджували, що зберігання відбитків пальців, зразків клітин та профілів ДНК осіб, яким було винесено виправдувальні вироки, не може вважатися «необхідним у демократичному суспільстві» з метою попередження злочинів. У тому числі, абсолютно нічим не виправдане зберігання зразків клітин після того, як на їхній основі було сформовано профіль ДНК. Не було наведено переконливих доказів ефективності зберігання профілів ДНК, оскільки не було доведено, що велика кількість збігів відомостей про ДНК, на що посилався уряд-відповідач, дійсно призвело до притягнення винних до відповідальності. Аналогічним чином, у більшій частині конкретних ситуацій, які описував уряд-відповідач, притягти винних до відповідальності дозволило зовсім не зберігання інформації в базах даних, а в деяких інших ситуаціях цього ж результату можливо було б досягти шляхом зберігання менших обсягів інформації протягом менш тривалого часу.

89. Далі заявники стверджували, що зберігання інформації, яка їх стосується, є непропорційним заходом держави, оскільки воно не передбачає жодних застережень та має безстроковий характер. Не враховується ані характер скоєних правопорушень, ані обставини, в яких опинилися заявники. Крім того, рішення про те, чи зберігати ці дані, не приймається незалежним органом та не контролюється з боку незалежного органу. Заявники також вважали, що режим зберігання інформації, про яку йде мова, не відповідає вимогам Ради Європи у цій сфері. Нарешті, заявники підкреслили, що зберігання цієї інформації змушує підозрювати у скоєнні

злочинів тих, кому були винесені виправдувальні вироки, або тих, з кого були зняті усі звинувачення, припускаючи, таким чином, що вони не повністю невинуваті. Саме тому зберігання інформації про людину призводить до її соціальної стигматизації. Найбільшої шкоди це завдає дітям, як, наприклад, S., а також особам, які належать до певних етнічних груп, відомості про яких представлені у базі даних занадто широко.

(b) Уряд-відповідач

90. На думку уряду-відповідача, навіть якщо припустити, що зберігання відбитків пальців, зразків клітин та профілів ДНК заявників є втручанням держави в їхнє приватне життя, воно є виправданим з точки зору частини 2 статті 8 Конвенції. Воно передбачене законом, а саме статтею 64 Акту 1984 року, яка докладно описує повноваження та обмеження, пов'язані зі зняттям відбитків пальців та взяттям зразків ДНК, та чітко встановлює, що вони будуть зберігатися органами влади незалежно від того, чим закінчиться провадження у справі, в рамках якої вони були отримані. Крім того, у будь-якому випадку виконання дискреційних повноважень щодо зберігання відбитків пальців та зразків ДНК відбувається відповідно до звичайних принципів, які регулюють порядок реалізації таких повноважень, та підлягає судовому контролю.

91. Уряд-відповідач також заявив, що втручання держави було необхідним та пропорційним з точки зору досягнення законної мети, яка передбачала запобігання заворушенням чи злочинам та (або) захист прав та свобод інших осіб. Для суспільства в цілому надзвичайно важливо, щоб правоохоронні органи в повному обсязі використовували сучасні технології та досягнення криміналістичної техніки з метою попередження, розслідуван-

ня та виявлення злочинів. Уряд-відповідач стверджував, що матеріали, які зберігаються, є надзвичайно цінними з точки зору боротьби зі злочинністю та тероризмом та для встановлення винних, представивши в якості доказу статистичні дані. Уряд-відповідач підкреслив, що зберігання відбитків пальців та зразків ДНК дає величезні переваги під час провадження у кримінальних справах, дозволяючи не лише встановити винних, але й зняти усі звинувачення з невинуватих, а також попередити та виправити судові помилки.

92. Станом на 30 вересня 2005 р. загальнонаціональна база даних з ДНК містила 181 тис. профілів ДНК фізичних осіб, які до внесення змін до законодавства у 2001 році мали б право на те, щоб ці дані були знищені. Надалі було встановлено зв'язок відомостей про 8251 особу з їх числа з матеріалами, взятими на місці злочину. Мова йде про 13079 злочинів, у тому числі 109 вбивств, 55 замахів на вбивство, 116 зґвалтувань, 67 злочинів сексуального характеру, 105 крадіжок, скоєних за обставин, які збільшують провину, та 126 злочинів, пов'язаних з постачанням заборонених до обігу наркотичних речовин.

93. Крім того, уряд-відповідач навів 18 конкретних прикладів, коли використання інформації про ДНК призвело до того, що слідство та кримінальне переслідування завершилися винесенням звинувачувальних вироків. У десяти з цих випадків профілі ДНК підозрюваних співпали з декількома зразками, які раніше були взяті на місці скоєння інших злочинів, які не стосувалися розслідування, та зберігалися в базі даних, що дозволило притягнути цих підозрюваних до відповідальності за раніше скоєні злочини. Ще в одному випадку слідство втратило інтерес до двох осіб, заарештованих за зґвалтування, оскільки їхні профілі ДНК не співпадали зі зразками, взятими на місці зло-

чину. У двох інших випадках зберігання профілів ДНК осіб, визнаних винними у скоєнні деяких незначних злочинів (порушення громадського порядку та крадіжки), дозволило встановити їх причетність до інших злочинів, скоєних пізніше. Ще в одному випадку зберігання профілю ДНК підозрюваного після ймовірно скоєного ним порушення імміграційного законодавства допомогло здійснити його екстрадицію до Сполученого Королівства через рік, коли один з потерпілих впізнав у ньому людину, яка скоїла зґвалтування та вбивство. Нарешті, ще в чотирьох випадках максимум через два роки виявилось, що профілі ДНК, взяті у чотирьох осіб, які підозрювалися, але не були визнані винними у скоєнні злочинів (володіння зброєю, яке могло бути використане для нападу, порушення громадського порядку, скоєне з застосуванням насильства, словесні образи та погрози діями), співпали зі зразками, взятими на місці злочину у зґвалтованих жінок.

94. Уряд-відповідач заявив, що зберігання відбитків пальців, зразків клітин та профілів ДНК не можна вважати надмірними заходами органів влади, оскільки ці матеріали зберігаються для певних, обмежених та передбачених законом цілей, у повній безпеці та з дотриманням зазначених гарантій. Їх зберігання зовсім не означає, що є підстави підозрювати заявників у причетності до скоєння будь-яких злочинів або у схильності до їх скоєння; воно не направлене на консервацію відомостей про ймовірно скоєні раніше злочини, у зв'язку з якими вже було проведено розслідування. Облік цієї інформації ведеться тому, що поліція вже на законних підставах володіє нею, та її зберігання буде у майбутньому сприяти попередженню та виявленню взагалі будь-яких правопорушень завдяки збільшенню обсягу бази даних. Зберігання інформації про людину не тягне за собою її соціальну стигматизацію

або будь-які практичні наслідки для заявників, якщо тільки матеріали, які зберігаються, не співпадуть зі зразками, взятими на місці злочину. Таким чином, дотримана справедлива рівновага між правами конкретної людини та загальними соціальними інтересами, а держава-відповідач не вийшла за межі дозволеної свободи розсуду.

2. Оцінка Суду

(а) Згідно із законом

95. Суд нагадує свою сталу практику, згідно з якою формулювання «згідно із законом» вимагає, щоб міра, яка оскаржується у справі, мала певні підстави в національному законодавстві та відповідала принципу верховенства права, який безпосередньо згадується у преамбулі Конвенції та нерозривно пов'язаний з об'єктом та метою статті 8 Конвенції. Так, закон має бути достатньо доступним та передбачуваним, тобто він повинен бути сформульованим достатньо чітко, щоб людина могла, у разі необхідності отримавши відповідну консультацію, регулювати свою поведінку. Для того щоб національне законодавство відповідало цим вимогам, воно має забезпечувати достатній правовий захист від свавілля та, відповідно, достатньо чітко визначати обсяг свободи розсуду, яка надається компетентним органам влади, та порядок її здійснення (див. рішення Суду від 2 серпня 1984 р. у справі «Мелоун проти Сполученого Королівства» [Malone v. the United Kingdom], §§ 66-68, серія «А», № 82; рішення Великої палати у справі «Ротару проти Румунії» [Rotaru v. Romania] (заява № 28341/95), § 55, ECHR 2000-V; а також вищезгадане рішення Великої палати у справі «Аманн проти Швейцарії», § 56).

96. Необхідний рівень конкретизації положень національного законодавства, – а воно

в будь-якому випадку не може передбачити усі можливі ситуації, – суттєво залежить від змісту відповідного нормативно-правового акту, передбаченої сфери його застосування, а також від кількості та статусу тих, кому він адресований (рішення Великої палати у справі «Хасан та Чауш проти Болгарії» [Hasan and Chaush v. Bulgaria] (заява № 30985/96), § 84, ECHR 2000-XI, в якому містяться посилання на інші рішення Суду щодо цього питання).

97. Суд зазначає, що стаття 64 Акту 1984 року передбачає, що відбитки пальців або зразки, взяті у людини у зв'язку з розслідуванням кримінальної справи, можуть зберігатися після того, як вони були використані для досягнення цілей, заради яких вони були взяті (див. вище, пункт 27). Суд згоден з урядом-відповідачем у тому, що зберігання відбитків пальців та інформації про ДНК заявників має чіткі підстави у національному законодавстві. Крім того, існують чіткі докази, що на практиці ці данні дійсно зберігаються, за виключенням окремих випадків. Через те, що старші співробітники поліції у цих рідкісних випадках мають право знищувати їх, закон не стає недостатньо визначеним з точки зору Конвенції.

98. Але у тому, що стосується умов та правил зберігання та використання персональних даних, стаття 64 Акту 1984 року набагато менше визначена. Вона передбачає, що зразки та відбитки пальців, які зберігаються, не повинні використовуватися для будь-яких інших цілей, крім тих, які стосуються попередження або виявлення злочинів, розслідування злочинів або здійснення кримінального переслідування.

99. Суд згоден із заявниками в тому, що принаймні перша з названих цілей сформульована радше у загальних виразах та дозволяє

багато різних тлумачень. Суд знову заявляє, що у цьому контексті, як і в контексті прослуховування телефонних розмов, таємного спостереження та прихованого збору даних, надзвичайно важливо встановити чіткі та докладні положення, які визначають обсяг та порядок застосування зазначених заходів, а також мінімальні вимоги, які стосуються, серед іншого, тривалості, зберігання, використання відповідної інформації, доступу до неї третіх осіб, заходів для збереження недоторканності та конфіденційності інформації та порядку її знищення – це дає достатні гарантії від зловживань та свавілля органів влади (див., з відповідними змінами, рішення Суду від 24 квітня 1990 р. у справі «Круслен проти Франції» [Kruslin v. France], §§ 33 та 35, серія «А», № 176-А; вищезгадане рішення Великої палати у справі «Ротару проти Румунії», §§ 57-59; ухвалу Суду від 29 червня 2006 р. по заяві № 54934/00, поданій Вебер та Саравія [Weber and Saravia] проти Німеччини, [ECHR] 2006-...; рішення від 28 червня 2007 р. у справі «Об'єднання «Асоціація європейської інтеграції та прав людини» та Єкімджиєв проти Болгарії» [Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhev v. Bulgaria] (заява № 62540/00), §§ 75-77; рішення від 1 липня 2008 р. у справі «Організація «Рада свободи» та інші заявники проти Сполученого Королівства» [Liberty and Others v. the United Kingdom] (заява № 58243/00), §§ 62-63). Однак Суд зазначає, що у цій справі проблеми тісно пов'язані з більш широким питанням про необхідність втручання держави в приватне життя заявників у демократичному суспільстві. Враховуючи, як це питання розглядається нижче, у пунктах 105-126 цього рішення, Суд вважає необов'язковим визначати, чи задовольняє формулювання статті 64 вимоги «якості закону» за змістом положень пункту 2 статті 8 Конвенції.

(b) Законна мета

100. Суд погоджується з урядом-відповідачем у тому, що зберігання відбитків пальців та інформації про ДНК має законну мету, яка полягає у виявленні та, відповідно, у попередженні злочинів. У той час як первинне взяття цієї інформації відбувається з метою встановлення причетності конкретної людини до конкретного злочину, у скоєнні якого вона підозрюється, її зберігання переслідує більш широку мету – сприяти встановленню майбутніх правопорушників.

(c) Необхідне у демократичному суспільстві

(i) Загальні принципи

101. Втручання держави у реалізацію прав людини вважається «необхідним у демократичному суспільстві» для досягнення законної мети, якщо воно відповідає «нагальній соціальній потребі» та, серед іншого, є пропорційним законній меті, яка переслідується, та якщо підстави, на які посилаються національні органи влади, є «відповідними та достатніми». Хоча первинна оцінка усіх цих питань проводиться національними органами влади, остаточне визначення необхідності втручання має контролюватися з боку Суду щодо його відповідності вимогам Конвенції (див. рішення Великої палати від 18 січня 2001 р. у справі «Костер проти Сполученого Королівства» [Coster v. the United Kingdom] (заява № 24876/94), § 104, в якому містяться посилання на інші рішення Суду щодо цього питання).

102. Під час проведення такої оцінки компетентні національні органи влади повинні мати певну свободу розсуду. Обсяг цієї свободи не є постійним та залежить від багатьох факторів, у тому числі від характеру конвенційного права, про яке йде мова у справі, від

його важливості для людини, від характеру втручання та від мети, яку воно переслідує. Обсяг свободи розсуду зазвичай зменшується, коли право, про яке йде мова у справі, має вирішальне значення для ефективного користування людиною глибоко особистими правами або правами, які мають ключове значення (див. рішення Суду від 27 травня 2004 р. у справі «Коннорс проти Сполученого Королівства» [Connors v. the United Kingdom] (заява № 66746/01), § 82, з подальшими посиланнями). Коли мова йде про будь-який важливий аспект існування людини або про її недоторканність, свобода розсуду держави обмежується (див. рішення Великої палати у справі «Еванс проти Сполученого Королівства» [Evans v. the United Kingdom] (заява № 6339/05), § 77, ECHR 2007-...). Але коли мова йде про питання, щодо яких між державами-членами Ради Європи немає згоди, тобто про питання, які стосуються або порівняльної важливості відповідного інтересу, або того, як його найкращим чином захистити, обсяг свободи розсуду держави збільшується (див. рішення Великої палати у справі «Діксон проти Сполученого Королівства» [Dickson v. the United Kingdom] (заява № 44362/04), § 78, ECHR 2007 - ...).

103. Захист інформації про особу надзвичайно важливий для реалізації особою права на повагу до її приватного та сімейного життя, яке гарантує стаття 8 Конвенції. Національне законодавство не повинне дозволяти використання інформації про особу способами, які несумісні з гарантіями, що містяться у цій статті Конвенції (див., з відповідними змінами, вищезгадане рішення Суду у справі «Z. проти Фінляндії», § 95). Це стає ще більше необхідним тоді, коли мова йде про захист персональних даних, які підлягають автоматизованій обробці, та не в останню чергу тоді, коли їх у власних цілях використовує поліція. Національне зако-

нодавство має, серед іншого, забезпечувати, щоб ці дані були достатніми та не надмірними для цілей їх зберігання та зберігалися у формі, яка дозволяє встановити суб'єктів даних, не довше, ніж це необхідно для досягнення цілей зберігання цих даних (див. статтю 5 Конвенції про захист даних та Преамбулу до неї, а також принцип 7 Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № R(87)15, яка регламентує питання використання персональних даних у діяльності поліції). Крім того, національне законодавство має передбачати достатні гарантії ефективного захисту персональних даних, які зберігаються, від неналежного використання та зловживань (див., серед іншого, статтю 7 Конвенції про захист даних). Наведені вище думки особливо актуальні стосовно захисту особливих категорій більш конфіденційної інформації (див. статтю 6 Конвенції про захист даних), у тому числі, інформації про ДНК, в якій зафіксований генетичний образ людини, який надзвичайно важливий як для самої людини, так і для її родини (див. Рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи № R(92)1 про використання аналізу ДНК в рамках провадження у кримінальних справах).

104. Інтерес суб'єктів даних та суспільства в цілому до захисту персональних даних, у тому числі відбитків пальців та інформації про ДНК, може виявитися менш важливим, ніж правомірний інтерес до попередження злочинів (див. статтю 9 Конвенції про захист даних). Але, оскільки ця інформація за своєю природою має приватний характер, Суд повинен ретельно проаналізувати будь-який захід, який вживає держава, та який дозволяє її зберігання та використання органами влади без згоди особи, якої вона стосується (див., з відповідними змінами, вищезгадане рішення Суду у справі «Z. проти Фінляндії», § 96).

(ii) Застосування цих принципів у даній справі

105. Суд вважає безперечним, що боротьба зі злочинністю та тероризмом, – один з викликів, кинутих сучасним європейським співнотою, – багато в чому залежить від використання сучасних наукових методів розслідування та методів встановлення правопорушників. Понад п'ятнадцять років тому Рада Європи визнала, що метод аналізу ДНК дає переваги під час провадження у кримінальних справах (Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи №R(92)1, див. вище, пункти 43-44). Ніхто не оскаржує також те, що з тих пір держави-члени Ради Європи здійснили швидкий та помітний прогрес у використанні інформації про ДНК для встановлення невинуватості або провини особи.

106. Однак, визнаючи важливість генетичної інформації для виявлення злочинів, Суд повинен визначити коло питань, які мають бути розглянуті стосовно цієї справи. Питання не в тому, чи можна вважати обґрунтованим з точки зору Конвенції зберігання відбитків пальців, зразків клітин та профілів ДНК взагалі. Єдине питання, на яке має відповісти Суд, – це питання про те, чи є виправданим з точки зору частини 2 статті 8 Конвенції зберігання відбитків пальців та інформації про ДНК заявників, які підозрювалися, але не були визнані винними у скоєнні певних злочинів.

107. Під час розгляду цього питання Суд поділить належну увагу відповідним документам Ради Європи, а також законодавству та практиці правозастосування інших держав-учасниць. Базові принципи захисту інформації вимагають, щоб зберігання даних було пропорційним меті їх збору, та обмежують терміни їх зберігання (див. вище, пункти 41-44 цього рішення). Вочевидь, ці принципи однаково застосовуються державами-учасницями до діяльності поліції відповідно до Конвенції про захист даних та подальшими рекомендаціями

Комітету міністрів Ради Європи (див. вище, пункти 45-49 цього рішення).

108. Якщо говорити саме про зразки клітин, то в більшості держав-учасниць їх дозволено брати в рамках провадження у кримінальних справах лише в осіб, підозрюваних у скоєнні злочинів певного мінімального ступеню тяжкості. У переважній більшості держав-учасниць, в яких функціонують бази даних ДНК, зразки та отримані з них профілі ДНК повинні бути видалені або знищені одразу або ж протягом певного обмеженого терміну після винесення особі виправдувального вироку або зняття з неї усіх звинувачень. В деяких державах-учасницях дозволяється певна обмежена кількість виключень з цього принципу (див. вище, пункти 47-48 цього рішення).

109. Особливо важливе значення у зв'язку з цим має позиція Шотландії, яка входить до складу самого Сполученого Королівства. Як зазначалося вище (див. пункт 36 цього рішення), Парламент Шотландії вирішив дозволити зберігання ДНК тих, кому було винесено виправдувальний вирок, лише тоді, коли мова йде про повнолітніх осіб, яких звинувачують у скоєнні злочинів насильницького або сексуального характеру, та навіть у цьому випадку лише протягом трьох років з можливістю продовжити термін зберігання цих матеріалів ще на два роки за згоди шерифа.

110. Ця позиція повністю відповідає Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № R(92)1, в якій підкреслюється необхідність диференційованого підходу до різних обставин та застосування чітко визначених термінів зберігання інформації, навіть у більш серйозних випадках (див. вище, пункти 43-44 цього рішення). На цьому фоні безстрокове зберігання відбитків пальців та ДНК будь-якої особи будь-якого віку, яка підозрюється у

скоєнні правопорушення, що тягне за собою взяття на облік у поліції, дозволяється у Раді Європи, вочевидь, лише в Англії, Уельсі та Північній Ірландії.

111. Уряд-відповідач особливо підкреслює той факт, що Сполучене Королівство застосовує самі передові технології використання зразків ДНК для виявлення злочинів, та що решта держав ще не досягли такого ступеню зрілості з точки зору розміру баз даних ДНК та ресурсів, які в них містяться. Уряд-відповідач стверджує, що значення порівняльного аналізу законодавства та практики правозастосування в інших державах, відповідно, обмежене.

112. Однак Суд не може нехтувати тим, що, незважаючи на переваги, які дає істотне збільшення обсягу бази даних ДНК, інші держави-учасниці вирішили обмежити зберігання та використання такого роду інформації, щоб досягти належної рівноваги між протилежними інтересами, яка забезпечує недоторканність приватного життя. Суд зазначив, що захист, який гарантує стаття 8 Конвенції, стане неприпустимо слабким, якщо використання сучасних наукових методів під час провадження у кримінальних справах буде дозволено за будь-яку ціну та без ретельного співставлення потенційних переваг, які дає всебічне використання таких методів, з важливими інтересами, пов'язаними з захистом приватного життя. На думку Суду, чітко виражена згода між державами-учасницями щодо цього питання надзвичайно важлива та обмежує свободу розсуду уряду-відповідача під час оцінки дозволених меж втручання держави в приватне життя у цій сфері. Суд вважає, що будь-яка держава, яка претендує на роль першопрохідця у розвитку нових технологій, несе особливу відповідальність за дотримання справедливої рівноваги у цій сфері.

113. У цій справі відбитки пальців, зразки клітин та профілі ДНК заявників були отримані в рамках провадження у кримінальних справах, відкритих стосовно першого заявника за підозрою у спробі скоєння крадіжки та стосовно другого заявника – за фактом домагання ним свої співмешканки. Ця інформація зберігалася на підставі законодавства, яке дозволяє її безстрокове зберігання, не дивлячись на те, що першому заявнику було винесено виправдувальний вирок, а провадження у кримінальній справі щодо другого було закрито.

114. Суд повинен розглянути питання про те, чи має під собою відповідні та достатні підстави постійне зберігання відбитків пальців та інформації про ДНК усіх осіб, які підозрювалися, але не були визнані винними у скоєнні злочинів.

115. Не дивлячись на те, що можливість зберігання відбитків пальців, зразків клітин та профілів ДНК осіб, яким не було винесено звинувачувальний вирок, з'явилася у Англії та Уельсі лише в 2001 році, уряд-відповідач стверджує, що їх зберігання, як було показано, є необхідним елементом боротьби зі злочинністю. Звичайно, здаються вагомими статистичні та інші докази, які свідчать про те, що профілі ДНК, які раніше мали б бути знищені, у багатьох випадках співпадали з матеріалами, взятими на місці злочину. Вони розглядалися в Палаті лордів та були включені до матеріалів, наданих урядом-відповідачем (див. пункт 92 цього рішення).

116. Але заявники стверджують, що статистичні дані вводять в оману, та цю точку зору поділяють автори доповіді Наффільдської ради з біоетики. Дійсно, як вказують заявники, ці дані не говорять про те, наскільки цей «зв'язок» зі зразками, взятими на місці злочину, призводив до винесення підозрюваним звинувачувальних вироків, та про кількість

звинувачувальних вироків, винесених завдяки зберіганню зразків ДНК осіб, які не були визнані судом винними у скоєнні злочинів. Не доводять вони й того, що велика кількість збігів зразків ДНК з матеріалами, взятими на місці злочину, стала можливою лише завдяки безстроковому зберіганню даних про ДНК усіх таких осіб. Водночас у більшості конкретних справ, на які посилається уряд-відповідач (див. вище, пункт 93 цього рішення), дані про ДНК, взяті у підозрюваних, співпали лише з матеріалами, раніше взятими на місці злочину, та які зберігалися в базі даних. Однак такі збіги могли б мати місце навіть за відсутності законодавства, яке дозволяє безстрокове зберігання даних про ДНК усіх осіб, які підозрювалися, але не були визнані винними у скоєнні злочину.

117. Хоча ані надані урядом-відповідачем дані, ані наведені ним приклади самі по собі не демонструють, що успішного встановлення правопорушників та переслідування їх у кримінальному порядку можливо було б досягти без постійного та недиференційованого зберігання відбитків пальців та даних ДНК усіх осіб, які знаходяться у тому самому положенні, що й заявники, Суд припускає, що збільшення обсягу бази даних ДНК насправді сприяло виявленню та попередженню злочинів.

118. Однак залишається питання щодо того, чи пропорційне таке зберігання та чи забезпечує воно справедливу рівновагу між конфліктуєчими публічними та приватними інтересами.

119. У цьому відношенні Суд вражений всеохоплюючим та безвідносним характером права на зберігання персональних даних в Англії та Уельсі. Вони можуть зберігатися незалежно від характеру та ступеня тяжкості злочину, у скоєнні якого особа первинно підозрювалася, та від віку підозрюваного; відбитки пальців та зразки можуть бути взяті – та після цього під-

лягають зберіганню – в особи будь-якого віку, затримані через скоєння будь-якого правопорушення, яке тягне за собою взяття на облік у поліції, у тому числі дрібного правопорушення або правопорушення, яке не передбачає покарання у вигляді позбавлення волі. Зберігання цих матеріалів не обмежене строками; вони зберігаються безстроково незалежно від характеру або ступеня тяжкості злочину, у скоєнні якого підозрювалася особа. Більше того, в особи, якій було винесено виправдувальний вирок, є лише обмежені можливості добитися видалення відомостей з загальнонаціональної бази даних або знищення відповідних матеріалів (див. вище, пункт 35 цього рішення); у тому числі, відсутня норма, яка передбачає незалежний судовий контроль за обґрунтованістю їх зберігання відповідно до певних критеріїв, у тому числі таких факторів як ступінь тяжкості скоєного злочину, що став підставою для затримання, обґрунтованість підозри у скоєнні злочину стосовно особи та будь-яких інших обставин.

120. Суд припускає, що ступінь втручання держави у реалізацію заявниками права на їхнє приватне життя може різнитися по відношенню до кожної з цих трьох різних категорій персональних даних, які підлягають зберіганню. Зберігання зразків клітин може призвести до особливо серйозного втручання в приватне життя, враховуючи обсяг генетичної інформації та інформації про стан здоров'я особи, який міститься в ній. Однак, такий недиференційований та не обмежений жодними строками режим зберігання цієї інформації, як у цій справі, вимагає ретельного аналізу незалежно від цих відмінностей.

121. На думку уряду-відповідача, зберігання даних про заявників не може мати для них жодних прямих або значних наслідків, крім ситуації, якщо колись у майбутньому відбудеться

збіг відомостей, які містяться в базі даних, та буде викрито скоєний ними злочин. Суд не може погодитися з цим доказом та знову заявляє, що звичайне зберігання органами влади інформації про особу, яким би способом вона не була отримана, необхідно вважати таким, що безпосередньо стосується інтересів, пов'язаних з її приватним життям, незалежно від того, чи були ці відомості використані надалі (див. вище, пункт 67 цього рішення).

122. Особливе занепокоєння у цьому контексті викликає небезпека соціальної стигматизації людини, яка виникає у зв'язку з тим, що з особами, які знаходяться у тому самому становищі, що й заявники, яким не було винесено звинувачувальний вирок, та які мають право вважатися невинуватими, поведуться так само, як із засудженими. У зв'язку з цим Суд не повинен забувати про те, що передбачене Конвенцією право кожної людини вважатися невинуватою передбачає загальне правило, в силу якого після винесення звинуваченому виправдувального вироку не припускаються жодні сумніви щодо його невинуватості (див. рішення Суду від 21 березня 2000 р. у справі «Асан Рушіті проти Австрії» [Asan Rushiti v. Austria] (заява № 28389/95), § 31, з подальшими посиланнями). Дійсно, зберігання персональних даних заявників не можна прирівнювати до появи сумнівів щодо їх невинуватості. Але відчуття, яке виникає у них, що з ними поведуться не так як з невинуватими, посилюється тим, що їхні данні зберігаються безстроково та на тих самих умовах, що й данні засуджених, в той час як відомості про тих, хто ніколи не підозрювався у скоєнні злочинів, підлягають знищенню.

123. Уряд-відповідач стверджує, що повноваження органів влади щодо зберігання стосуються усіх відбитків пальців та зразків ДНК, взятих в особи у зв'язку з розслідуван-

ням у кримінальній справі, та не залежать від наявності чи відсутності вини. Далі уряд-відповідач заявляє, що відбитки пальців та зразки ДНК беруться на законних підставах та їх зберігання не має відношення до того, що первинно суб'єкти, у яких вони були взяті, підозрювалися у скоєнні злочинів; єдиною метою їх зберігання є збільшення обсягу та, відповідно, розширення можливостей використання бази даних для встановлення правопорушників у майбутньому. Однак Суд вважає, що цей доказ складно пов'язати з зобов'язанням знищувати відбитки пальців та зразки ДНК добровольців на їх вимогу, яке передбачене частиною 3 статті 64 Акту 1984 року, не дивлячись на те, що ці матеріали мають таку саму цінність з точки зору збільшення обсягу та розширення можливостей використання бази даних. Уряд-відповідач має навести вагомні підстави, щоб Суд міг визнати обґрунтованою таку різницю у поводженні з персональними даними заявників та персональними даними інших осіб, яким не було винесено звинувачувальні вироки.

124. Суд також вважає, що зберігання інформації про осіб, яким не було винесено звинувачувальні вироки, може завдати значної шкоди неповнолітнім, таким як, наприклад, перший заявник, враховуючи їхнє особливе становище та важливість їхнього розвитку та інтеграції в суспільство. Спираючись на положення статті 40 Конвенції ООН про права дитини 1989 року, Суд вже звертав увагу на особливе становище неповнолітніх в рамках провадження у кримінальних справах, зазначаючи, серед іншого, необхідність захисту їхнього приватного життя у кримінальному процесі (див. рішення Великої палати від 16 грудня 1999 р. у справі «Т. проти Сполученого Королівства» [T. v. the United Kingdom] (заява № 24724/94), §§ 75 та 85). Аналогічним чином, Суд вважає, що особливу увагу слід приділя-

ти захисту неповнолітніх від шкоди, яка може бути завдана їм зберіганням органами влади їхніх персональних даних після винесення виправдувальних вироків. Суд поділяє думку Наффілдської ради з біоетики щодо негативного впливу, який чинить на молодих людей безстрокове зберігання інформації про їхнє ДНК, та зазначає, що Рада занепокоєна тим, що політика, яка проводиться, призвела до реєстрації в базі даних занадто великої кількості молодих людей та представників національних меншин, яким не були винесені звинувачувальні вироки (див. вище, пункти 38-40 цього рішення).

125. Підсумовуючи, Суд дійшов висновку, що безумовний характер повноважень органів влади, який не передбачає жодних відмінностей стосовно зберігання відбитків пальців, зразків клітин та профілів ДНК осіб, які підозрювалися, але не були визнані винними у скоєнні злочинів, у тому вигляді, в якому це було у випадку з заявниками у цій справі, порушує справедливу рівновагу між конфліктуєчими публічними та приватними інтересами, та що у зв'язку з цим уряд-відповідач вийшов за межі будь-якої припустимої свободи розсуду. Відповідно, зберігання матеріалів, про які йде мова, являє собою непропорційне втручання держави у реалізацію заявниками права на повагу до їхнього приватного життя та не може вважатися необхідним у демократичному суспільстві. Цей висновок звільняє Суд від необхідності розглядати сумніви заявників щодо достатності певних конкретних гарантій у зв'язку з такими факторами, як занадто широкий доступ до відповідних персональних даних та недостатній захист від неналежного їх використання чи від зловживання ними.

126. Відповідно, у цій справі органи влади уряду-відповідача порушили вимоги статті 8 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 14 КОНВЕНЦІЇ, ВЗЯТОЇ РАЗОМ ЗІ СТАТТЕЮ 8 КОНВЕНЦІЇ

127. Заявники стверджували, що вони зазнали поведження, яке мало характер дискримінації по відношенню до інших осіб, які знаходилися в аналогічній ситуації, а саме по відношенню до тих, кому не були винесені звинувачувальні вироки, та зразки ДНК яких все ще підлягають знищенню відповідно до законодавства. Це поведження стосується їх статусу та на нього розповсюджується дія статті 14 Конвенції, яка завжди широко тлумачилася. Згідно з обґрунтуванням, викладеним в їхніх доводах щодо стверджуваного порушення статті 8 Конвенції, таке поведження не виправдане жодними розумними або об'єктивними міркуваннями та не переслідує жодної законної мети; крім того, відсутнє розумне співвідношення пропорційності мети попередження злочинів, яка переслідується, у тому числі, в тому, що стосується зразків ДНК, які не відіграють жодної ролі у виявленні та попередженні злочинів. Зберігання матеріалів про осіб, які повинні вважатися невинуватими, є абсолютно неправильним та шкідливим розрізненням у поведженні з людьми.

128. Уряд-відповідач стверджував, що стаття 8 Конвенції не стосується цієї справи, а тому стаття 14 Конвенції також не застосовується. Навіть якби й можна було її застосувати, не спостерігається жодного розрізнення у поведженні з особами, оскільки з усіма, хто опинився у тому самому положенні, що й заявники, поведуться однаково, а заявники не можуть порівнювати себе з тими, у кого поліція не брала зразків ДНК, або з тими, хто добровільно погодився здати зразки. У будь-якому випадку, будь-яке розрізнення в поведженні, на яке скаржаться заявники, було основане не на «статусі» та не на особистіс-

них характеристиках, а на історичному факті. Якщо таке розрізнення в поведженні й мало місце, воно було об'єктивно виправдане та не виходило за рамки свободи розсуду держави.

129. Суд повертається до висновку, якого він дійшов раніше, про те, що зберігання відбитків пальців, зразків клітин та профілів ДНК заявників порушує вимоги статті 8 Конвенції. Враховуючи міркування, на основі яких було зроблено відповідний висновок, Суд не вважає за потрібне окремо розглядати скаргу заявників у частині, яка стосується стверджуваного порушення статті 14 Конвенції.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

130. Стаття 41 Конвенції передбачає таке:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію».

131. Заявники просили Суд присудити їм справедливую компенсацію моральної шкоди та судових витрат.

A. Моральна шкода

132. Заявники вимагали присудження компенсації за заподіяну їм моральну шкоду та виплати кожному з них по п'ять тисяч британських фунтів стерлінгів за страждання та тривогу, спричинені їм усвідомленням того, що інформація глибоко приватного характеру про кожного з них необґрунтовано зберігалася урядом-відповідачем, а також за хвилювання та стрес, спричинені необхідністю ініціювати з цього приводу судовий розгляд.

133. Уряд-відповідач, посилаючись на практику Суду (у тому числі, на вищезгадане рішення Великої палати у справі «Аманн проти Швейцарії»), стверджував, що висновок про порушення Конвенції сам по собі буде справедливою сатисфакцією по відношенню до обох заявників, наполягаючи на тому, що ця справа відрізняється від справ, в яких Суд визнавав Конвенцію порушеною у зв'язку з використанням або розголошенням інформації про особу (див., у тому числі, вищезгадане рішення у справі «Ротару проти Румунії»).

134. Суд нагадує свій висновок про те, що зберігання відбитків пальців та інформації про ДНК заявників порушує їхні права, передбачені статтею 8 Конвенції. Відповідно до статті 46 Конвенції, саме держава-відповідач вживає під наглядом Комітету міністрів відповідних заходів загального та (або) індивідуального характеру для виконання своїх зобов'язань щодо забезпечення права заявників та інших осіб, які знаходяться у аналогічному положенні, на повагу до їхнього приватного життя (див. рішення Великої палати у справі «Скодзарі та Джунта проти Італії» [Scozzari and Giunta v. Italy] (заяви №№ 39221/98 та 41963/98), § 249, ECHR 2000-VIII, а також рішення Великої палати у справі «Крістін Гудвін проти Сполученого Королівства» [Christine Goodwin v. the United Kingdom] (заява № 28957/95), § 120, ECHR 2002-VI). За цих обставин Суд вважає, що висновок про порушення Конвенції, з усіма наслідками, які він потягне за собою у майбутньому, може вважатися достатньою справедливою сатисфакцією у цьому зв'язку. Відповідно, Суд відхиляє вимогу заявників щодо компенсації завданої їм моральної шкоди.

В. Судові та інші витрати

135. Заявники також просили Суд присудити їм суму у розмірі 52 066,25 фунтів стерлінгів

в якості відшкодування судових витрат, яких вони зазнали у зв'язку з розглядом справи в Суді, надавши для обґрунтування своїх вимог докладні документальні свідчення. Ці витрати включають в себе оплату послуг соліситора (15 083,12 фунтів стерлінгів) та гонорари трьох адвокатів (21 267,50 фунтів стерлінгів, 2 937,50 фунтів стерлінгів та 12 778,13 фунтів стерлінгів відповідно). Погодинна ставка оплати послуг соліситора заявників становить 140 фунтів стерлінгів на годину (з липня 2007 року вона була збільшена до 183 фунтів стерлінгів за годину), послуг першого адвоката – 150 фунтів стерлінгів за годину, послуг другого адвоката – 250 фунтів стерлінгів за годину та послуг третього адвоката – 125 фунтів стерлінгів за годину.

136. Уряд-відповідач вважав вимоги заявників абсолютно необґрунтованими. Він стверджував, серед іншого, що погодинні ставки оплати праці юристів завищені та повинні складати не більше двох третіх зазначених сум. Крім того, він стверджував, що не варто присуджувати будь-яку компенсацію у зв'язку з рішенням заявників найняти четвертого юриста на пізній стадії провадження у справі, оскільки це призвело до повторного виконання тієї самої роботи. Уряд-відповідач дійшов висновку, що компенсація судових витрат має обмежуватися 15 тис. фунтів стерлінгів та за жодних обставин не повинна перевищувати 20 тис. фунтів стерлінгів.

137. Суд нагадує, що згідно зі статтею 41 Конвенції відшкодуванню підлягають лише ті судові витрати, яких заявники фактично зазнали, які є необхідними та які не перевищують розумних меж (див., серед інших джерел, рішення Великої палати у справі «Роше проти Сполученого Королівства» [Roche v. the United Kingdom] (заява № 32555/96), § 182, ECHR 2005-X).

138. З одного боку, справа, що розглядалася була достатньо складною, оскільки знадобився її розгляд Палатою, а потім Великою палатою Суду; щодо неї декілька разів надавалися зауваження та проводилися усні слухання. Крім того, ця справа порушує важливі юридичні питання та питання принципу, пов'язані з більшим обсягом роботи. У тому числі, необхідно було докладно проаналізувати суперечки, які велися стосовно питання зберігання відбитків пальців та даних ДНК у Сполученому Королівстві, а також провести всебічний порівняльний аналіз законодавства та практики застосування права інших держав-учасниць та відповідних текстів та документів Ради Європи.

139. З іншого боку, Суд вважає, що загальна сума у розмірі 52 066,25 фунтів стерлінгів, відшкодування якої вимагають заявники, є занадто високою. У тому числі, Суд згоден з урядом-відповідачем у тому, що призначення четвертого юриста на пізніх стадіях розгляду справи могло призвести до того, що певна частина роботи дійсно була виконана двічі.

140. Вирішуючи це питання на засадах справедливості та беручи до уваги свою практику в аналогічних справах, Суд присуджує заявникам суму у розмірі 42 тис. євро в якості відшкодування витрат, яких вони зазнали, мінус 2 613,07 євро, які вже були виплачені Радою Європи в якості покриття витрат на надання юридичної допомоги.

С. Відсоткова ставка на випадок затримки платежів

141. Суд вважає, що відсоткова ставка у разі затримки платежів має бути встановлена у розмірі граничної річної відсоткової ставки Європейського центрального банку, до якої слід додати три відсотки.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Постановив*, що у справі мало місце порушення статті 8 Конвенції;

2. *Постановив*, що потреби окремо розглядати скаргу заявників щодо стверджуваного порушення статті 14 Конвенції немає;

3. *Постановив*, що висновок про порушення Конвенції сам по собі є достатньою справедливою сатисфакцією завданої заявникам моральної шкоди;

4. *Постановив*:

(а) що уряд-відповідач повинен протягом трьох місяців виплатити заявникам 42 тис. (сорок дві тисячі) євро в якості відшкодування судових витрат, яких вони зазнали (з урахуванням ПДВ, який може підлягати сплаті з зазначеної суми), мінус 2 613,07 євро, які вже були виплачені заявникам в якості покриття витрат на отримання юридичної допомоги; зазначена сума має бути переведена у фунти стерлінгів за курсом обміну валют станом на день виплати;

(б) що зі спливом вищезазначеного трьохмісячного строку та до моменту фактичної виплати зазначених сум на них нараховуватиметься та підлягатиме виплаті заявникам пеня, яка розраховуватиметься як прості відсотки за граничною річною відсотковою ставкою Європейського центрального банку, до якої слід додати три відсотки;

5. *Відхилив* решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською та французькою мовами та оголошено на відкритому засіданні в Палаці прав людини 4 грудня 2008 р.

Майкл О'Бойл
Жан-Поль Коста

Заступник Секретаря
Голова

СПРАВА «ШИМОВОЛОС ПРОТИ РОСІЇ»

(Заява № 30194/09)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

21 червня 2011 р.

Це рішення набуде статусу остаточного за обставин,
викладених в статті 44 §2 Конвенції.
Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Шимоволос проти Росії»,

Європейський суд з прав людини (Перша секція), засідаючи Палатою в складі:

Ніни Вайч, Голови,
Анатолія Ковлера,
Пера Лоренцена,
Джорджа Ніколау,
Мір'яни Лазарової Трайковської,
Юлії Лаффранк,
Ліноса-Олександра Сіціліаноса, суддів,
та Сорена Нільсена, Секретаря Секції,

після обговорення за зачиненими дверима 31 травня 2011 року постановив таке рішення, яке було ухвалене в ту саму дату.

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато на підставі заяви (№ 30194/09) проти Російської Федерації, поданої до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод («Конвенція») громадянином Росії паном Сергієм Михайловичем Шимоволосом («заявник») 5 листопада 2008 року.

2. Інтереси держави-відповідача («державо-відповідач») представляв п. Г. Матюшкін, Уповноважений Російської Федерації при Європейському суді з прав людини.

3. Зокрема, заявник скаржився, що міліція збирала його персональні дані, зокрема, щодо здійснюваних ним поїздок, та піддавала його постійним перевіркам особи, допитам та арешту.

4. Рішенням від 19 жовтня 2009 року Голова Першої секції повідомив державу-відповідача про заяву. Заяві було надано статус пріоритетної (Правило 41 Регламенту Суду).

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявник народився в 1969 році та проживає в Нижньому Новгороді. Він є головою Новгородського правозахисного союзу.

A. Передісторія та події 13 і 14 травня 2007 р.

6. З довідки, виданої 17 квітня 2008 р. офіційною особою Волго-Вятського управління внутрішніх справ на транспорті, випливає, що 23 березня 2007 р. прізвище заявника було внесено до так званої «бази даних «Сторожовий контроль». Витяг зі списку осіб, зареєстрованих в цій базі, показує, що прізвище заявника наведено під рубрикою «правозахисники».

7. База даних «Сторожовий контроль» містить інформацію про скінхедів, правозахисників та інших осіб, які, можливо, займаються екстремістською діяльністю. Кожного разу, коли особа, згадана в базі даних, купує квиток на потяг або літак, управління внутрішніх справ на транспорті отримує автоматичне повідомлення.

8. На 17 та 18 травня 2007 р. в Самарі було заплановано саміт Росія-Євросоюз.

9. 10 травня 2007 р. Волго-Вятське управління внутрішніх справ на транспорті направило до своїх територіальних підрозділів телеграму з інформацією про те, що кілька опозиційних організацій запланували на 18 травня 2007 р. акції протесту. Щоб запобігти незаконним та екстремістським діям, було необхідно, відповідно до Закону «Про протидію екстремістській діяльності» і Наказу Міністерства внутрішніх справ від 14 квітня

2005 р. № 047 «Про деякі заходи щодо посилення боротьби з екстремізмом», виявляти і затримувати всіх членів цих організацій, що прямують до Самари в період з 8 по 20 травня 2007 року. Зокрема, було необхідно відокремлювати таких пасажирів і відмовляти їм в поїздки до Самари.

10. У невстановлену дату заявник придбав квиток на потяг до Самари на 13 травня 2007 року та зворотний квиток на 16 травня 2007 року.

11. 13 травня 2007 р. Волго-Вятське управління внутрішніх справ на транспорті направило до своїх територіальних підрозділів телетайпограму з інформацією про те, що заявник має намір відправитися до Самари у зв'язку із самітом Росія-Євросоюз. Також повідомлялися деталі його бронювання квитків. В іншій телетайпограмі, направленій того самого дня управлінням внутрішніх справ на транспорті по м. Самара, зазначалося, що заявник їде до Самари, щоб взяти участь у «марші незгодних» і може провозити екстремістську літературу.

12. Того самого дня, щойно заявник сів у потяг на вокзалі Нижнього Новгорода, троє міліціонерів увійшли до його купе, перевірили документи, що засвідчують його особу, та поставили йому питання про мету його поїздки.

13. На станції Саранськ (Республіка Мордовія) була здійснена ще одна перевірка особи, і заявнику знову поставили питання про мету поїздки. Міліціонери наказали заявнику вийти з потягу і попрямувати слідом за ними до відділення міліції, але заявник відмовився підкоритися. Рано вранці 14 травня 2007 р., після того як потяг заїхав на територію Самарської області, документи заявника перевірили втретє.

14. Коли заявник зійшов з потягу в Самарі, його затримала міліція. Міліціонери перевірили його документи і провели його до відділення міліції, заявивши, що необхідно перевірити його прізвище у міліцейській базі даних. Вони пригрозили застосувати силу, якщо заявник відмовиться підкоритися їхньому наказу.

15. Міліціонери склали протокол, використовуючи стандартну форму під назвою «Протокол щодо особи, яка вчинила адміністративне правопорушення». Міліціонер, який заповнював форму, викреслив слова «яка вчинила адміністративне правопорушення». У протоколі було зазначено, що заявника доставили до відділення міліції 14 травня 2007 р. о 12:15 год. Було зазначено, що він був затриманий на підставі інформації, отриманої в телетайпограмах №№ ТП 1149 та 26/4-Т+2021 від 13 травня 2007 р. Йому поставили питання про мету його поїздки до Самари і про його знайомих в Самарі. Його відпустили того самого дня о 13:00 год.

16. З рапортів, поданих міліціонером, який супроводжував заявника до відділення міліції, випливає, що перший отримав інформацію від керівництва про те, що заявник мав намір взяти участь в акції протесту та може провозити екстремістську літературу. Він затримав заявника і супроводжував його до відділення міліції, щоб перешкодити у вчиненні адміністративних і кримінальних правопорушень. Він попередив заявника, що якщо він відмовиться підкорятися, буде застосована сила. Він поставив заявнику питання з приводу мети його візиту до Самари. Заявник заперечував участь у будь-якій екстремістській діяльності. Його обшук не проводився, оскільки у нього не було багажу і було зрозуміло, що він не провозить жодної екстремістської літератури.

В. Скарги заявника до прокуратури

17. Заявник подав скарги до прокуратур Нижнього Новгороду, Республіки Мордовія та Самарської області.

18. 15 червня 2007 р. Нижньогородська транспортна прокуратура відмовила в порушенні кримінальної справи проти міліціонерів, які допитували заявника в Нижньому Новгороді, встановивши, що заявник добровільно погодився на перевірку особи та допит.

19. 12 липня 2007 р. Рузаєвська транспортна прокуратура (Республіка Мордовія) відмовила в порушенні кримінальної справи проти міліціонерів, які ймовірно допитували заявника на станції Саранськ. Було встановлено, що 13 травня 2007 р. відділення міліції м. Рузаєвка отримало телетайпограму № 26 / 4-Е-2021 з Волго-Вятського управління внутрішніх справ на транспорті, що містить інформацію про те, що заявник прямував до Самари на потязі з метою взяти участь опозиції акції протесту і підозрюється в провезенні екстремістської літератури. Міліціонери обшукали поїзд, але не змогли знайти заявника.

20. 23 травня 2007 р. Куйбишевська транспортна прокуратура відмовила в порушенні кримінальної справи проти міліціонерів, які зупинили заявника в Самарі. Прокуратура встановила, що міліціонери діяли законно, відповідно до статей 2 і 10 Закону «Про міліцію» (див. пункт 33 нижче). Зокрема, вони отримали інформацію (телетайпограма № 26/4-Т-2021) про намір заявника взяти участь опозиції акції протесту. Відповідно, були підстави вважати, що він може бути причетний до вчинення адміністративних правопорушень, і було необхідно затримати його і доставити до відділення міліції.

С. Судові провадження

1. Перше судове провадження

21. 24 травня 2007 р. заявник подав позов проти Волго-Вятського управління внутрішніх справ на транспорті до Канавінського районного суду Нижнього Новгороду. Він заявив, що телетайпограми, направлені Волго-Вятським управлінням внутрішніх справ на транспорті до територіальних підрозділів, з вказівкою затримати заявника, перевірити документи, що засвідчують його особу, та провести його допит, були незаконними з наступних причин:

- не було підстави перевіряти його документи або допитувати його, оскільки у міліції вже була інформація про його особу, дату та час його прибуття та відбуття із Самари;
- не могло виникнути підозр про його намір займатися будь-якою незаконною діяльністю, оскільки, по-перше, акції в Самарі були належним чином санкціоновані міською радою і, по-друге, сам він планував покинути Самару до запланованої дати акцій;
- його прізвище було внесено до бази даних міліції незаконно, без попереднього рішення суду.

22. Він також скаржився на начебто незаконний арешт і затримання тривалістю одну годину у відділенні міліції в Самарі. Він заявляв, що всі вищезазначені дії порушили його право на недоторканність приватного життя та його право на свободу і безпеку, та перешкодили його правозахисній діяльності.

23. Канавінський районний суд відмовився приймати позов до розгляду на підставі того, що до заяви не додавалися підтверджуючі документи. Згодом це рішення було скасовано Верховним судом, і справу було знову

направлено на розгляд до Канавінського районного суду.

24. На слуханні представник Волго-Вятського управління внутрішніх справ на транспорті показав, що прізвище заявника було внесено до бази даних «Сторожовий контроль» за наказом Управління внутрішніх справ по Нижньогородській області. Як наслідок, міліція мала право вживати заходів проти нього відповідно до Закону «Про міліцію» і Закону «Про оперативно-розшукову діяльність». Що стосується перевірки особи в Республіці Мордовія і Самарській області, Волго-Вятське управління внутрішніх справ на транспорті не володіє територіальною юрисдикцією щодо цих місцевих відділень міліції.

25. На прохання заявника Управління внутрішніх справ по Нижньогородській області було залучено до справи в якості співвідповідача. Його представник поінформував суд, що вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень особою не є передумовою для її включення до бази даних «Сторожовий контроль». Прізвище заявника було внесено до цієї бази даних на підставі конфіденційної інформації.

26. 29 травня 2008 р. Канавінський районний суд відхилив позов. Він встановив, що стаття 11 § 4 Закону «Про міліцію» та статті 2, 5, 6 і 7 §§ 2 (б) та 4 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» (див. пункти 34 і 38 нижче) надають міліції повноваження за певних обставин перевіряти документи громадян і проводити їх допит. У випадку із заявником перевірка особи та допит були виправдані тим фактом, що його прізвище було внесено до бази даних «Сторожовий контроль». Заявник добровільно відповів на запитання міліціонерів. У Нижньому Новгороді міліціонерами не застосовувалася до нього сила

або примус. Волго-Вятське управління внутрішніх справ на транспорті не несе відповідальності за заходи, вжиті щодо заявника міліціонерами в Республіці Мордовія і Самарській області [суд Нижнього Новгороду, очевидно, мав на увазі Самарську область], оскільки він не володіє територіальною юрисдикцією в цих регіонах. Нарешті суд відмовив у задоволенні вимоги позивача щодо направлення до Волго-Вятського управління внутрішніх справ на транспорті припису видалити його персональні дані з баз даних міліції. Суд встановив, що особисті дані заявника були зібрані Управлінням внутрішніх справ Нижнього Новгороду, а не Волго-Вятським управлінням внутрішніх справ на транспорті.

27. Заявник оскаржив рішення, вказуючи на його недостатню аргументацію. Він стверджував, що районний суд не надав детальні відповіді на його доводи.

28. 7 жовтня 2008 р. обласний суд Нижньогородської області відхилив апеляцію на рішення, підтримавши аргументацію районного суду.

2. Друге судове провадження

29. 8 грудня 2008 р. заявник оскаржив рішення щодо внесення його прізвища до бази даних «Сторожовий контроль» у Нижньогородському районному суді Нижнього Новгороду. Зокрема, він стверджував, що таке рішення порушує його право на недоторканість приватного життя, тому що воно дозволяє міліції збирати інформацію про його поїздки. Також співробітники міліції регулярно розпитують його про його поїздки, дохід, знайомих і про політичні погляди. Таке втручання не є необхідним у демократичному суспільстві. По-перше, накази МВС щодо створення і

функціонування бази даних «Сторожовий контроль» не публікувалися. Суспільство не знає процедуру її функціонування. Згідно зі ЗМІ, база даних містить прізвища понад 3800 осіб, більшість з яких – члени правозахисних і опозиційних груп. По-друге, рішення внести його прізвище до бази даних було необґрунтованим. Він ніколи не підозрювався у скоєнні будь-яких кримінальних або адміністративних правопорушень, ніколи не займався екстремістською діяльністю і ніколи не підтримував насильство та не закликав до нього. Внесення його прізвища до бази даних було, мабуть, пов'язане з його правозахисною діяльністю і його участю в акціях протесту. Він також поскаржився на порушення його права на свободу. Його декілька разів незаконно затримувала міліція лише на тій підставі, що його прізвище було внесено до бази даних «Сторожовий контроль».

30. 22 квітня 2009 р. Нижньогородський районний суд відмовив у задоволенні позову заявника. Він зазначив, що прізвище заявника було виключено з бази даних у вересні 2007 року. Далі йшлося:

«Суд також вважає, що УВС Нижньогородської області мало підстави внести прізвище [заявника] до бази даних «Сторожовий контроль». З листа заступника начальника департаменту з підтримання правопорядку на транспорті МВС Росії випливає, що база даних «Сторожовий контроль» переслідує мету збирання інформації про придбання особами, переліченими в ній, квитків у міськ масових заходів. Таким чином, база даних «Сторожовий контроль» не втручається в приватне життя перелічених у ній осіб, оскільки містить тільки дані про їхні поїздки, пов'язані з їхньою професійною та громадською діяльністю. Внесення прізвища особи до бази даних «Сторожовий контроль»

не може вважатися порушенням її прав чи свобод, перешкоджанням реалізації таких прав і свобод або накладанням незаконного обов'язку чи відповідальності.

... [заявник] є представником Московської Гельсінської групи, громадським активістом і главою Нижньогородського правозахисного союзу. Він організовує круглі столи та семінари для правозахисників. У зв'язку зі своєю громадською діяльністю він подорожує багатьма російськими містами. Так, у травні 2007 року він відправився до Самари з метою вивчення обмежень, що накладаються на свободу зібрань в ході саміту Великої вісімки в Самарській області. Суд вважає, що, беручи до уваги громадську діяльність [заявника], Управління внутрішніх справ по Нижньогородській області мало право внести його прізвище до бази даних «Сторожовий контроль», оскільки, відповідно до статті 11 § 4 Закону «Про міліцію», при виконанні своїх обов'язків працівники міліції мають право вимагати від громадян та офіційних осіб надати роз'яснення, інформацію або документи ... »

II. НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

A. Кодекс про адміністративні правопорушення РФ

31. Кодекс про адміністративні правопорушення РФ встановлює, що співробітник міліції має право примусово доправити фізичну особу до відділення внутрішніх справ з метою складення протоколу про адміністративне правопорушення при неможливості його складення на місці виявлення адміністративного правопорушення. Фізичну особу повинні відпустити настільки швидко, наскільки це можливо. Про доправлення складається

протокол або робиться відповідний запис у протоколі про адміністративне правопорушення. Копія протоколу вручається доправленій особі (стаття 27.2 § 1 (1), 2 і 3).

32. У виняткових випадках співробітник міліції може застосовувати короткочасне обмеження свободи, якщо це необхідно для забезпечення правильного і своєчасного забезпечення розгляду справи про адміністративне правопорушення, виконання постанови у справі про адміністративне правопорушення (стаття 27.3 § 1 Кодексу). Зазвичай, тривалість такого затримання не може перевищувати три години (стаття 25.5 § 1 Кодексу). Посадова особа повинна скласти «протокол про адміністративне затримання» (стаття 27.4 Кодексу).

В. Закон РФ «Про міліцію»

33. У Законі РФ «Про міліцію» від 18 квітня 1992 р. (№ 1026-І) йдеться про те, що завданнями міліції, серед іншого, є попередження і запобігання злочинам та адміністративним правопорушенням, охорона громадського порядку та громадської безпеки (стаття 2). Серед її обов'язків – попереджати і запобігати злочинам та адміністративним правопорушенням; виявляти обставини, що сприяють їх вчиненню, і в межах своїх повноважень вживати заходів для усунення цих обставин (стаття 10 §1).

34. Відповідно до статті 11 Закону РФ «Про міліцію» міліції для виконання покладених на неї обов'язків надається право зокрема:

§ 2. перевіряти документи, що посвідчують особу, у громадян, якщо є достатні підстави підозрювати їх у вчиненні злочину або вважати, що вони перебувають у розшуку, або є підстава для порушення проти них справи про адміністративне

правопорушення; здійснювати особистий огляд громадян, огляд речей, які знаходяться при них за наявності достатніх даних вважати, що громадяни мають при собі зброю, боєприпаси, вибухові речовини, або психотропні речовини;

§ 4. отримувати від громадян та посадових осіб необхідні пояснення, довідки, документи;

§ 5. проводити затримання осіб, підозрюваних у скоєнні адміністративних правопорушень, або осіб, які незаконно проникли або намагались проникнути на об'єкти, що знаходяться під охороною;

§ 7. затримувати осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, а також осіб, щодо яких запобіжним заходом обрано взяття під варту;

§ 8. затримувати осіб, які ухиляються від правосуддя;

§ 9. затримувати осіб, які ухиляються від проходження призначених їм примусових заходів медичного та виховного характеру;

§10. затримувати та доправляти осіб до центрів тимчасового утримання для неповнолітніх правопорушників;

§11. затримувати осіб, які перебувають в стані алкогольного сп'яніння та втратили здатність самостійно пересуватись, або які можуть заподіяти шкоду собі або оточуючим (стаття 11).

С. Закон РФ «Про оперативно-розшукову діяльність»

35. У Законі РФ «Про оперативно-розшукову діяльність» від 12 серпня 1995 р. (№ 144-ФЗ) йдеться про те, що завданням оперативно-розшукової діяльності є: (1) виявлення, попередження, запобігання та розкриття злочинів, а також виявлення та встановлення осіб, які їх готують, вчиняють або вчинили; (2)

здійснення розшуку осіб, які переховуються від правосуддя, а також розшуку безвісті зниклих; (3) отримання інформації про події або дії, які створюють загрозу для державної, військової, економічної або екологічної безпеки Російської Федерації (стаття 2).

36. Органи (посадові особи), що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, при проведенні оперативно-розшукових заходів повинні забезпечувати дотримання прав людини та громадянина на недоторканність приватного життя, особисту та сімейну таємницю, недоторканність житла і таємницю кореспонденції. Не допускається здійснення оперативно-розшукової діяльності для досягнення цілей і вирішення завдань, не передбачених цим Законом (стаття 5).

37. Оперативно-розшукова діяльність, серед іншого, включає в себе опитування та перевірку особи (стаття 6).

38. Стаття 7 Закону РФ «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачає, серед іншого, наступні підстави для проведення оперативно-розшукових заходів:

- (1) наявність порушеної кримінальної справи;
- (2) відомості, що стали відомими органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, про:
 - a) ознаки протиправного діяння, яке готується, вчиняється або вчинене, а також про осіб, які його готують, вчиняють або вчинили, якщо немає достатніх даних для вирішення питання про порушення кримінальної справи;
 - (б) події або дії, які створюють загрозу для державної, військової, економічної або екологічної безпеки Російської Федерації;
 - (b) осіб, які переховуються від правосуддя;
 - (c) безвісті зниклих осіб або виявлення неопізнаних трупів; ...

(4) запити інших органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, на підставах, зазначених в цій статті (стаття 7).

D. Закон РФ «Про протидію екстремізму»

39. Закон РФ «Про протидію екстремізму» (Федеральний закон № 114-ФЗ від 25 липня 2002 року) встановлює вимогу, щоб урядові органи вживали профілактичних заходів, спрямованих на попередження екстремістської діяльності, в тому числі на виявлення і подальше усунення причин і умов, що сприяють здійсненню екстремістської діяльності, а також здійснювали виявлення, попередження і запобігання екстремістській діяльності громадських і релігійних об'єднань, інших організацій, фізичних осіб (стаття 3).

E. Нормативно-правові акти, що регулюють використання баз даних міліції

40. У Наказі Міністерства внутрішніх справ РФ від 1 грудня 1999 р. № 980 «Про заходи щодо вдосконалення автоматичної інформаційної системи, що використовується підрозділами внутрішніх справ на транспорті» (не опублікований, примірник було надано державою-відповідачем) йшла мова про створення і встановлення програмної бази даних під кодовою назвою «Розшук-магістраль». Її метою було полегшити виявлення осіб, підозрюваних у скоєнні злочинів, чиї прізвища були внесені до списку розшукуваних осіб. Вона повинна була бути інтегрована з базами компаній залізниць та авіакомпаній, для того, щоб кожного разу, коли будь-хто з осіб, які фігурують у списку, купував квиток на потяг або літак, в міліцію направлялось автоматичне повідомлення, дозволяючи міліції затримати цю особу.

41. Відповідно до Наказу Міністерства внутрішніх справ РФ від 22 грудня 1999 р. № 1070

«Про встановлення програмної бази даних «Розшук-магістраль» в підрозділах внутрішніх справ на транспорті» (не опублікований, примірник було надано державою-відповідачем), базу даних необхідно було встановити в першій половині 2000 року. У додатку до Наказу визначалася процедура його виконання. Зокрема, там зазначалося, що в базу даних повинні бути внесені наступні особи: (1) особи, які розшукуються Інтерполом; (2) іноземні громадяни та особи без громадянства, чії прізвища були зазначені в списку розшукуваних осіб у зв'язку зі скоєнням злочинів на території Російської Федерації; (3) іноземні громадяни, яким заборонено або обмежено в'їзд до Російської Федерації; (4) особи, підозрювані в наступних тяжких або особливо тяжких злочинах: нелегальне перевезення зброї, боєприпасів або вибухових речовин; нелегальне перевезення антикваріату або його контрабандне вивезення з Російської Федерації; умисне вбивство; терористичні акти; перевезення наркотиків; фінансові злочини; (5) лідери етнічних спільнот; лідери та активні члени організованих злочинних угруповань.

42. Відповідно до Наказу Міністерства внутрішніх справ РФ від 14 квітня 2005 р. № 47 «Про деякі заходи щодо посилення боротьби з екстремізмом» (не опублікований), в рамках бази даних «Розшук-магістраль» необхідно було створити базу даних потенційних екстремістів. Їй дали кодову назву «Сторожовий контроль».

43. За словами п. Ш., офіцера Волго-Вятського управління внутрішніх справ на транспорті, чії письмові свідчення під присягою були надані державою-відповідачем, рішення внести ім'я фізичної особи в базу даних «Сторожовий контроль» приймається МВС або його регіональним підрозділом на підставі конфіденційної інформації.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

44. Заявник скаржився на те, що його затримання і утримання протягом однієї години у відділенні міліції в Самарі 14 травня 2007 р. було незаконним. Він посилався на статтю 5 § 1 Конвенції, яка передбачає:

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

- a) законне ув'язнення особи після заступлення її компетентним судом;*
- b) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;*
- c) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;*
- d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу;*
- e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;*

f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції».

A. Прийнятність

45. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою в розумінні статті 35 § 3 (а) Конвенції. Він також зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Відповідно, вона повинна бути визнана прийнятною.

B. Суть

46. Заявник стверджував, що 14 травня 2007 р. його було «позбавлено волі» в розумінні статті 5. Міліціонер погрожував застосувати силу, якщо він відмовиться пройти у відділення міліції, і йому не дозволили залишити відділення міліції без дозволу міліції. Його затримання було необґрунтованим і незаконним, оскільки він не підозрювався в жодному правопорушенні. Більше того, зважаючи на нечіткі юридичні підстави для його затримання, його було позбавлено всіх процесуальних гарантій.

47. Держава-відповідач стверджувала, що заявника було затримано відповідно до статті 11 §§ 5 та 7 Закону «Про міліцію» (див. пункт 34 вище), і що його затримання було необхідним для того, щоб перешкодити йому здійснити «правопорушення екстремістського характеру». Було складено протокол затримання, а тривалість арешту не перевищувала три години, як передбачено національним законодавством (див. пункт 32 вище). Відповідно, його затримання було законним.

48. По-перше, Суд зазначає, що період часу, протягом якого заявник утримувався у від-

діленні міліції, не перевищив сорока п'яти хвилин. Відповідно, Суд вважає за необхідне, по-перше, визначити, чи був заявник «позбавлений волі» в розумінні статті 5 Конвенції.

49. Суд підкреслює, що для визначення того, чи мало місце позбавлення волі, слід виходити з конкретної ситуації, що сталася у відповідній особи, і брати до уваги цілу низку факторів, що мають місце в конкретному випадку, зокрема, тип, тривалість, наслідки і спосіб застосування заходу, що розглядається. Різниця між позбавленням волі та обмеженням волі полягає лише у ступені прояву та інтенсивності і не полягає в характері чи змісті. Хоча процес розділення на ці категорії іноді виявляється нелегким завданням, оскільки в деяких пограничних випадках він є лише питанням точки зору, Суд не може уникнути такого вибору, від чого залежить застосовність або незастосовність статті 5 (див. справу «Гуццарді проти Італії», 6 листопада 1980 р., серія А №39, §§ 92 і 93, та «Н.Л. проти Сполученого Королівства», № 45508/99, § 89, ЄСПЛ 2004 IX). Стаття 5 Конвенції може бути застосовна до позбавлення свободи навіть на дуже короткий строк (див. справу «Джіллен і Квінтон проти Сполученого Королівства», №. 4158/05, § 57, ЄСПЛ 2010 ... (витяги), де заявників зупиняли для обшуку, тривалість якого не перевищувала 30 хвилин; див. також справу «Х. проти Австрії», № 8278/78, рішення Комісії від 3 грудня 1979 р., і справу «Ілія Стефанов проти Болгарії», № 65755/01, § 71, рішення від 22 травня 2008 р.).

50. Повертаючись до обставин цієї справи, Суд зазначає, що держава-відповідач не заперечує застосовність статті 5 Конвенції до ситуації заявника. Заявника доправили у відділення міліції під загрозою застосування сили, і він не міг покинути приміщення

без дозволу міліціонерів. Суд вважає, що був присутнім елемент примусу, який, незважаючи на короткочасність затримання, вказує на наявність позбавлення волі в межах змісту статті 5 § 1 (див. справу «Джиллен і Квінтон», згадану вище, § 57, і справу «Фока проти Туреччини», № 28940/95, §§ 74-79, рішення від 24 червня 2008 р.) За цих обставин Суд вважає, що заявника було позбавлено свободи в сенсі статті 5 § 1.

51. Суд далі повинен перевірити, чи відповідає позбавлення свободи заявника вимогам статті 5 § 1. Суд підкреслює в зв'язку з цим, що список застережень щодо права на свободу, приведений в статті 5 § 1, є вичерпним, і мета цих положень передбачає лише вузьке тлумачення цих винятків з метою гарантування того, щоб нікого не було позбавлено свободи необґрунтовано (див., серед інших, справу «Джулія Манцоні проти Італії», рішення від 1 липня 1997 р., § 25, Звіти рішень та ухвал, 1997IV).

52. Суд зазначає, що позбавлення свободи заявника, очевидно, не підпадає під пункти (a), (d), (e) і (f) частини 1 статті 5. Також воно не підпадає під пункт (b), оскільки немає свідчень невиконання заявником законного рішення суду або невиконання будь-якого зобов'язання, передбаченого законом. І дійсно, він виконав передбачені законом зобов'язання показати свої документи, що засвідчують особу, на вимогу міліціонера, відповіді на питання міліціонера і підкоритися наказам міліціонера (див., навпаки, справу «Васильєва проти Данії», № 52792/99, §§ 36-38, рішення від 25 вересня 2003 р.). Залишається визначити, чи підпадає позбавлення свободи заявника під пункт (c).

53. У зв'язку з цим важливим є те, що заявник не підозрювався у «скоєнні правопорушен-

ня». За словами держави-відповідача, його заарештували з метою перешкодити вчиненню «правопорушення екстремістського характеру» (див. пункт 47 вище). Відповідно до цього, Суд розгляне питання, чи можна вважати, що при затриманні заявника можна було «обґрунтовано вважати необхідним запобігти вчиненню ним правопорушення» в розумінні статті 5 § 1 (c).

54. З рішень національних судів випливає, що вжиті міліціонерами заходи, а саме: перевірка документів, опитування і доправлення до відділення міліції, – було вжито відносно заявника під час його поїздки до Самари, тому що його прізвище було внесено до бази даних «Сторожовий контроль». Єдина причина, за якої його прізвище було внесено до бази даних «потенційних екстремістів», полягала в тому, що він є правозахисником (див. пункти 26 і 30 вище). У зв'язку з цим Суд підкреслює, що стаття 5 § 1 (c) не санкціонує застосування політики широкомасштабної профілактики проти конкретної особи або проти категорії осіб, які сприймаються органами влади – правомірно чи ні – в якості небезпечних або схильних до незаконних дій. Вона надає державам-учасницям лише засіб запобігання конкретному, певному правопорушенню (див. справу «Гуццарді», згадану вище, § 102).

55. Суд зазначає, що ані національні органи влади, ані держава-відповідач не згадували про жодні конкретні та визначені правопорушення, скоєнні яких заявником необхідно було запобігти. На думку Суду, розпливчате посилення держави-відповідача на «правопорушення екстремістського характеру» є недостатньо конкретним, щоб відповідати вимогам статті 5 § 1 (c) (див., з відповідними змінами, справу «Чьюлла проти Італії», рішення від 22 лютого 1989 р., § 40, серія А, № 148). Документи національних органів, що

стосуються затримання заявника, не носять більш конкретного характеру в цьому відношенні. З протоколу затримання випливає, що заявника доправили до відділення міліції на підставі інформації, що міститься в двох телетайпограмах. З вивчення цих телетайпограм є зрозумілим те, що в Самарі планувалася акція протесту, і що відділення внутрішніх справ вважало за необхідне перешкодити членам певних опозиційних організацій взяти участь у цій акції, щоб запобігти вчиненню ними «незаконних і екстремістських дій» (див. пункти 9 вище). Конкретні і визначені правопорушення не були згадувалися.

56. Єдина конкретна підозра проти заявника, зазначена в телетайпограмах, полягала в тому, що він може перевозити екстремістську літературу (див. пункт 11 вище). Проте держава-відповідач не надала жодних фактів або інформації, яка б переконала об'єктивного спостерігача, що така підозра була «обґрунтованою». Суд із занепокоєнням зазначає, що така підозра, можливо, була обґрунтована лише на тому факті, що заявник є членом правозахисних організацій. На його думку, таке членство в жодному разі не може бути підставою для підозри, що виправдовує затримання особи. Більш того, така підозра, згідно свідчень супроводжуючого міліціонера, була спростована, внаслідок того факту, що у заявника не було з собою ніякого багажу (див. пункт 16 вище). Виходячи з вищезазначеного, Суд дійшов висновку, що затримання заявника не могло «обґрунтовано вважатися необхідним запобігти вчиненню ним правопорушення» в розумінні статті 5 § 1 (с).

57. Звідси випливає, що затримання заявника не мало жодної законної мети відповідно до статті 5 § 1, а тому воно було необґрунтованим. Відповідно, мало місце порушення цієї статті.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

58. Заявник скаржився за статтею 8 Конвенції з приводу внесення його прізвища до бази даних «Сторожовий контроль» і подальшого збирання міліцією інформації приватного характеру про нього. Стаття 8 передбачає:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб».

А. Прийнятність

59. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою в розумінні статті 35 § 3 (а) Конвенції. Він також зазначає, що вона не є неприйнятною з жодних інших підстав. Відповідно, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Аргументи сторін

60. Заявник стверджував, що внесення його прізвища до бази даних «Сторожовий контроль» було втручанням у його приватне життя, оскільки це дозволило міліції збирати інформацію про його поїздки. Це втручання було незаконним, оскільки накази міністерства, що регулюють створення та ведення бази даних, ніколи не публікувалися. Більше того, втручання не було необхідним у демократич-

ному суспільстві. Не було підстави вносити його прізвище в базу даних, оскільки він був законотрушним громадянином і ніколи не підозрювався у скоєнні будь-яких злочинів або адміністративних правопорушень. За словами заявника, база даних «Сторожовий контроль» містить інформацію про більш ніж 3800 фізичних осіб, більшість з яких, як і заявник, були внесені до цієї бази даних у зв'язку з їхньою громадською або правозахисною діяльністю.

61. Держава-відповідач стверджувала, що, по-перше, внесення прізвища заявника до бази даних «Сторожовий контроль», а також перевірки особи та допити, яким його було піддано під час його поїздки до Самари, не було втручанням у його приватне життя. Заявник прямував до Самари через професійну та громадську діяльність. Йому не ставилися питання з приводу його приватного життя.

62. По-друге, держава-відповідач визнала, що накази міністерства, що регулюють створення та ведення бази даних «Сторожовий контроль», не були опубліковані, оскільки є конфіденційними. Вона відмовилося надати примірники цих наказів і описати процедуру роботи бази даних. Однак вона стверджувала, що ці накази відповідають національному законодавству, а саме Закону «Про міліцію», Закону «Про оперативну-розшукову діяльність» і Закону «Про протидію екстремістській діяльності».

63. Нарешті, держава-відповідач стверджувала, що ведення конфіденційних баз даних міліції переслідує законну мету захисту національної безпеки. Що стосується пропорційності втручання, держава-відповідач стверджувала, що заявник був одним із засновників Товариства російсько-чеченської дружби, яке було визнано екстремістською

організацією. Він також є головою Нижньогородського правозахисного союзу, який раніше опублікував екстремістську статтю в своїй газеті. Він попрямував до Самари, щоб вивчити перешкоджання здійсненню права на мирні зібрання в цьому місті. Національні органи затримали і опитали його, щоб упевнитися, що це розслідування не порушить прав і свобод інших осіб і не поставить під загрозу національну безпеку. Відповідно, заходи, вжиті проти заявника, були «необхідними в демократичному суспільстві».

2. Оцінка Суду

(a) Чи мало місце втручання в приватне життя

64. Суд підкреслює, що приватне життя – це широке поняття, яке не підлягає вичерпному визначенню. Стаття 8 не обмежується захистом лише «внутрішнього кола», в якому особа може жити своїм приватним життям на свій розсуд, повністю виключаючи зовнішній світ, що не входить в це коло. Вона також захищає право налагоджувати і розвивати стосунки з іншими людьми і зовнішнім світом. Приватне життя може навіть включати діяльність професійного і комерційного характеру (див. справу «Німіц проти Німеччини», рішення від 16 грудня 1992 р., § 29, серія А №. 251 В, і справу «Халфорд проти Сполученого Королівства», рішення від 25 червня 1997 р., §§ 42-46, Звіти 1997 -III). Відповідно, існує сфера взаємодії людини з іншими людьми, навіть у публічному контексті, яка може підпадати під поняття «приватного життя» (див. справу «Перрі проти Сполученого Королівства», № 63737/00, § 36, ЄСПЛ 2003-IX (витяги); справу «Пек проти Сполученого Королівства», № 44647/98, § 57, ЄСПЛ 2003-I, і справу «P.G. і J.H. проти Сполученого Королівства», № 44787/98, § 56, ЄСПЛ 2001-IX).

65. Раніше Суд встановлював, що систематичний збір та зберігання службами безпеки даних про конкретних осіб є втручанням у приватне життя цих осіб, навіть якщо ці дані збираються в публічних місцях (див. справу «Пек», згадану вище, § 59, і справу «P.G. та J.H.», згадану вище, §§ 57-59) або стосуються виключно професійної і громадської діяльності особи (див. справи «Аманн проти Швейцарії» (Велика палата), № 27798/95, §§ 65-67, ЄСПЛ 2000-II, і справу «Ротару проти Румунії» (Велика палата), № 28341/95, §§ 43-44, ЄСПЛ 2000-V). Було встановлено, що збір за допомогою пристрою GPS, прикріпленого до автомобіля людини, даних про її місцезнаходження і переміщення в публічній сфері також становить втручання в приватне життя (див. справу «Уцун проти Німеччини», № 35623/05, §§ 51-53, ЄСПЛ 2010 ... (витяги)).

66. Повертаючись до обставин цієї справи, Суд зазначає, що прізвище заявника було внесено до бази даних «Сторожовий контроль», за допомогою якої збиралася інформація про його переміщення на потязі або літаком в межах Росії. З огляду на рішення, згадані вище в пунктах 64 і 65, Суд доходить висновку, що збір і зберігання даних становило втручанням в приватне життя, що захищається частиною 1 статті 8 Конвенції.

(б) Чи було втручання «згідно із законом»

67. Згідно практики Суду, вираз «згідно із законом» в розумінні частини 2 статті 8 вимагає, по-перше, щоб цей захід мав підставу в національному законодавстві; він також обумовлюється якістю відповідного закону в тому сенсі, що закон повинен бути доступний відповідній особі, яка, більше того, має бути здатною передбачати його наслідки для себе (див., серед інших джерел, справу «Круслен проти Франції», рішення від 24 квітня 1990 р., § 27, серія

А № 176-А; справу «Ламбер проти Франції», рішення від 24 серпня 1998 р., § 23, Звіти 1998-V, і справу «Перрі», згадану вище, § 45).

68. Суд підкреслює, що в спеціальному контексті негласних заходів спостереження наведені вище вимоги не можуть означати, що особа повинна бути здатною передбачити, коли органи влади можуть вдатися до негласного спостереження, щоб вона могла підлаштувати свою поведінку відповідно до цього. Однак особливо в тому випадку, коли повноваження, надані офіційній особі, здійснюються таємно, ризики свавілля є очевидними. Тому надзвичайно важливо мати зрозумілі, детальні правила застосування негласних дій зі спостереження, особливо враховуючи те, що доступні технології стають більш удосконаленими. Законодавство має бути достатньо зрозумілим, надаючи громадянам достатні вказівки щодо умов та обставин, за яких органи влади уповноважені вдатися до будь-яких дій щодо негласного спостереження та збору даних. Крім того, внаслідок браку громадського контролю та ризику зловживань, притаманного будь-якій системі негласного спостереження, з метою уникнення зловживань в законодавстві повинні бути передбачені наступні мінімальні гарантії: зазначення характеру, меж та тривалості можливих заходів; підстави для видання розпорядження про їх застосування; органи, уповноважені дозволити їх здійснення, проводити та контролювати їх; та спосіб оскарження їх застосування, передбачений національним законодавством (див. справу «Уцун», згадану вище, §§ 61-63; справу «Асоціація за європейську інтеграцію та права людини та Єкімджієв проти Болгарії», № 62540/00, §§ 71-77, рішення від 28 червня 2007 р., справу «Ліберті та інші проти Сполученого Королівства», № 58243/00, § 62, рішення від 1 липня 2008 р., та, з відповідними змінами, справу «S. і Мар-

пер проти Сполученого Королівства» (Велика палата), №N° 30562/04 та 30566/04, §§ 95 і 96, рішення від 4 грудня 2008 р.).

69. Суд зазначає, що створення і ведення бази даних «Сторожовий контроль» та процедура її функціонування регламентовані наказом міністра № 47 (див. пункт 42 вище). Цей наказ не опублікований і недоступний для ознайомлення громадянами. Таким чином, підстави для внесення прізвища особи до бази даних, органи, які мають право надати розпорядження про таке внесення, тривалість застосування такого заходу, точний характер даних, що збираються, процедури зберігання і використання зібраних даних та існуючий контроль і гарантії проти зловживань недоступні до відома публіки і ознайомлення нею.

70. З вищенаведених причин Суд не вважає, що національне законодавство передбачає з достатньою чіткістю межі та спосіб реалізації розгляду дискреційних повноважень, наданих національним органам влади, щодо збору та зберігання в базі даних «Сторожовий контроль» інформації про приватне життя людей. Зокрема, у формі, доступній публіці, немає жодної вказівки на мінімальні гарантії проти зловживань, чого вимагає практика Суду. Тому втручання в права заявника, гарантовані статтею 8, не було здійснене «згідно із законом».

71. Звідси випливає, що в цій справі мало місце порушення статті 8.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 2 ПРОТОКОЛУ № 4

72. Суд за власною ініціативою вирішив комунікувати державі-відповідачу питання про те, чи порушує внесення прізвища заявника

до бази даних «Сторожовий контроль» його права відповідно до статті 2 Протоколу №4, в якій йдеться:

«1. Кожен, хто законно перебуває на території будь-якої держави, має право вільно пересуватися і вільно вибирати місце проживання в межах цієї території.»

2. Кожен є вільним залишати будь-яку країну, включно зі своєю власною.»

3. На здійснення цих прав не можуть бути встановлені жодні обмеження, крім тих, що передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної чи громадської безпеки, для підтримання публічного порядку, запобігання злочину, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб.»

4. Права, викладені в пункті 1, також можуть у певних місцевостях підлягати обмеженням, що встановлені згідно із законом і виправдані суспільними інтересами в демократичному суспільстві.»

73. У зв'язку з вищенаведеним висновком щодо статті 8 Конвенції, Суд вважає, що хоча скарга є прийнятною, окремого питання за статтею 2 Протоколу №4 не виникає.

IV. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 14 КОНВЕНЦІЇ, ВЗЯТОЇ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ СТАТТЕЮ 8 КОНВЕНЦІЇ

74. Заявник також посилався на статтю 14 Конвенції, взяту у зв'язку зі статтею 14 Конвенції, через внесення його прізвища до бази даних «Сторожовий контроль». Відповідно до статті 14:

«Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути за-

безпечене без дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою».

75. У зв'язку з вищенаведеним висновком щодо статті 8 Конвенції, Суд вважає, що хоча скарга є прийнятною, окремого питання за статтею 14 Конвенції не виникає.

V. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

76. Суд вивчив інші скарги, подані заявником. Однак на підставі наданих матеріалів, і в тій мірі, в якій ці матеріали підпадають під юрисдикцію Суду, він вважає, що з них не вбачається будь-яких ознак порушення прав і свобод, передбачених у Конвенції та протоколах до неї. Звідси випливає, що заяву в цій частині слід відхилити як явно необґрунтовану, відповідно до частин 3 (а) і 4 статті 35 Конвенції.

VI. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

77. У статті 41 Конвенції передбачено:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

78. Заявник не подав вимогу про справедливую компенсацію у встановлені строки. У зв'язку з цим Суд вважає, що вимога присудити будь-яку суму відсутня.

З ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Постановляє*, що скарги щодо внесення прізвища заявника до бази даних «Сторожовий контроль» та його затримання є прийнятними, а решта заяви є непринятною;

2. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 5 § 1 Конвенції;

3. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 8 Конвенції;

4. *Постановляє*, що окремого питання за статтею 2 Протоколу № 4 не виникає;

5. *Постановляє*, що необхідності розглядати скаргу за статтею 14 Конвенції, взятою у зв'язку зі статтею 8, немає;

6. *Вирішує* не присуджувати компенсацію відповідно до статті 41 Конвенції.

Вчинено англійською мовою та повідомлено письмово 21 червня 2011 року, згідно з частинами 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

*Сорен Нільсен
Ніна Вайіч*

*Секретар
Голова*

ЧЕТВЕРТА
СЕКЦІЯ

СПРАВА «К.У. ПРОТИ ФІНЛЯНДІЇ»

(Заява № 2872/02)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

2 грудня 2008 р.

Це рішення є остаточним,
але до його тексту можуть бути внесені редакційні правки.

У справі К.У. v. Finland [К.Ю. проти Фінляндії], Європейський суд з прав людини (Четверта секція), засідаючи Палатою у такому складі:

Ніколас Братца (Nicolas Bratza), Голова,
Лех Гарліцкі (Lech Garlicki),
Джованні Бонелло (Giovanni Bonello),
Лільяна Мійовіч (Ljiljana Mijović),
Девід Тор Бйоргвінссон (David Thór
Vjörgvinsson),
Ян Шикута (Ján Šikuta),
Пяіві Хірвеля (Päivi Hirvelä), судді,

та Лоуренс Ерлі (Lawrence Early), Секретар секції, після обговорення у закритому засіданні 13 листопада 2008 року, виносить таке рішення, яке було ухвалено в цю дату:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 2872/02) проти Республіки Фінляндія, поданою до Суду 1 січня 2002 року відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод («Конвенція») громадянином Фінляндії («заявник»). Голова Палати погодився з проханням заявника не розкривати його імені (частина 3 правила 47 Регламенту Суду).

2. Заявника представляв пан П. Хуттунен (P. Huttunen), адвокат, що практикує у Гельсінкі. Уряд Фінляндії ("Уряд") представляла його Уповноважений у справах Суду пан Арто Косонен (Arto Kosonen), Міністерство закордонних справ.

3. Заявник стверджував, зокрема, що держава не виконала свій позитивний обов'язок щодо захисту його права на повагу до приватного життя відповідно до статті 8 Конвенції.

4. Рішенням від 27 червня 2006 року Суд визнав заяву прийнятною.

5. Заявник та Уряд надали кожен свої додаткові письмові зауваження (пункт 1 правила 59). Після рішення Палати, яка перед тим проконсультувалася зі сторонами, про відсутність необхідності в проведенні усного слухання по суті (пункт 3 правила 59 in fine), сторони відповіли письмово на зауваження одна одній. Крім того, було отримано коментарі третьої сторони від Гельсінської фундації з прав людини (Helsinki Foundation for Human Rights), якій Голова дав дозвіл взяти участь у письмовому провадженні (частина 2 статті 36 Конвенції та частина 2 правила 44).

ФАКТИ

І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Заявник народився у 1986 році.

7. 15 березня 1999 року невідома особа чи особи розмістили рекламне оголошення на сайті знайомств в інтернеті від імені заявника, якому тоді було 12 років, без його відома. У повідомленні згадувалися його вік та рік народження, давався детальний опис його фізичних характеристик, наводилося посилання на веб-сторінку, яку він мав на той час, де було зображено його фото, а також телефонний номер, який був правильний за винятком однієї цифри. У повідомленні стверджувалося, що заявник прагнув інтимних відносин з хлопцем його віку чи старше, який би «показав би йому, як це робиться».

8. Заявник дізнався про оголошення в інтернеті, коли він отримав лист електронною поштою від чоловіка, який запропонував зустрітися і «тоді дізнатися, чого ти хочеш».

9. Батько заявника звернувся до поліції з проханням ідентифікувати особу, яка роз-

містила оголошення, з тим, що пред'явити їй обвинувачення. Однак, постачальник послуг інтернет відмовився розкрити особу володільця так званої динамічної IP-адреси, про яку йшлося, вважаючи себе зобов'язаним додержуватися вимог конфіденційності телекомунікацій, як це було визначено законом.

10. Тоді поліція звернулася до районного суду Гельсінкі (käräjäoikeus, tingsrätten) з тим, щоб зобов'язати інтернет-провайдера розкрити зазначену інформацію відповідно до статті 28 Закону про кримінальні розслідування (esitutkintalaki, förundersökningslagen; Закон № 449/1987 зі змінами, внесеними Законом № 692/1997).

11. У рішенні, ухваленому 19 січня 2001 року, районний суд відмовив, оскільки не існувало чіткого законодавчого положення, яке б дозволяло йому зобов'язати постачальника послуг розкрити телекомунікаційні ідентифікаційні дані в порушення професійної таємниці. Суд зазначив, що згідно зі статтею 3 розділу 5а Закону про примусові заходи (pakkokeinolaki, tvångsmedelslagen; Закон № 450/1987) і статтею 18 Закону про захист приватності та безпеку даних у телекомунікаціях (laki yksityisydensuojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta, lag om integritetsskydd vid telekommunikation och dataskydd inom televerksamhet; Закон № 565/1999) поліція мала право отримати телекомунікаційні ідентифікаційні дані у випадках, які стосувалися певних порушень, незважаючи на обов'язок додержувати їх таємницю. Проте зловмисне введення в оману не належало до таких порушень.

12. 14 березня 2001 року Апеляційний суд (hovioikeus, hovrätten) підтримав це рішення, а 31 серпня 2001 року Верховний суд

(korkeinoikeus, högsta domstolen) відмовив у наданні дозволу на подання апеляції.

13. Особу, яка відповіла на оголошення на сайті знайомств та скотактувала із заявником, було ідентифіковано через її адресу електронної пошти.

14. Виконавчий директор компанії, яка надавала інтернет-послуги, не міг бути притягнений до відповідальності, оскільки у своєму рішенні від 2 квітня 2001 року прокурор установив, що строк давності сплив для відповідного порушення. Відповідним порушенням було порушення Закону про персональні дані (henkilötietolaki, personuppgiftslagen; Закон № 523/99, який набув чинності 1 червня 1999 року). Якщо точніше, то постачальник послуг оприлюднив наклепницьке повідомлення на своєму веб-сайті, не перевірявши особу відправника.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАКТИКА

15. Конституційний Акт Фінляндії (Suomen hallitusmuoto, Regeringsform för Finland; Закон № 94/1919 зі змінами, внесеними Законом № 969/1995) був чинним до 1 березня 2000 року. Його стаття 8 відповідала статті 10 чинної Конституції Фінляндії (Suomen perustuslaki, Finlands grundlag; Закон № 731/1999), яка передбачає, що гарантується право кожного на приватне життя.

16. У період подій, про які йдеться у справі, стаття 3 розділу 27 Кримінального кодексу (rikoslaki, strafflagen; Закон № 908/1974) передбачала:

«Особа, яка в інший за згаданий вище спосіб вчинить акт зловмисного введення в оману проти іншої особи шля-

хом образливого висловлювання, погрози чи іншої принизливої дії, карається за зловмисне введення в оману штрафом чи ув'язненням строком до трьох місяців.

Якщо зловмисне введення в оману вчинено публічно або поширено у друкованому, письмовому чи графічному вигляді винуватою особою або внаслідок її дій, відповідальна особа карається штрафом або ув'язненням строком до чотирьох місяців».

17. У період подій, про які йдеться у справі, стаття 3 розділу 5а Закону про примусові заходи передбачала:

«Умови прослуховування телекомунікацій

У разі наявності підстави підозрювати особу у вчиненні

1) порушення, що карається не менше ніж ув'язненням строком на чотири місяці,

2) порушення проти комп'ютерної системи з використанням пристрою-терміналу, порушення у сфері наркотиків, або

3) карного замаху на вчинення порушення, згаданого вище в цій статті, орган, що веде кримінальне розслідування, може бути уповноважений на прослуховування телекомунікаційного зв'язку, який знаходиться у володінні підозрюваного, чи який за припущенням знаходиться в його користуванні, або на тимчасове відключення такого зв'язку, якщо інформація, отримана за допомогою прослуховування чи відключення зв'язку, може вважатися дуже важливою для розслідування порушення...».

18. Частина 1(1) статті 18 Закону про захист приватності та безпеки даних у телекомунікаціях, який набув чинності 1 липня 1999

року та був скасований 1 вересня 2004 року, передбачав:

«Незважаючи на обов'язок таємниці, передбачений у статті 7, поліція має право отримувати:

(1) ідентифікаційні дані щодо передачі на конкретний пристрій за згоди потерпілої сторони та власника засобу зв'язку, якщо це необхідно в цілях розслідування порушення, передбаченого в статті 9а розділу 16, статті 13(2) розділу 17 або статті 3а розділу 24 Кримінального кодексу (Закон № 39/1889)...».

19. Стаття 48 Закону про персональні дані передбачає, що постачальник послуги під загрозою кримінальної відповідальності зобов'язаний перевіряти відправника перед тим, як оприлюднити наклепницькі повідомлення на своєму веб-сайті. Стаття 47 передбачає, що постачальник послуги також відповідає за відшкодування шкоди.

20. У період подій, про які йдеться у справі, обробка та оприлюднення чутливої інформації стосовно сексуальної поведінки на інтернет-сервері без згоди суб'єкта даних каралася в кримінальному порядку в якості порушення захисту даних у статті 43 Закону про персональні файли (Закон № 630/1995) та статті 9 розділу 38 (Закон № 578/1995) Кримінального кодексу, а також в якості порушення захисту даних у статті 44 Закону про персональні файли. Крім того, це також могло призвести до відповідальності за завдання шкоди згідно зі статтею 42 (Закон № 471/1987) зазначеного Закону.

21. Стаття 17 Закону про здійснення свободи вираження поглядів у засобах масової інформації (laki sanavapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä, lagen om yttrandefrihet i masskommunikation: Закон № 460/2003),

який набув чинності 1 січня 2004 року, передбачає:

*«Розкриття ідентифікуючої інформації для повідомлення у мережі
За заявою посадової особи, уповноваженої проводити арешт, державного обвинувача чи потерпілої сторони суд може видати наказ власнику передавача, сервера чи іншого схожого пристрою розкрити заявникові інформацію, необхідну для ідентифікації відправника повідомлення в мережі, якщо наявні розумні підстави вважати, що зміст повідомлення є таким, що його публічне поширення становить кримінальне порушення. Однак, видання наказу про розкриття ідентифікуючої інформації потерпілій стороні дозволяється лише в тому випадку, якщо вона має право ініціювати справу приватного обвинувачення за таким порушенням. Заява подається до районного суду за місцем знаходження власника пристрою або до районного суду Гельсінкі впродовж трьох місяців після оприлюднення повідомлення, про яке йдеться. Суд може посилити наказ, включивши до нього загрозу штрафу».*

III. ВІДПОВІДНІ МІЖНАРОДНІ МАТЕРІАЛИ

A. Рада Європи

22. Швидкий розвиток телекомунікаційних технологій в останні десятиріччя призвів до появи нових типів злочинів, а також зробив можливим вчинення традиційних злочинів за допомогою нових технологій. Рада Європи визнала потребу адекватної та швидкої відповіді на цей новий виклик ще в 1989 році, коли Комітет Міністрів схвалив Рекомендацію № R (89) 9 про злочини, пов'язані з комп'ютерами. Маючи рішучість забезпечити те, щоб слідчі

органи мали належні спеціальні повноваження при розслідуванні комп'ютерних злочинів, у 1995 році Комітет Міністрів схвалив Рекомендацію № R (95) 13 щодо проблем кримінального процесуального права, пов'язаних з інформаційними технологіями. У пункті 12 принципів, які додавалися, було рекомендовано:

«Спеціальні обов'язки повинні покладатися на постачальників послуг, які пропонують телекомунікаційні послуги населенню через публічні чи приватні мережі, щодо надання інформації для ідентифікації абонента за наказом уповноваженого органу розслідування».

23. В інших принципах, пов'язаних з обов'язком співпрацювати з органами розслідування, передбачалося:

«9. З урахуванням юридичних привілеїв чи захисту, більшість правових систем дозволяють органам розслідування видавати наказ особам про передачу предметів, які знаходяться в їхньому контролі, і які необхідні в якості доказів. Аналогічно слід передбачити положення щодо права видавати наказ особам про подання будь-яких конкретних даних, які знаходяться в їхньому контролі в комп'ютерній системі у формі, яка вимагається органом розслідування».

10. З урахуванням юридичних привілеїв чи захисту, органи розслідування повинні мати повноваження видавати наказ особам, які мають у своєму контролі дані в комп'ютерній системі, надавати всю необхідну інформацію з тим, щоб уможливити доступ до комп'ютерної системи та даних, які в ній містяться. Кримінальний процесуальний закон повинен забезпечувати те, щоб подібний наказ міг видаватися іншим особам, які мають знання про роботу комп'ютерної систе-

ми, або щоб були застосовані заходи збереження даних, які в ній містяться».

24. У 1996 році Європейський комітет з проблем злочинності створив комітет експертів з питання кіберзлочинності. Існувало відчуття, що хоча попередні дві рекомендації з матеріального та процесуального права не залишилися непоміченими, лише зобов'язальний міжнародний документ міг забезпечити необхідну ефективність у боротьбі проти порушень у кіберпросторі. Конвенція про кіберзлочинність була відкрита для підписання 23 листопада 2001 року та набула чинності 1 липня 2004 року. Це перший і єдиний міжнародний договір стосовно злочинів, що вчиняються через інтернет, і він є відкритим для всіх держав. Конвенція вимагає від країн запровадити кримінальну відповідальність за такі діяння: незаконний доступ до комп'ютерної системи, незаконне перехоплення комп'ютерних даних, втручання у дані чи комп'ютерну систему, зловживання пристроями, пов'язані з комп'ютерами підробка та шахрайство, дитяча порнографія, порушення авторських та суміжних прав. Додатковий протокол до Конвенції, схвалений у 2003 році, далі вимагає криміналізації мови ненависті, ксенофобії та расизму. Сфера застосування процесуальних положень Конвенції виходить за межі порушень, визначених у Конвенції, оскільки вони застосовуються до будь-яких порушень, вчинених за допомогою комп'ютерної системи:

«Стаття 14 – Сфера застосування процесуальних положень

1. Кожна Сторона вживає такі законодавчі та інші заходи, які можуть бути необхідними для визначення повноважень і процедур, передбачених цією частиною, з метою конкретних кримінальних розслідувань або переслідувань.

2. ... кожна Сторона застосовує повноваження і процедури, передбачені у пункті 1 цієї статті, до:

- a) кримінальних правопорушень, встановлених відповідно до статей 2-11 цієї Конвенції;*
 - b) інших кримінальних правопорушень, вчинених за допомогою комп'ютерних систем; та*
 - c) збору доказів в електронній формі стосовно кримінального правопорушення.*
- 3. ...».*

25. Процесуальні повноваження включають таке: термінова охорона даних, які зберігаються, термінова охорона і часткове розкриття даних про рух інформації, наказ про надання даних, обшук і арешт комп'ютерних даних, збирання інформації про рух даних у режимі реального часу та перехоплення змісту даних. Особливо важливим є повноваження видавати наказ постачальнику послуг про надання інформації про абонента послуг стосовно таких послуг; дійсно, пояснювальна доповідь описує складність ідентифікації порушника як одну з головних перешкод у боротьбі проти злочинності в мережевому середовищі:

«Стаття 18 – Наказ про надання

1. Кожна Сторона вживає такі законодавчі та інші заходи, які можуть бути необхідними для надання повноважень своїм компетентним органам видавати накази:

- a. особі, яка знаходиться на її території, – про надання конкретних комп'ютерних даних, які знаходяться у володінні чи контролі такої особи і які зберігаються в комп'ютерній системі або на носії комп'ютерної інформації; та*
- b. постачальнику послуг, який пропонує свої послуги на території Сторони, – про надання інформації про абонента,*

пов'язаної з такими послугами, яка знаходиться у володінні чи контролі такого постачальника послуг.

2. Повноваження і процедури, про які йдеться у цій статті, регулюються статтями 14 і 15.

3. Для цілей цієї статті термін «інформація про абонента» означає будь-яку інформацію в формі комп'ютерних даних чи в будь-якій іншій формі, яка знаходиться у постачальника послуг, стосується абонентів його послуг, крім руху даних або власне змісту даних, та за допомогою якої можна встановити:

a. тип комунікаційної послуги, яка використовується, її технічні положення і період користування послугою;

b. особу абонента, поштову або географічну адресу, телефонний та інший номер доступу, інформацію про рахунки і платежі, яка наявна на підставі угоди або домовленості про постачання послуг;

c. будь-яку іншу інформацію за місцем встановлення комунікаційного обладнання, яка наявна на підставі угоди або домовленості про постачання послуг».

26. У пояснювальній доповіді зазначається, що під час кримінального розслідування інформація про абонента може бути потрібна в основному у двох ситуаціях. По-перше, для визначення того, які послуги та пов'язані технічні засоби використовувалися або використовуються абонентом, такі як тип використаної телефонної послуги, тип інших пов'язаних послуг (наприклад, переадресація дзвінків, голосова пошта), телефонний номер чи інша технічна адреса (наприклад, адреса електронної пошти). По-друге, коли технічна адреса відома, інформація про абонента потрібна для того, щоб допомогти в ідентифікації відповідної особи. Наказ про надання інформації є заходом з меншим рів-

нем втручання та менш обтяжливим заходом, який правоохоронні органи можуть застосувати замість таких заходів, як перехоплення змісту даних чи збирання даних у режимі реального часу, які повинні чи можуть бути обмежені лише серйозними порушеннями (статті 20 та 21).

27. На всесвітній конференції «Співпраця проти кіберзлочинності», яка була проведена в Страсбурзі 1-2 квітня 2008 року, було схвалено «Настанови щодо співпраці між правоохоронними органами та постачальниками інтернет-послуг проти кіберзлочинності». Їхня мета – допомогти правоохоронним органам та постачальникам інтернет-послуг структурувати свою взаємодію стосовно питань кіберзлочинності. Уважалося надзвичайно важливим, щоб дві сторони співпрацювали одна з одною в ефективний спосіб задля покращення кібербезпеки та мінімізації використання послуг для незаконних цілей. Настанови описують практичні заходи, яких слід ужити правоохоронним органам та постачальникам послуг, заохочуючи їх обмінюватися інформацією з тим, щоб посилити свої можливості в ідентифікації та протидії новим типам кіберзлочинності. Зокрема, постачальники послуг заохочувалися до співпраці з правоохоронними органами для того, щоб допомогти мінімізувати використання послуг для злочинної діяльності, визначеної законом.

В. Організація Об'єднаних Націй

28. З багатьох резолюцій, ухвалених у сфері кіберпростору, найбільш доречними для цілей цієї справи є резолюції Генеральної Асамблеї № 55/63 від 4 грудня 2000 року та № 56/121 від 19 грудня 2001 року під назвою «Протидія кримінальному зловживанню інформаційними технологіями». Серед заходів, спрямованих на протидію такому зловживан-

ню, у Резолюції № 55/63 було рекомендовано таке:

«f) Правові системи повинні дозволяти збереження та швидкий доступ до електронних даних, які стосуються конкретного кримінального розслідування».

29. Наступна резолюція відмітила цінність різних заходів та знову запросила держави-члени взяти їх до уваги.

С. Європейський союз

30. 15 березня 2006 року Європейський парламент та Рада Європейського союзу схвалили Директиву № 2006/24/ЄС про збереження даних, створених або оброблених у зв'язку з наданням загальнодоступних електронних комунікаційних послуг або громадських мереж зв'язку, що внесла зміни до попередньої Директиви про збереження даних № 2002/58/ЄС. Метою Директиви є гармонізація положень законодавства держав-членів стосовно обов'язків постачальників телекомунікаційних послуг щодо збереження певних даних з тим, щоб забезпечити доступність таких даних у цілях розслідування, виявлення та кримінального переслідування серйозних злочинів, як вони визначені кожною державою-членом в її національному законодавстві. Директива застосовується до даних про трафік і місцезнаходження щодо як юридичних, так і фізичних осіб, та до дотичних даних, необхідних для ідентифікації абонента або зареєстрованого користувача. Вона не застосовується до змісту електронних комунікацій. Директива вимагає від держав-членів забезпечити, щоб певні категорії даних зберігалися строком від шести місяців до двох років. Стаття 5 визначає дані, які повинні зберігатися:

«1. Держави-члени повинні забезпечити те, щоб такі категорії даних зберігалися відповідно до цієї Директиви:

(a) дані, необхідні для відстеження та ідентифікації джерела комунікацій:

...

(2) щодо доступу в інтернет, електронної пошти та інтернет-телефонії:

...;

(iii) ім'я та адресу абонента або зареєстрованого користувача, якому на момент комунікації була надана IP-адреса, ID користувача або номер телефону».

31. Держави-члени повинні були імплементувати цю Директиву до 15 вересня 2007 року. Проте 16 держав, у тому числі Фінляндія, скористалися правом відкласти її застосування до доступу в інтернет, інтернет-телефонії та електронної пошти до 15 березня 2009 року.

IV. ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВО

32. Порівняльний аналіз законодавства держав-членів Ради Європи показує, що в більшості країн існує спеціальний обов'язок постачальників телекомунікаційних послуг надавати комп'ютерні дані, в тому числі інформацію про абонента, у відповідь на запит слідчих або судових органів незалежно від природи злочину. Деякі країни мають лише загальні положення щодо надання документів та інших даних, які на практиці можуть розширюватися і включати також обов'язок подавати конкретні комп'ютерні та абонентські дані. Декілька країн ще не реалізували положення статті 18 Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність.

V. ПОДАННЯ ТРЕТІХ СТОРІН

33. Гельсінська фундація з прав людини зауважила, що справа, яка розглядається, порушує питання встановлення балансу між захистом

приватності, честі та репутації з одного боку і здійсненням свободи вираження поглядів з іншого. На її думку, ця справа дає Суду можливість визначити позитивні обов'язки держави в цій сфері та, таким чином, поширити спільні стандарти щодо використання інтернету в країнах-членах.

34. Фундація вказала на те, що інтернет є дуже особливим способом спілкування, а одним з основоположних принципів його використання є анонімність. Високий рівень анонімності заохочує свободу слова та вираження різних ідей. З іншого боку, інтернет є потужним засобом для наклепу чи образи людей або порушення їхнього права на приватність. Через анонімність інтернету жертва порушення знаходиться у вразливому становищі. На відміну від традиційних засобів масової інформації, жертва не може легко ідентифікувати особу, яка зводить наклеп, через той факт, що можна заховатися за псевдонімом або навіть використати чуже ім'я.

ПРАВО

І. СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ СТАТЕЙ 8 ТА 13 КОНВЕНЦІЇ

35. Заявник скаржився за статтею 8 Конвенції, що мало місце втручання в його приватне життя і що, у супереч статті 13 Конвенції, не існувало ефективного засобу юридичного захисту для з'ясування особи, яка розмістила наклепницький текст в інтернеті від його імені.

Стаття 8 передбачає:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.»

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання зворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.»

Стаття 13 передбачає:

«Кожен, чії права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.»

Стаття 13 передбачає:

«Кожен, чії права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.»

А. Доводи сторін

36. Заявник стверджував, що законодавство Фінляндії у період, про який йдеться у справі, захищало злочинця, тоді як потерпілий не мав засобів для отримання відшкодування чи захисту проти порушення приватності. Відповідне діяння каралося за Кримінальним кодексом, але через недбалість Уряду не було забезпечено те, щоб Закон про захист приватності та безпеку даних у телекомунікаціях і Закон про примусові заходи відповідали один одному. Він стверджував, що негарантована можливість стягнення компенсації за цивільну шкоду, особливо з третьої сторони, не була достатньою для захисту його прав. Він наголосив, що не мав засобів для ідентифікації особи, яка розмістила оголошення в інтернеті. Хоча в деяких випадках компенсація може бути ефективним засобом юридичного захисту, це залежало від того, чи сплатила її особа, яка порушила права потерпілого, що не було можливим у його випадку. Уряд зауважив, що було впроваджено нове законодавство, яке, якби воно існувало на час подій, зробило б цю скаргу непотрібною. На думку заявника, Уряд не навів жодного пояснення тому, що він не зміг надати йому за-

хист у відповідний період часу. Тому він вважав, що мало місце порушення статей 8 та 13.

37. Уряд наголосив, що в цій справі втручання в приватне життя заявника було вчинено іншою особою. Відповідне діяння розглядалося в національному законодавстві як зловмисне введення в оману і як таке було б караним, що мало стримуючий ефект. Було розпочато розслідування для ідентифікації особи, яка розмістила оголошення в інтернеті, але воно було неуспішним через чинне тоді законодавство, яке було спрямоване на захист свободи вираження поглядів та права на анонімне вираження поглядів. Законодавство захищало особу, яка оприлюднювала анонімне повідомлення в інтернеті, так ґрунтовно, що цей захист також поширювався на повідомлення, які могли становити втручання в приватність іншої особи. Цей побічний ефект захисту пояснювався тим фактом, що поняття повідомлення, яке становило втручання у захист приватності, не було чітким і тому не було можливості чітко відмежувати такі повідомлення від захисту, який надавався законом. Проте існували інші засоби юридичного захисту, наприклад, Закон про персональні дані, який надавав захист від зловмисного введення в оману в тому, що оператор сервера, відповідно до положень цього закону щодо кримінальної відповідальності та відповідальності за завдану шкоду, був зобов'язаний забезпечити те, щоб записані ним чутливі дані оброблялися за згодою суб'єкта даних. Крім того, хоча строк давності притягнення до відповідальності за порушення щодо персональних даних спливав, заявник все ще мав можливість вимагати компенсації від того, хто оприлюднив оголошення. Порівняно зі справою X and Y проти Фінляндії (рішення від 26 березня 1985 року, Series A no. 91), у цій справі відповідальність за завдання шкоди відносно менш серйоз-

ного порушення мала достатній стримуючий ефект. На додаток, існували інші механізми, доступні для заявника, такі як досудове розслідування поліції, кримінальне переслідування, судове провадження та відшкодування шкоди.

38. Уряд стверджував, що було важливо розглядати законодавчу ситуацію у відповідний період часу в її суспільному контексті, коли різке зростання використання інтернету лише розпочиналося. Чинне законодавство, а саме Закон про здійснення свободи вираження поглядів у засобах масової інформації (статті 2 та 17), що набув чинності 1 січня 2004 року, надає поліції ширші повноваження щодо порушення захисту того, хто оприлюднює анонімне інтернет-повідомлення, у цілях розслідування злочину. Нове законодавство відображає реакцію законодавця на суспільний розвиток, де все більше використання – і водночас зловживання – інтернету вимагало зміни меж захисту. Отже, з огляду на змінену ситуацію у суспільстві, подальше законодавство ще більше посилило захист приватного життя по відношенню до свободи вираження поглядів і особливо захисту осіб, які оприлюднюють анонімні інтернет-повідомлення.

39. Проте найважливішим у цій справі було те, що навіть законодавство, яке діяло у відповідний період, надавало заявникові засоби проти поширення повідомлень, які втручалися у приватність, оскільки оператор інтернет-сервера, на якому було оприлюднено повідомлення, був зобов'язаний за законом перевірити, що особа, про яку йшлося, дала свою згоду на обробку чутливої інформації про неї на сервері оператора. Цей обов'язок підкріплювався кримінальною відповідальністю та відповідальністю за завдання шкоди. Таким чином, законодавство надавало заяв-

никові достатній захист приватності та ефективні засоби юридичного захисту.

В. Оцінка Суду

40. Суд передусім зазначає, що заявник, неповнолітня особа віком 12 років у відповідний період, був об'єктом оголошення сексуального характеру на інтернет-сайті знайомств. Проте, інформацію про особу того, хто розмістив оголошення, не можливо було отримати від постачальника інтернет-послуг через законодавство, яке діяло на той час.

41. Застосовність статті 8 не оспорується: факти, які лежать в основі заяви, стосуються питання «приватного життя» – поняття, що охоплює фізичну та душевну недоторканість особи (див. цитоване вище рішення у справі X та Y проти Фінляндії, пункт 22). Хоча ця справа розглядається за термінологією національного законодавства як зловмисне введення в оману, Суд волів би підкреслити саме ці аспекти поняття приватного життя, з огляду на потенційну загрозу фізичному та душевному спокою заявника, до якої призвела оскаржувана ситуація, та на його вразливість через його ранній вік.

42. Суд повторює, що хоча метою статті 8 є насамперед захист особи проти свавільного втручання з боку державних органів, вона не лише зобов'язує державу утриматися від такого втручання: на додаток до цього первинного негативного зобов'язання, можуть існувати позитивні обов'язки, які складають ефективний захист приватного або сімейного життя (див. *Airey проти Ірландії*, рішення від 9 жовтня 1979 року, Series A no. 32, пункт 32).

43. Ці обов'язки можуть включати вжиття заходів, спрямованих на забезпечення поваги до приватного життя навіть у сфері від-

носин осіб між собою. Існують різні способи забезпечення поваги до приватного життя, і суть обов'язку держави залежатиме від конкретного аспекту приватного життя, про який йдеться. Хоча вибір засобів для забезпечення дотримання статті 8 у сфері захисту від дій осіб знаходиться, у принципі, в межах свободи розсуду держави, дієве попередження тяжких діянь, які ставлять під загрозу основоположні цінності та найважливіші аспекти приватного життя, вимагає ефективних положень кримінального права (див. X та Y проти Нідерландів, пункти 23-24 та 27; *August проти Сполученого Королівства* (ухвала про прийнятність), заява № 36505/02, 21 січня 2003 року, та *M.C. проти Болгарії*, заява № 39272/98, пункт 150, ECHR 2003 XII).

44. Проте, межі свободи розсуду національних органів обмежуються положеннями Конвенції. Оскільки Конвенція є насамперед і головним чином системою захисту прав людини, Суд при її тлумаченні повинен зважати на мінливі умови всередині Договірних держав та реагувати, наприклад, на будь-яку еволюцію наближення до стандартів, яких слід досягнути (див. *Christine Goodwin проти Сполученого Королівства* [ВП], заява № 28957/95, пункт 74, ECHR 2002-VI).

45. Суд вважає, що хоча ця справа може не досягати серйозності справи X and Y проти Нідерландів, де порушення статті 8 впливало з відсутності ефективної кримінальної санкції за зґвалтування дівчини-інваліда, до неї не можна ставитися як до тривіальної. Йдеться про злочинне діяння, яке стосувалося неповнолітнього і зробило його об'єктом уваги педофілів (див. також у цьому зв'язку пункт 41 вище).

46. Уряд погодився, що на момент подій у справі оператору сервера не можна було

наказати надати інформацію, яка ідентифікувала порушника. Уряд стверджував, що захист забезпечувався завдяки простому існуванню кримінального правопорушення зловмисного введення в оману та можливості пред'явлення обвинувачення чи позову про відшкодування шкоди проти оператора сервера. Щодо першого, то Суд зазначає, що існування порушення має обмежений стримуючий ефект, якщо не існує засобів для ідентифікації справжнього порушника та притягнення його до відповідальності. Тут Суд зауважує, що він не виключає можливості того, що позитивні обов'язки держави за статтю 8 стосовно гарантування фізичної чи душевної недоторканності особи можуть поширюватися на питання, пов'язані з ефективністю кримінального розслідування, навіть коли не йдеться про кримінальну відповідальність представників держави (див. *Osman* проти Сполученого Королівства, рішення від 28 жовтня 1998 року, *Reports of Judgments and Decisions 1998-VIII*, пункт 128). З точки зору Суду, держави мають позитивний обов'язок, що впливає зі статті 8 Конвенції, встановити кримінальну відповідальність за правопорушення проти особи, у тому числі замах на такі правопорушення, а також посилювати стримуючий ефект такої криміналізації, застосовуючи положення кримінального закону на практиці шляхом ефективного розслідування та кримінального переслідування (див., *mutatis mutandis*, цитоване вище рішення у справі *M.C.* проти Болгарії, пункт 153). Там, де виникає загроза фізичному чи душевному спокою дитини, такі заходи набувають навіть ще більшої важливості. Суд нагадує в цьому зв'язку, що сексуальне насильство є безсумнівно огидним типом правопорушення з край негативною наслідками для його жертв. Діти та інші вразливі особи мають право на захист дер-

жави, у вигляді дієвого стримування, від таких тяжких форм втручання в надзвичайно важливі аспекти їхнього приватного життя (див. *Stubbings* та інші проти Сполученого Королівства, 22 жовтня 1996 року, пункт 64, *Reports 1996 IV*).

47. Стосовно ж того аргументу Уряду, що заявник мав можливість отримати відшкодування шкоди від третьої сторони, а саме від постачальника послуг, Суд вважає, що цього було недостатньо за обставин справи. Очевидно, що як суспільний інтерес, так і захист інтересів потерпілих від злочинів проти їхнього фізичного чи душевного спокою вимагають наявності засобу захисту, який дозволяв б виявити та притягнути до відповідальності дійсного порушника, у цій справі – особу, яка розмістила оголошення від імені заявника, і щоб потерпілий міг отримати фінансове відшкодування від нього.

48. Суд згоден, що з огляду на складності, пов'язані з підтриманням правопорядку у сучасному суспільстві, позитивний обов'язок слід розуміти таким чином, щоб не покласти неможливий чи непропорційний тягар на органи влади або, як у цій справі, на законодавця. Іншою обставиною, яку слід брати до уваги, це потреба забезпечення того, щоб повноваження з контролю, запобігання та розслідування злочинів здійснювалися у спосіб, що повною мірою забезпечує належну юридичну процедуру та інші гарантії, які правомірно покладають обмеження на розслідування злочинів та притягнення порушників до відповідальності, у тому числі гарантії, що містяться в статтях 8 та 10 Конвенції – гарантії, на які можуть покладатися самі порушники. Суд сприймає довід Уряду, що будь-який законодавчий недолік слід розглядати в його соціальному контексті у відповідний період часу. Водночас Суд зауважує, що відповідний

інцидент стався у 1999 році, тобто тоді, коли було добре відомо, що інтернет, саме через його анонімний характер, може бути використаний у злочинних цілях (див. вище пункти 22 та 24). Також у попереднє десятиріччя широко поширеною стала проблема сексуального насильства над дітьми. Тому не можна сказати, що держава-відповідач не мала можливості запровадити систему захисту дітей від спрямованих на них атак педофілів через інтернет.

49. Суд вважає, що практичний та дієвий захист заявника вимагав вжиття дієвих кроків для ідентифікації та кримінального переслідування порушника, тобто особи, яка розмістила оголошення. У цій справі такий захист не було надано. Ефективне розслідування так і не могло бути розпочато через переважаючу вимогу конфіденційності. Хоча свобода вираження поглядів та конфіденційність комунікацій є надзвичайно важливими, а користувачі телекомунікаційних та інтернет-послуг повинні мати гарантію того, що їхня власна приватність та свобода вираження поглядів будуть поважатися, така гарантія не може бути абсолютною і в окремих випадках повинна поступатися іншим правомірним вимогам, таким як запобігання заворушенням чи злочинам або захист прав і свобод інших осіб. Не упереджуючи питання того, чи можуть дії особи, яка розмістила неналежне оголошення в інтернеті, підлягати захисту за статтями 8 та 10, враховуючи природу цього оголошення, що варта осуду, тим не менш завданням законодавця є створення механізмів для узгодження різних вимог, які конкурують в отриманні захисту в цьому контексті. Однак, такі механізми були відсутні на момент подій у справі, що призвело до того, що позитивний обов'язок Фінляндії по відношенню до заявника не міг бути реалізований. Цей недолік

було пізніше виправлено. Проте механізми, запроваджені Законом про здійснення свободи вираження поглядів у засобах масової інформації (див. пункт 21), з'явилися запізно для заявника.

50. Суд вирішує, що в цій справі мало місце порушення статті 8.

51. З огляду на висновок щодо статті 8, Суд вважає, що немає необхідності встановлювати, чи мало місце в цій справі також порушення статті 13 (див., серед інших рішень, Sallinen та інші проти Фінляндії, заява № 50882/99, пункти 102 та 110, 27 вересня 2005 року, та Copland проти Сполученого Королівства, заява № 62617/00, пункти 50-51, ECHR 2007 ...).

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

52. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

53. У частині моральної шкоди заявник вимагав відшкодування 3500 євро за страждання.

54. Уряд вважав, що має бути присуджено не більше 2500 євро.

55. Суд визнає доведеним те, що заявник очевидно зазнав моральної шкоди. Він вважає, що достатня справедлива сатисфакція не буде забезпечена лише визнанням порушення, а тому слід присудити компенсацію.

Роблячи оцінку на основі справедливості, Суд присуджує заявникові 3000 євро в цій частині.

В. Судові та інші витрати

56. Заявник вимагав присудження 2500 євро за витрати, понесені в ході національного провадження та провадження в Суді.

57. Уряд поставив під сумнів те, що заявником були надані відповідні документи.

58. Суд зауважує, що не було подано жодних документів, як це вимагається правилом 60 Регламенту Суду. Тому ці вимоги слід відхилити.

С. Пеня

59. Суд вважає належним те, щоб пеня ґрунтувалася на граничній кредитній ставці Європейського центрального банку, до якої додаються три відсоткові пункти.

(b) що зі спливом зазначених вище трьох місяців і до виплати на зазначені суми у період несплати має нараховуватися простий відсоток у розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, плюс три відсоткові пункти;

4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 2 грудня 2008 року відповідно до частин 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

*Лоуренс Ерлі
Ніколас Братца*

*Секретар
Голова Суду*

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 8 Конвенції;

2. *Постановляє*, що необхідності розглядати скаргу за статтею 13 Конвенції немає;

3. *Постановляє*

(а) що держава-відповідач повинна сплатити заявникові, упродовж трьох місяців з дати, коли рішення стане остаточним згідно з частиною 2 статті 44 Конвенції, 3000 (три тисячі) євро в якості компенсації моральної шкоди, плюс суму будь-якого податку, що може нараховуватися;

СПРАВА «Л. Х.ПРОТИ ЛАТВІЇ»

(Заява №52019/07)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

29 квітня 2014 р.

Це рішення є остаточним,
але до його тексту можуть бути внесені редакційні правки.

У справі «Л. Х. проти Латвії»,

Європейський суд з прав людини (Четверта секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли судді:

Пяїві Хірвеля (Päivi Hirvelä), голова,
Інета Зіемеле (Ineta Ziemele),
Джордж Ніколау (George Nicolaou),
Леді Б'янку (Ledi Bianku),
Вінсент А. Де Гаetano (Vincent A. De Gaetano),
Пол Махоуні (Paul Mahoney),
Фаріс Вехабовіч (Faris Vehabović), судді,

та Фатош Арачі (Fatoş Aracı), Заступник Секретаря секції після наради за зачиненими дверима 1 квітня 2014 року постановляє таке рішення, ухвалене того дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Заяву (№ 52019/07) проти Республіки Фінляндія подано до Європейського суду з прав людини громадянкою Республіки Латвія пані Л. Х. («заявниця») відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод («Конвенція») 3 серпня 2007 року. Голова Палати надав згоду на клопотання заявниці не розкривати її ім'я (правило 47 частина 3 Регламенту Суду).

2. Сторону заявниці, яка отримала юридичну допомогу, представляла пані С. Олсена, адвокат, що практикує у м. Рига. Уряд Латвійської Республіки («Уряд») був представлений Уповноваженими, пані Рейне та в подальшому пані Ліце.

3. Заявниця стверджувала, що збір її персональних медичних даних державною установою порушило її право на повагу до її приватного життя, що гарантується статтею 8 Конвенції.

4. 8 вересня 2009 року заяву було комуніковано Уряду.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявниця народилася в 1975 році та проживає в Цесіському районі (Латвія).

A. Передісторія

6. 16 липня 1997 року у заявниці проходили пологи в центральній лікарні Цесіського району (комунальне підприємство, далі – «Цесіська лікарня»). За згодою заявниці було застосовано кесарів розтин через розрив матки, що стався під час пологів.

7. У результаті хірургічного втручання хірург застосував перев'язку маткових труб (хірургічну контрацепцію) без згоди заявниці.

8. 4 лютого 2005 року після невдалої спроби дійти згоди з лікарнею без звернення до суду заявниця звернулася до суду з позовом проти лікарні, вимагаючи компенсації збитків, завданих їй внаслідок проведення не погодженої з нею перев'язки маткових труб. У грудні 2006 року її позов було задоволено, і їй було присуджено компенсацію в сумі 10 тис. латвійських латів за незаконну стерилізацію.

B. Оцінка якості наданих заявниці медичних послуг

9. 19 лютого 2004 року директор Цесіської лікарні звернувся до Інспекції з контролю якості медичного лікування та працездатності (далі – «MADEKKI»), із запитом про надання оцінки медичному втручання, якого зазнала

[заявниця] під час пологів згідно з чинним законодавством 1997 року. MADEKKI ініціювала адміністративне розслідування наступного дня. Адміністративний запит стосувався наданої заявниці медичної допомоги та, зокрема, гінекологічної допомоги та допомоги під час пологів, які вона отримувала в період з 1996 по 2003 роки. Під час цього розслідування MADEKKI зробила запит та отримала медичні дані з трьох різних медичних установ з повною інформацією щодо стану здоров'я заявниці за вказаний період.

10. У квітні 2004 року М. З., працівник MADEKKI, зателефонував заявниці та проінформував її про здійснюване розслідування. М.З. звернувся до заявниці з проханням прокоментувати справу, вона відмовилася, натомість скерувавши MADEKKI до її довіреної особи пані Олсени. Під час розмови М.З., як стверджується, докорив заявниці по за те, що вона подала позов до суду проти лікарні, і сказав їй, що вона сама була винувата в тому, що їй зробили стерилізацію.

11. 7 травня 2004 року пані Олсена відправила запит до MADEKKI щодо надання інформації стосовно законних підстав та фактичних обставин для розслідування.

12. 14 травня 2004 року MADEKKI надала звіт стосовно лікування заявниці під час пологів в 1997 році. Звіт містив детальну медичну інформацію щодо заявниці, яка носила приватний характер. У висновку зазначалось, що під час допологового обстеження заявниці або під час пологів жодних законів не було порушено. Висновок з результатами звіту було направлено директору Цесіської лікарні 21 травня 2004 року.

13. 18 травня 2004 року MADEKKI надала відповіді на питання пані Олсени стосовно ад-

міністративного розслідування, висловивши свою думку з огляду на законодавчу базу та надавши інформацію щодо кроків, яких було вжито в процесі розслідування.

14. Представник заявниці подала позов до районного адміністративного суду, стверджуючи, що MADEKKI ініціювала розслідування незаконно, оскільки насправді метою заявниці було допомогти Цесіській лікарні зібрати докази для майбутнього судового провадження, що перебувало поза межами повноважень MADEKKI. Також стверджувалося, що MADEKKI діяла незаконно, подавши запит на отримання інформації щодо здоров'я заявниці, оскільки це порушувало право останньої на повагу до приватного життя. Це право і в подальшому порушувалося, коли MADEKKI незаконно передала дані позивачки до Цесіської лікарні. І, нарешті, від суду вимагалось скасувати адміністративний акт – звіт MADEKKI, оскільки його висновки були неправдивими. За завдану моральну шкоду вимагалася компенсація у розмірі 500 латвійських лат.

15. 12 травня 2005 року районний адміністративний суд виніс рішення про припинення провадження за заявою щодо скасування звіту MADEKKI, оскільки, на думку суду, звіт не створив ніяких специфічних прав чи обов'язків для заявниці, а тому він не міг вважатися адміністративним актом, та відхилив решту вимог як такі, що не були достатньо обґрунтованими.

16. Адвокат заявниці подала апеляцію, і 16 червня 2006 року окружний адміністративний суд ухвалив рішення, яким залишив у силі рішення суду першої інстанції та підтвердив цей висновок суду, по суті прирівнявши діяльність MADEKKI до надання медичної допомоги, що відповідно до внутрішнього за-

конодавства було законною підставою для збору персональних даних.

17. 8 лютого 2007 року Сенат Верховного суду відхилив касаційну скаргу заявниці щодо неправильного застосування норм матеріального і процесуального права, в якій було зроблено посилання, серед іншого, на статтю 8 Конвенції та на справи З. проти Фінляндії (Z v. Finland) (25 лютого 1997 року, Звіти рішень та ухвал 1997 I) та М. С. проти Швеції (M.S. v. Sweden) (27 серпня 1997 року, Звіти рішень та ухвал 1997 IV).

18. Сенат погодився з рішенням суду нижчої інстанції про те, що звіт MADEKKI не може вважатись адміністративним актом. Крім того, він вважав, що даний звіт не є дією органів влади (*faktiskā rīcība*), а тому не підлягає розгляду адміністративними судами.

19. Таким чином, Сенату залишилося розглянути твердження заявниці щодо незаконності дій MADEKKI у підготовці звіту. У зв'язку з цим Сенат визнав, що Закон «Про медичне лікування» надає MADEKKI право оцінки якості медичних послуг, які надаються в медичних закладах, не тільки на підставі отриманої відповідної скарги від пацієнта, а також у разі отримання запиту для такої перевірки від медичної установи, яка має обов'язок захищати інтереси суспільства таким чином щоб, якщо MADEKKI будуть виявлені будь-які порушення, вони були усунуті, та недопущена їх повторна поява у майбутньому по відношенню до інших пацієнтів.

20. Сенат висловив згоду із заявницею, що обробка її конфіденційних даних є втручанням в її права, гарантовані, серед іншого, статтею 8 Конвенції. Далі Сенат перейшов до висновків Страсбурзького Суду у двох справах, на які заявниця зробила посилання,

наголошуючи зазначивши зокрема, що Конвенція залишає державам широку свободу розсуду щодо балансу між конфіденційністю медичних даних та необхідністю збереження конфіденційності пацієнтів в медичній професії, а також в наданні медичних послуг взагалі.

21. Сенат також ухвалив, що як Закон «Про медичне лікування», так і Закон «Про захист персональних даних» містять винятки, які дозволяють MADEKKI збирати та обробляти медичну інформацію, яка вважається конфіденційною для решти випадків. Перший закон ілюструє винятки недвозначно (див. пункт 30 нижче), тоді як другий дозволяє обробку медичної інформації з метою лікування або надання медичних послуг (див. пункт 28 нижче), або якщо обробка персональних даних необхідна для виконання своїх правових обов'язків системним адміністратором (див. пункт 29 нижче). Сенат продовжив: «відповідно до [закону] MADEKKI зобов'язана контролювати якість медичних послуг. Для проведення такого контролю MADEKKI необхідна інформація про пацієнта та його медичне лікування».

22. Сенат дійшов наступних висновків:

«Беручи до уваги вищевикладене, [Сенат] визнає, що обмеження приватного життя особи шляхом збору та обробки персональної інформації відбувається відповідно до закону. Під час врегулювання даного питання законодавчий орган вже визначив ціль та пропорційність таких обмежень, а також надав гарантії проти необґрунтованого розкриття визначених даних. Відповідно, аргумент [заявниці] стосовно того, що окружний суд повинен був оцінити мету та пропорційність обмеження, є необґрунтованим.

До того ж, [Сенат] вважає, що окружний суд правильно розтлумачив та застосував вищевказані юридичні положення і дійшов правильного висновку, що MADEKKI з метою проведення контролю якості надання медичних послуг, чому відносно чого вона має відповідні повноваження, мала право отримувати та обробляти персональні дані [заявниці] без її власної згоди, і що MADEKKI діяла в рамках своїх повноважень та згідно з нормами закону в частині обробки персональних даних. MADEKKI скористалася отриманою інформацією про заявницю з метою виконання своїх функцій, а саме: контролю якості надання медичних послуг, які отримувала заявниця; а в Цесіську лікарню вона передала лише свої висновки щодо правомірності дій лікарів, які не містили персональних даних заявниці».

23. З цих причин Сенат вирішив залишити в силі рішення судів нижчої інстанції.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

A. Правові норми, якими керується MADEKKI

24. Стаття 10 Закону «Про медичне лікування» (Ārstniecības likums) у відповідний час визначала, що MADEKKI є організацією, відповідальною за перевірку якості надання медичних послуг в медичних установах.

25. Більш детально робота MADEKKI у відповідний час була заснована на положеннях її статуту (polikums), який було затверджено Кабінетом Міністрів. У статуті зазначалося, що MADEKKI – це державна установа з основними функціями контролю та перевірки

професійної якості надання медичних послуг медичними установами незалежно від їхніх форм власності (пункт 1). Пункт 3 статуту вказував основні функції MADEKKI, такі як: розгляд скарг з метою захисту прав пацієнтів (підпункт 3.3.), нагляд та підготовка звітів стосовно професійної якості надання медичних послуг у випадках надходження скарг (підпункт 3.4), підготовка звітів стосовно якості надання медичних послуг в медичних установах (підпункт 3.6), тощо.

26. Відповідно до положень статуту MADEKKI мала право проводити перевірки якості надання медичних послуг згідно з розкладом ("plānveida") так само, як і проводити необхідні перевірки у відповідь на скарги та запити (підпункт 4.1). Підпункт 4.2 уповноважував MADEKKI «вимагати від фізичних осіб та співробітників документи та інформацію щодо питань в межах своєї компетенції». Якщо MADEKKI виявляла порушення законів в частині надання медичних послуг, вона мала право застосувати адміністративні штрафи та видавати попередження, а також надати відповідні рекомендації лікарям та адміністративному персоналу медичних установ.

27. І на останок, стаття 7² статуту MADEKKI передбачала, що її персонал повинен зберігати конфіденційність стосовно будь-якої інформації, отриманої під час здійснення їхньої професійної діяльності.

B. Персональні дані

28. У Законі «Про захист персональних даних» (Fizisko personu datu aizsardzības likums) в статті 11 зазначається, що обробка (яка визначається як будь-які дії з персональними даними, включно зі збором, реєструванням, використанням тощо) персональних даних (включно з інформацією про стан здоров'я

людини) дозволена тільки після отримання письмової згоди від суб'єкта персональних даних. Без такої згоди отримання персональних даних можливе лише в деяких випадках, в тому числі «якщо ... це необхідно для цілей медичного лікування [або] надання та адміністрування медичних послуг» (стаття 11(5)).

29. Стаття 7 Закону «Про захист персональних даних» встановлює більш загально, що обробка персональних даних дозволена лише в тому випадку, коли інше не передбачено законом і якщо була наявна хоча б одна з інших умов. Однією з додаткових умов було те, що обробка даних була необхідною для системного адміністратора з метою виконання своїх правових обов'язків (стаття 7(3)). «Системний адміністратор» за цим Законом – це «будь-яка фізична або юридична особа, яка визначає цілі системи обробки персональних даних та засобів обробки [інформації]».

30. Чинна на той час стаття 50 Закону «Про медичне лікування» визначала, що інформація стосовно лікування та проведення діагностики пацієнтів може надаватись лише виключній кількості установ, в тому числі MADEKKI.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

31. Заявниця скаржилася, що MADEKKI порушила право на повагу до її приватного життя, яке гарантується статтею 8 Конвенції, яка у відповідних частинах передбачає таке:

«1. Кожен має право на повагу до його приватного... життя...»

2. Органи державної влади не можуть втручатися у здійснення цього права інакше, ніж згідно із законом і коли це необхідно в демократичному суспільстві в

інтересах національної і громадської безпеки або економічного добробуту країни, з метою запобігання зловрушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб».

A. Прийнятність

32. Суд зазначає, що скарга не є явно необґрунтованою в розумінні частини 3 (а) статті 35 Конвенції. Він далі зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Таким чином, скарга повинна бути визнана прийнятною.

B. Суть

33. Сторони погодились, що медичні дані заявниці є складовою частиною її приватного життя, і що збір таких даних MADEKKI було втручанням в її право на повагу до приватного життя. Суд не вбачає підстав думати інакше. Таким чином, мало місце втручання в право заявниці на повагу до приватного життя. Залишається встановити, чи відповідало втручання вимогам частини 2 статті 8 Конвенції.

1. Аргументи сторін

34. Уряд стверджував, що втручання було здійснене в рамках закону. Він посилався на висновки, зроблені Сенатом Верховного суду в тій частині, що MADEKKI мала повноваження проводити перевірку якості надання медичних послуг не лише у випадках надходження скарги від пацієнта. Сенат дотримувався думки, що постачальник послуг «з метою захисту суспільних інтересів також уповноважений вимагати оцінки якості медичних послуг» і, в разі виявлення таких порушень, вони повинні бути усунені та недопущена їхня повтор-

на поява у майбутньому по відношенню до інших пацієнтів.

35. Уряд також спирався на висновки Сенату про те, що статті 10 (див. пункт 24 вище) та 50 (див. пункт 30 вище) Закону «Про медичне лікування» разом з відповідними положеннями статуту MADEKKI (Уряд посилався, серед іншого, на підпункти 1, 3.3, 3.4, 3.6, 4.1 та 4.2 статуту), беручи до уваги винятки заборони обробки персональних даних, зазначені в статті 11(5) Закону «Про захист персональних даних», уповноважували MADEKKI на збір та обробку персональних даних заявниці «з метою перевірки якості медичних послуг, що, в свою чергу, є частиною надання медичних послуг».

36. Уряд стверджував, що MADEKKI збирила персональні дані заявниці з метою встановлення правомірності (з огляду на чинне на той час законодавство) проведеного 16 червня 1997 року лікування. Якби були виявлені будь-які порушення щодо чинного на той час законодавства, це допомогло б уникнути їхньої появи в майбутньому. Таким чином, метою збору персональних даних заявниці був захист здоров'я населення та прав і свобод інших громадян.

37. До того ж, відповідно до заяви, зробленої директором Цесіської лікарні на слуханні районного адміністративного суду, Уряд наголосив, що оцінка була здійснена MADEKKI на замовлення з метою встановлення факту наявності в діях лікаря Цесіської лікарні, який проводив перев'язку маткових труб, ознак злочину.

38. Уряд також заявив, що лікарня вимагала від MADEKKI оцінити лікування, яке було надане заявниці

«як результат спроб заявниці дійти згоди з лікарнею без подачі позову до суду з

метою отримання компенсації шкоди за стверджуване незаконне проведення перев'язки маткових труб. Враховуючи те, що [лікарня] виступала відповідачем у цивільній справі, що могло призвести до значних наслідків правового та фінансового характеру, природно, що їй була необхідна консультація незалежного експерта. Більше того, необхідно зазначити, що [лікарня] потребувала консультації незалежного експерта від незалежної національної установи, компетентної в цій справі, – тієї ж установи, з якою консультувалися б суди, маючи в подальшому у провадженні відповідну справу».

39. Уряд стверджував, що порушення права заявниці на повагу до її приватного життя було на «незначному рівні». MADEKKI після проведення повної перевірки даних заявниці лише проінформувала Цесіську лікарню про висновки свого звіту (див. пункт 12 вище), а не оприлюднила повний звіт. Таким чином, Уряд підсумував, що MADEKKI обробила дані заявниці дуже уважно та в межах чинного законодавства щодо захисту даних.

40. Заявниця стверджувала, що національне законодавство не надає права MADEKKI збирати конфіденційну медичну інформацію без попередньої згоди пацієнта. Вона стверджувала, що стаття 50 Закону «Про медичне лікування», на який Уряд намагався посилатися, не дає права MADEKKI отримувати інформацію про пацієнтів. Скоріше, це положення залишало право ухвалення рішення про те, чи надавати інформацію про пацієнтів, на розсуд медичних установ, які мають в розпорядженні таку інформацію. Якби медична установа розуміла, що розкриття інформації суперечить законодавству про захист персональних даних або іншим законам, для неї це було б підставою для відхилення запиту MADEKKI.

41. Заявниця також піддала критиці те, що Уряд керувався винятком, зазначеним в частині 11(5) Закону «Про захист персональних даних», аргументуючи, що є сумнівним той факт, що медичне лікування, яке надавалося в 1997 році, може вважатись таким, що «надавалося» в 2004 році.

42. Заявниця вважала, що статут MADEKKI, затверджений Кабінетом Міністрів, який є органом виконавчої, а не законодавчої влади, не може вважатись «законом» у розумінні частини 2 статті 8 Конвенції.

43. Заявниця стверджувала, що єдиною метою, з якою були зібрані її персональні дані, була допомога Цесіській лікарні зібрати докази по справі в суді стосовно її стерилізації, і як доказ наводила той факт, що Цесіська лікарня направила свій запит в MADEKKI лише після того, як заявниця розпочала переговори для вирішення конфлікту щодо факту її стерилізації. Заявниця висловила незгоду з аргументом Уряду про те, що інформація була зібрана з метою встановлення потенційної кримінальної відповідальності лікаря Цесіської лікарні.

44. Заявниця категорично не погодилася з позицією MADEKKI, що збір інформації відбувся з метою захисту здоров'я населення або прав та свобод інших осіб, оскільки жодної загрози чийомусь здоров'ю, правам чи свободам не було.

45. Заявниця стверджувала, що втручання в дану справу не було необхідним у демократичному суспільстві. Якщо навіть допустити, що дії MADEKKI мали законну мету в частині допомоги Цесіській лікарні в процесі встановлення правомірності дій її персоналу, то це могло бути зроблене шляхом використання засобів, які менше обмежують права

людини. Наприклад, Цесіська лікарня могла б направити дані заявниці до MADEKKI без зазначення її імені.

46. Заявниця також не погодилася із твердженням Уряду про те, що обмеження її права на повагу до приватного життя було незначним. Посилаючись на справу I. проти Фінляндії (I. v. Finland) (№ 20511/03, § 38, 17 липня 2008 року), заявниця стверджувала, що збір її персональних даних підриває її довіру до професії медика та медичних послуг взагалі.

2. Оцінка Суду

47. Суд посилається на тлумачення фрази «згідно із законом», надане в його справах (як підсумовано в справі С. та Марпер проти Сполученого Королівства (S. and Marper v. the United Kingdom) [ВП], № 30562/04 та 30566/04, пп. 95-96, ЄСПЛ 2008). Особливо актуальною у цій справі є вимога, щоб оскаржуваний критерій мав певну основу в національному законодавстві, яка була б сумісною з принципом верховенства права, який, у свою чергу, означає, що національне законодавство має містити точні формулювання і дозволяти адекватно захиститися від свавілля. Відповідно, національне законодавство повинне з високою точністю визначати обсяг прав, який надається компетентним органам, та способи їхнього застосування.

48. Суд бере до відома аргумент Уряду про те, що виходячи з тлумачення національного законодавства Сенатом Верховного суду, MADEKKI була уповноважена здійснювати оцінку якості медичних послуг, що надавалися медичними установами, не лише після отримання скарг від пацієнтів, але й також у відповідь на «запити», які, на думку Сенату, є запитами від медичних установ. У ході про-

ведення таких перевірок статут MADEKKI, а також стаття 50 Закону «Про медичне лікування», уповноважували MADEKKI на збір інформації та документів, що мають відношення до питань в межах його компетенції.

49. Суд вкотре повторює, що відповідно до статті 19 Конвенції його обов'язком є забезпечення дотримання домовленостей, прийнятих на себе Договірними сторонами по відношенню до Конвенції. Водночас, до його обов'язків не входить мати справу з юридичними або фактичними помилками, які, як стверджується, були допущені національним судом, у тій мірі, в якій вони не порушують права та свободи, які гарантуються Конвенцією (див. справу Гарсії Руїс проти Іспанії (García Ruiz v. Spain) [ВП], № 30544/96, п. 29, ЄСПЛ 1999 I). На основі цього, Суд покладається на тлумачення статті 11(5) Закону «Про захист персональних даних», зроблене Сенатом Верховного Суду (див. пункт 28 вище).

50. Суд зазначає, що в даній справі MADEKKI почала збір медичних даних заявниці в 2004 році, через 7 років після проведення її стерилізації, і в той час, коли заявниця вже судилася з Цесіською лікарнею в рамках цивільного провадження. На думку Суду, ця тривала затримка наштовхує на багато питань, таких, які, наприклад, порушила заявниця, а саме, чи був збір даних в 2004 році необхідним заходом медичного лікування або наданням медичних послуг відповідно до тлумачення статті 11(5) Закону «Про захист персональних даних», якщо власне медичні послуги надавалися 7 роками раніше, в 1997 році. Таке широке тлумачення винятку з основного положення, яке забороняє оприлюднення персональних даних, могло не надавати необхідних гарантій проти ризику зловживань та свавілля (див. справу С. та Марпер, що цитується вище, п. 99).

51. У цьому контексті Суд вважає таким, що заслуговує на увагу, той факт, що заявниця не була поінформована, що MADEKKI збирала і обробила її персональні дані з метою проведення загального контролю якості наданих медичних послуг Цесіською лікарнею пацієнтам, які опинилися в ситуаціях подібних до тієї, в якій опинилася заявниця. Лікарні ніколи не надавалося жодних рекомендацій з приводу поліпшення наданих послуг. Єдина інформація, яку отримала лікарня, стосувалася виключно дій лікаря, відповідального за лікування заявниці, і та інформація була надана лікарні під час судового провадження між заявницею та лікарнею.

52. Суд зауважує, що чинні законодавчі норми описували повноваження MADEKKI в загальних рисах. Сенат Верховного суду не надав пояснень, які з цих повноважень виконувала MADEKKI, або яку суспільну мету вона мала, коли надавала звіт з приводу законності проведення лікування заявниці. Відповідно, Сенат не міг перевірити і не перевірів пропорційність втручання в право заявниці на повагу до приватного життя проти будь-яких суспільних інтересів, особливо, коли стало відомо, що такий висновок вже було зроблено законодавцем (див. пункт 22 вище).

53. Більше того, це мало місце в контексті національного законодавства, що діяло на той час, яке не надавало права суб'єкту персональних даних отримувати інформацію про те, що MADEKKI буде оброблювати його медичні дані до початку збору цих даних. Таким чином, у MADEKKI не було жодних повноважень для ухвалення рішень щодо обробки медичних даних у такий спосіб з урахуванням точки зору суб'єкта персональних даних, або просто запитавши та потенційно отримавши згоду суб'єкта, або зробивши це іншим шляхом (див. справу З. проти Фінлян-

дії, процитовану вище, п. 101, з посиланням на справу У. проти Сполученого Королівства (*W. v. the United Kingdom*), 8 липня 1987 року, п. 64, серія А № 121).

54. Суд не може погодитися з думкою Уряду про те, що MADEKKI збирала інформацію щодо медичної історії заявниці з метою встановлення того факту, що лікар, який здійснив перев'язку маткових труб, повинен бути притягнений до кримінальної відповідальності. По-перше, через сім років після цього випадку кримінальне обвинувачення вже очевидно було неможливим через строки давності (залежно від юридичної кваліфікації потенційного кримінально-караного діяння, передбачений законом строк давності притягнення до кримінальної відповідальності становив 2 роки, але не перевищував п'яти). По-друге, ані директор Цесіської лікарні, ані MADEKKI не мали законних підстав визначати, навіть на початковому рівні, кримінальну відповідальність фізичних осіб.

55. Повертаючись до аргументу Уряду стосовно того, що MADEKKI діяла на законних підставах, допомагаючи лікарні у судовій справі з метою зменшення судових витрат (див. пункт 38 вище), Суд зазначає, що MADEKKI є частиною структури державного управління, завдання (*raison d'être*) якої полягає в представленні інтересів широкої спільноти в межах своєї компетенції. За словами Уряду, лікарня, яка в той час була відповідачем в цивільній справі, була уповноважена отримувати незалежну експертну оцінку від MADEKKI. Така гіпотеза не розглядалася Сенатом Верховного суду. Суд має певні труднощі в розумінні правового підґрунтя аргументу Уряду, оскільки, принаймні на перший погляд жодна з правових норм, на яку посилався Уряд, не передбачає, що надання незалежної експертизи в три-

ваючому судовому провадженні є однією з функцій MADEKKI.

56. Суд повторює, що захист персональних даних, а особливо медичних, має фундаментальне значення для здійснення особою свого права на повагу до її приватного життя, що гарантується статтею 8 Конвенції. Дотримання конфіденційності медичних даних є вкрай важливим принципом правової системи всіх учасників Конвенції. Це важливо не лише по відношенню до приватності пацієнта, але також й для збереження довіри до професії медика та до медичних послуг взагалі (див. справу З. проти Фінляндії, процитовану вище, п. 95, та справу Варапніцкайте-Мажуляйне проти Литви (*Varapnickaitė-Mažulyienė v. Lithuania*) № 20376/05, п. 44, рішення від 17 січня 2012 року).

57. Суд відзначає, що чинний закон жодною мірою не обмежував обсяги персональних даних, які могли бути зібрані MADEKKI. За даною справою MADEKKI збрала медичні дані заявниці за період семи років, який розпочався за рік до проведення перев'язки маткових труб і закінчився через шість років потому. Медична інформація, зібрана та проаналізована MADEKKI, була надана трьома різними медичними установами. Доречність та достатність причин для збору інформації про заявницю, яка прямо не стосувалася процедур, що проводились в Цесіській лікарні в 1997 році, як вбачається, не перевірялися на жодному етапі процедури національного провадження (див. справу З. проти Фінляндії, процитовану вище, п. 110).

58. Суд зазначає, що, як вбачається, MADEKKI збрала медичні дані заявниці безсистемно, без будь-якої попередньої оцінки щодо того, чи будуть «потенційно вирішальними», «доречними» або «важливими» зібрані дані (див.

справу М. С. проти Швеції, яка цитується вище, пп. 38, 42 та 43, та справу Л.Л. проти Франції (L.L. v. France), № 7508/02, п. 46, ЄСПЛ 2006 XI) для досягнення будь-якої мети розслідування, що проводилось MADEKKI. В такому контексті вже не так важливо, чи був юридично зобов'язаний персонал MADEKKI зберігати конфіденційність персональних даних (див. пункт 20 вище та див., для порівняння, справу М. С. проти Швеції, яка цитується вище, п. 43).

59. У світлі вищевикладених міркувань Суд не може вважати, що чинне латвійське законодавство було сформульовано з достатньою чіткістю та надавало належний юридичний захист від свавілля. Відповідно, національне законодавство не визначало з високою точністю обсяг прав, який надається компетентним органам, та способи їхнього застосування.

60. Відповідно, Суд дійшов висновку, що втручання в право заявниці на повагу до приватного життя не було здійснене згідно із законом в розумінні частини 2 статті Конвенції. Таким чином, мало місце порушення статті 8 Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

61. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову компенсацію, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію».

A. Шкода

62. Заявниця вимагала присудження 20 тис. євро в якості компенсації за моральну шкоду.

63. Уряд стверджував, що заявниця не обґрунтувала свою вимогу щодо спричинення їй моральної шкоди. Уряд заявив, що в разі присудження Судом заявниці відшкодування, присуджена сума не повинна перевищувати 3500 євро.

64. Суд вважає, що заявниця напевне постраждала від стресу та хвилювань у зв'язку із встановленим порушенням. Оцінюючи розмір шкоди за принципом справедливості, Суд присуджує заявниці 11000 євро в якості компенсації за моральну шкоду.

B. Судові та інші витрати

65. Заявниця також вимагала присудження 2183 євро за понесені витрати в національних судах та 1435 євро за витрати в Суді.

66. У відповідності до попередньо винесених рішень Суду, витрати не будуть компенсовані відповідно до статті 41, якщо не буде встановлено, що вони були реально понесені, що вони були необхідними, а також обґрунтованими за розміром (див. справу газети The Sunday Times проти Сполученого Королівства (The Sunday Times v. the United Kingdom (№ 1) (стаття 50), 6 листопада 1980 року, п. 23, серія А №. 38).

67. Уряд посилався на довід заявниці, відповідно до якого з причин незадовільного фінансового стану вона не оплатила надіслані їй представником два рахунки за юридичні послуги в Суді. Таким чином, відповідно до заяви Уряду, витрати не були «реально понесені».

68. Суд зазначає, що хоча заявниця не виплатила досі частини витрат на сплату юридичних послуг, вона зобов'язана сплатити їх відповідно до договірних зобов'язань.

Відповідно, оскільки представник заявниці має право вимагати оплати за договором, витрати на сплату юридичних послуг були «реально понесені» (див. справу Мухафізе Джемієті та Ізрафілов проти Азербайджану (Mühafize Cemiyeti and Israfilov v. Azerbaijan), № 37083/03, § 106, ECHR 2009).

69. Уряд також вважав, що сума, сплати якої вимагала заявниця щодо проваджень у національному суді, була «надмірною». Щоб довести цей аргумент, Уряд посилався на закон, який встановлює рамки оплати державою юридичних послуг в латвійській правовій системі.

70. Враховуючи складність та обсяги проваджень у національних судах, Суд, беручи до уваги наявні документи, вважає суму обґрунтованою за розміром. Суд також зазначає, що Уряд не оспорує вимогу заявниці в частині витрат, понесених у зв'язку з провадженням у Суді. Суд вважає вимогу заявниці в цій частині також обґрунтованою за розміром.

71. Тому Суд вважає розумним присудити суму 2768 євро, яка покриває витрати за всіма пунктами. Ця сума відповідає сумі, яку вимагала заявниця, мінус 850 євро, які вже було сплачено адвокату заявниці в якості правої допомоги.

С. Відсотки у разі несвоєчасної сплати

72. Суд вважає, що відсотки, які нараховуватимуться у разі несвоєчасної сплати, дорівнюють річній відсотковій ставці у розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткові пункти.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що мало місце порушення статті 8 Конвенції;

3. Постановляє

а) що протягом трьох місяців від дати, коли рішення набуде статусу остаточного, згідно з частиною 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна виплатити заявниці такі суми:

(i) 11000 (одинадцять тисяч) євро плюс будь-який податок, який може справлятися з зазначеної суми, в якості компенсації за моральну шкоду;

(ii) 2768 (дві тисячі сімсот шістдесят вісім) євро плюс будь-який податок, який може справлятися із зазначеної суми, в якості відшкодування судових та інших витрат;

б) що зі спливом згаданих вище трьох місяців до остаточного розрахунку на названі суми нараховуватиметься відсоток, який дорівнює граничній кредитній ставці Європейського центрального банку і який діятиме в період несплати, плюс три відсоткові пункти.

4. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 29 квітня 2014 року, відповідно до частин 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Фатош Арачі
П'яві Хірвеля

Заступник Секретаря
Голова

СПРАВА «К. Х. ТА ІНШІ ПРОТИ СЛОВАЧЧИНИ»

(Заява №32881/04)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

28 квітня 2009 р.

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до умов частини 2 (с) статті 44 Конвенції. Текст рішення може підлягати редакційним правкам.

У справі «К. Х. та інші проти Словаччини», Європейський суд з прав людини (Четверта секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Ніколас Братца (Nicolas Bratza), Голова,
Лех Гарлицький (Lech Garlicki),
Джованні Бонелло (Giovanni Bonello),
Ліліана Мійовіч (Ljiljana Mijović),
Ян Шикута (Ján Šikuta),
Михай Поалелунж (Mihai Poalelungi),
Небойша Вучініч (Nebojša Vučinić), судді,

та Лоуренс Ерлі (Lawrence Early), Секретар секції, після наради за зачиненими дверима 7 квітня 2009 року постановляє таке рішення, ухвалене того дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Заяву (№ 32881/04) проти Республіки Словаччина подано до Європейського суду з прав людини вісьмома громадянками Республіки Словаччина К. Х., Дж. Х., А. Ч., Дж. Чо, Дж. Че, В. Д., Х. М. та В. Ж. («заявниці») відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод («Конвенція») 30 серпня 2004 року. Голова Палати надав згоду на вимогу заявниць не розкривати їхні імена (стаття 47 § 3 Регламенту Суду).

2. У Суді заявниць представляли пані В. Дурбакова, адвокат, яка практикує в м. Кошице, та пані Б. Буковська з Центру громадянських прав і прав людини м. Кошице. Уряд Республіки Словаччина представляла їхня Уповноважена пані М. Пірошікова.

3. Заявниці, зокрема, стверджували, що їхні права, закріплені в частині 1 статті 6, а також статті 8 та 13 Конвенції, були порушені через невиконання національними органами влади свого обов'язку щодо забезпечення

доступу заявниць до копій їхньої медичної документації.

4. Рішенням від 9 жовтня 2007 року Суд визнав заяву частково прийнятною.

5. Уряд подав додаткові письмові зауваження (стаття 59, частина 1). Після консультацій зі сторонами Палата вирішила не проводити усне слухання по суті справи (частина 3 правила 59, in fine); заявниці надали Суду письмову відповідь на зауваження Уряду.

ФАКТИ

І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Заявницями є вісім жінок, громадянок Республіки Словаччина, які є ромами за етнічним походженням.

А. Передісторія

7. Заявниці перебували на лікуванні в акушерсько-гінекологічних відділеннях двох лікарень східної Словаччини під час вагітності та пологів. Пологи приймали шляхом проведення операції кесаревого розтину. Після останнього перебування в зазначених лікарнях жодній із заявниць, незважаючи на бажання та зусилля, не вдалося завагітніти. Заявниці підозрювали, що причиною їхнього безпліддя могла стати стерилізація, яку медичні працівники провели під час операції кесаревого розтину. Декількох заявниць перед пологами або після виписки з лікарні попросили підписати якісь документи, проте вони не пам'ятали змісту цих документів.

8. Заявниці разом із ще декількома жінками ромського походження доручили представляти свої інтереси адвокатам Центру грома-

дчанських прав і прав людини - неурядової громадської організації, розташованої в м. Кошице. Адвокати були уповноважені переглянути та зробити копії медичної документації жінок для потреб медичного аналізу й з'ясування причин їхнього безпліддя та вирішення питання про можливе лікування. Заявниці також уповноважили адвокатів зробити фотокопії усіх медичних документів як можливих доказів для потенційного цивільного позову у справі про відшкодування шкоди, передбачаючи ймовірність знищення або втрати цих документів. Адвокати мали зробити копії документів за допомогою портативних копіювальних апаратів за рахунок Центру громадянських прав і прав людини.

9. Заявниці намагались отримати фотокопії своєї медичної документації у відповідних лікарнях через уповноважених ними осіб у серпні та вересні 2002 року. Адресоване адміністрації лікарні прохання адвоката про перегляд та копіювання медичної документації осіб, які її на це уповноважили, не було задоволене.

10. 11 жовтня 2002 року представники Міністерства охорони здоров'я висловили точку зору про те, що частина 6 статті 16 Закону «Про охорону здоров'я» від 1994 року не регламентувала права пацієнта уповноважувати іншу особу переглядати його медичні документи. Наведене положення слід було тлумачити в обмежувальний спосіб, а термін «законний представник» стосувався лише батьків малолітньої дитини чи опікуна, уповноваженого представляти інтереси особи, яка визнана недієздатною, чи дієздатність якої обмежена.

В. Цивільне провадження

11. Заявниці звернулися до суду з позовами проти зазначених лікарень. Вони вимагали

зобов'язати відповідачів надати доступ до їхніх медичних документів своїм представникам, а також дозволити їм отримати фотокопії відповідних документів.

1. Позов проти лікарні при університеті ім. Я. А. Реймана в м. Пряшів

12. 13 січня 2003 року шестеро заявниць звернулися до суду з позовом проти лікарні при університеті ім. Я. А. Реймана в м. Пряшів (далі – «лікарня м. Пряшів»).

13. 18 червня 2003 року районний суд м. Пряшів ухвалив рішення, яким зобов'язав лікарню надати позивачам та їхнім представникам можливість ознайомитися з медичною документацією і зробити з неї рукописні витяги. У цій частині рішення суду набрало законної сили 15 серпня 2003 року та підлягало виконанню з 19 серпня 2003 року.

14. Районний суд відмовив у задоволенні заявлених вимог щодо отримання фотокопій медичних документів, посилаючись на частину 6 статті 16 Закону «Про охорону здоров'я» 1994 року. Суд звернув увагу на те, що розпорядником документації були відповідні медичні установи, а відтак окреслене обмеження було виправданим з мотивів запобігання можливим зловживанням у використанні цих документів. Це не порушувало прав і свобод позивачів, гарантованих Конвенцією. У цій частині рішення суду було оскаржене заявницями в апеляційному порядку.

15. 17 лютого 2004 року обласний суд м. Пряшів залишив в силі рішення суду першої інстанції, відповідно до якого заявниці не мали права робити фотокопії своїх медичних документів. Суд зазначив, що право заявниць, гарантоване частиною 1 статті 6 Конвенції звернутись у майбутньому з позовом про від-

шкодування шкоди, не було жодним чином порушене. Зокрема, відповідно до чинного законодавства, медичні установи зобов'язані надати відповідну інформацію, *inter alia*, судам, наприклад, у випадку розгляду заяв пацієнтів про відшкодування шкоди в цивільних провадженнях.

2. Позов проти Центру охорони здоров'я в м. Кромпахи

16. Останні дві заявниці - Х. М. та В. Ж. - звернулися до суду з аналогічним позовом проти Центру охорони здоров'я (Nemocnica s poliklinikou) в м. Кромпахи (далі – «лікарня м. Кромпахи») 13 червня 2003 року.

17. 16 червня 2003 року районний суд м. Спішська Нова Весь зобов'язав відповідача надати можливість позивачам та їхнім представникам ознайомитися з їхніми медичними документами та зробити з них витяги. Суд залишив без задоволення вимогу дозволити зробити фотокопії медичної документації. Суд послався на частину 6 статті 16 Закону «Про охорону здоров'я» 1994 року та зазначив, що навіть суди чи інші уповноважені органи не мали права отримувати фотокопії відповідних медичних документів. Таке обмеження було зумовлене необхідністю запобігання зловживанням щодо використання персональних даних, які містились у документах.

18. Заявниці оскаржили рішення суду щодо фотокопіювання документів. Вони обґрунтували свою позицію положеннями статей 6 і 8 Конвенції та зазначили, що на відміну від органів державної влади та відповідних медичних установ, вони мали лише обмежений доступ до своїх медичних документів, що свідчило про те, що вони були обмежені в оцінюванні власної позиції у справі та зверненні з відповідними заявами про відшкодування шкоди.

19. 24 березня 2004 року обласний суд м. Кошице залишив в силі рішення суду першої інстанції, згідно з яким заявницям було відмовлено в задоволенні вимоги про фотокопіювання медичної документації.

С. Конституційне провадження

1. Скарга від 24 травня 2004 року

20. 4 травня 2004 року шестеро заявниць, які звернулися з позовом проти лікарні м. Пряшів, подали скаргу в порядку, передбаченому статтею 127 Конституції. Вони стверджували, що лікарня м. Пряшів, районний та окружний суди м. Пряшів порушили їхні права, передбачені частиною 1 статті 6 і статтею 8 Конвенції.

21. Стосовно частини 1 статті 6 заявниці стверджували, що на практиці зловживання можуть мати місце як стосовно рукописних витягів з медичної документації, так і стосовно фотокопій відповідних документів. Проте відмова заявницям у виготовленні копій цих документів поставило їх у нерівне становище порівняно з державою, якій підпорядковані відповідні заклади охорони здоров'я та яка виступатиме в ролі відповідача у будь-якій справі про відшкодування шкоди в майбутньому. Крім того, принцип рівності сторін вимагає, щоб заявниці володіли всією документацією у формі фотокопій. Це дало б змогу незалежному експертові, можливо, закордонному, проаналізувати їх, а також гарантувати, що оригінали цих документів не будуть знищені.

22. Посилаючись на статтю 8 Конвенції, заявниці стверджували, що їм відмовили в доступі до документації, яка стосувалася їхнього приватного та сімейного життя, у повному обсязі, зокрема, оскільки їх було позбавлено права виготовляти фотокопії цих документів.

23. 8 грудня 2004 року Конституційний суд (Третя палата) відхилив заяву. Суд не знайшов порушення частини 1 статті 6 Конвенції під час провадження, в якому було прийнято рішення обласного суду від 17 лютого 2004 року. Стосовно стверджуваного порушення статті 8 Конвенції Конституційний Суд постановив, що обласний суд правильно застосував частину 6 статті 16 Закону «Про охорону здоров'я» 1994 року, а відтак зміг забезпечити баланс між інтересами, які перебували в конфлікті. Суд посилався на роз'яснення до зазначеного Закону. Крім того, стаття 8 Конвенції не містить положень про право на виготовлення фотокопій медичних документів.

2. Скарга від 25 червня 2004 року

24. 25 червня 2004 року останні дві заявниці звернулися з подібною скаргою в порядку, передбаченому статтею 127 Конституції, звертаючи увагу на порушення, *inter alia*, частини 1 статті 6 та статті 8 Конвенції, внаслідок дій представників лікарні м. Кромпахи та під час розгляду судами справ, результатом яких було рішення обласного суду м. Кошице від 24 березня 2004 року.

25. 27 жовтня 2004 року Конституційний суд (Друга палата) відмовив у задоволенні скарги, вважаючи її передчасною. У рішенні відзначено, що заявниці оскаржили в частині з мотивів застосування законодавства рішення обласного Суду, яким було скасовано рішення суду першої інстанції про задоволення вимоги щодо надання доступу до медичної документації.

Г. Подальший перебіг подій

26. Згодом семеро заявниць отримали можливість доступу до своїх документів, а також зробити відповідні фотокопії згідно з новим

Законом «Про охорону здоров'я» в редакції 2004 року, який набув чинності (див. пункт 35) за обставин, що викладені в ухвалі про прийнятність цієї заяви.

27. Восьмій заявниці, пані Дж. Х., лікарня м. Пряшів надала лише звичайний звіт про хірургічну операцію, в якому йшлося про те, що щодо неї було проведено хірургічне втручання й те, що її стерилізували під час операції. 22 травня 2006 року директор лікарні м. Пряшів повідомив заявницю, що місцезнаходження всіх її медичних документів встановити не вдалося, а відтак ці документи вважаються втраченими. 31 травня 2007 року Міністерство охорони здоров'я визнало те, що лікарня м. Пряшів порушила норми Закону «Про охорону здоров'я» від 2004 року та що вона не змогла забезпечити схоронність медичної документації пані Дж. Х.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

A. Цивільний процесуальний кодекс

28. Стаття 3 гарантує кожному право на судовий захист порушених прав або прав, щодо яких існує загроза їхнього порушення.

29. Відповідно до статті 6, суди повинні вирішувати справу, співпрацюючи зі сторонами в такий спосіб, який сприяє швидкому та надійному захисту прав особи.

30. Частина 1 статті 78 передбачає, що перед початком розгляду обставин справи суд, за клопотанням зацікавленої особи, може вжити заходів для забезпечення схоронності доказів, якщо існує загроза, що отримати такі докази пізніше буде неможливо.

31. Частина 2 статті 79 покладає на позивача обов'язок надати письмові докази, на які він посилається у своєму позові, за винятком доказів, які позивач не може надати з незалежних від нього причин.

32. Відповідно до частини 1 статті 120, сторони повинні надати докази для обґрунтування своїх вимог. Рішення про те, які докази слід враховувати, ухвалює суд. За виняткових обставин суди можуть врахувати інші докази, крім тих, які надавались сторонами, якщо це необхідно для вирішення питання, що є предметом розгляду.

Б. Закон «Про охорону здоров'я» 1994 року

33. До 31 грудня 2004 року були чинними наведені положення Закону «Про охорону здоров'я» № 277/1994 (Zákono zdravotnej starostlivosti – Закон «Про охорону здоров'я» 1994 р.):

«стаття 16 «Медична документація»

1. Зберігання медичної документації є невід'ємною частиною надання медичної допомоги.

2. Усі медичні установи... повинні зберігати медичну документацію в письмовій формі... На документах повинна бути зазначена дата, вони повинні містити підпис особи, яка їх склала, штамп і номер на кожній сторінці...

3. Медична документація повинна зберігатися протягом 50 років після смерті пацієнта ...

5. Заклад охорони здоров'я повинен безоплатно надати медичну документацію на письмовий запит прокурора, слідчого, органу поліції чи суду в формі витягів, в обсязі, в якому відповідні документи мають значення для розгляду справи в порядку кримінального чи цивільного провадження. Медична документація не може бути

надана окресленим суб'єктам владних повноважень у повному обсязі.

6. Пацієнт, його законний представник... має право ознайомитися з медичною документацією та зробити витяги з неї (за місцем зберігання цієї документації)...

8. Заклад охорони здоров'я повинен надати експерту, призначеному судом, відомості з медичної документації в обсязі, необхідному для складання експертного висновку...

11. Витяг з медичної документації особи... повинен містити точні та правдиві відомості, а також загальний огляд динаміки стану здоров'я відповідного пацієнта до дати виготовлення такого витягу. Витяг з документації повинен бути виконаний у письмовій формі та бути пронумерованим».

34. Роз'яснення до Закону «Про охорону здоров'я» 1994 року передбачає таке:

«Медична документація належить відповідному закладу охорони здоров'я. Вона містить відомості про пацієнта та, частото, відомості про членів його сім'ї чи про інших осіб. Через те, що така інформація є конфіденційною та має приватний характер, обов'язок щодо нерозголошення поширюється на неї в повному обсязі. Відтак, необхідно, наскільки це можливо, чітко окреслити випадки, за яких пацієнт чи інші особи можуть ознайомлюватися з цією інформацією».

Закон «Про охорону здоров'я» 2004 року

35. Закон № 576/2004 «Про охорону здоров'я, медичні послуги та про зміни і доповнення до певних законодавчих актів» (Zákono zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich poskytovaním zdravotnej starostlivostia o zmene a doplnení niektorých zákonov – Закон

«Про охорону здоров'я» 2004 року) набув чинності 1 листопада 2004 року та вступив у дію 1 січня 2005 року. Цей Закон, *inter alia*, скасовував статтю 16 Закону «Про охорону здоров'я» 1994 року. Положення зазначеного Закону передбачають таке:

«Стаття 25 «Доступ до даних, які містяться в медичній документації»

1. Відомості, які містяться в медичній документації, повинні бути надані для ознайомлення:

(а) особі, якої вони стосуються, чи її законному представнику, без жодних обмежень...;

в) будь-якій особі, яку особа, зазначена в пункті а), на це уповноважила... за умови, що підпис на відповідному листі було завірено в порядку, передбаченому спеціальним законодавством... в обсязі, визначеному в довіреності...;

ж) експерту, призначеному судом чи особою, яка бере участь у розслідуванні кримінальної справи, чи експерту, якого одна зі сторін попросила надати висновок...; обсяг відомостей, необхідних для підготовки висновку, повинен визначати експерт...

2. Особи, які мають право на ознайомлення з медичною документацією, повинні також мати можливість робити витяги або копії цієї документації за місцем її перебування в обсязі, передбаченому в частині 1».

III. РЕКОМЕНДАЦІЯ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ № R (97) 5 «ЩОДО ЗАХИСТУ МЕДИЧНИХ ДАНИХ»

36. Пункт 8 Рекомендацій, ухвалених 13 лютого 1997 року, стосується прав осіб, медичні дані яких були зібрані. Відповідна частина передбачає:

«Право на доступ і внесення виправлень

8.1. Кожен має право на доступ до своїх медичних даних прямо або через медичного працівника або, якщо дозволено національним законодавством, через свою уповноважену особу. Інформацію має бути надано в зрозумілій для особи формі.

8.2. У доступі до медичних даних може бути відмовлено, або ж він може бути обмежений чи відкладений, якщо це передбачено законодавством та якщо:

а. це є необхідним заходом у демократичному суспільстві задля забезпечення безпеки держави, громадської безпеки або запобігання кримінальних правопорушень...».

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

37. Заявниці стверджували, що вони не мали змоги отримати фотокопії своєї медичної документації відповідно до положень Закону «Про охорону здоров'я» 1994 року. Вони посилалися на статтю 8 Конвенції, яка у відповідній частині передбачає, що:

«1. Кожен має право на повагу до його приватного та сімейного життя, ...

2. Органи державної влади не можуть втручатися у здійснення цього права інакше ніж згідно із законом і коли це необхідно в демократичному суспільстві в інтересах національної і громадської безпеки або економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб».

А. Доводи сторін

1. Заявниці

38. Заявниці стверджували, що лише можливість ознайомлення з медичною документацією та виготовлення рукописних витягів не забезпечували їм фактичного доступу до документів, які стосувалися їхнього здоров'я. Зокрема, медична документація містила діаграми, графіки, креслення тощо, достовірно відтворити які власноручними записами неможливо. Як правило, обсяг інформації, яка містилася в медичній документації, був досить великим, а тому переписування їх вручну було б не тільки неефективним способом, але й забирало б багато часу та було б важким.

39. Оригінали документів містили інформацію, яку заявниці вважали важливою з точки зору своєї моральної та фізичної недоторканості. Зокрема, заявниці підозрювали, що на їхній репродуктивний стан вплинуло здійснене лікарем втручання. Медична документація могла не тільки містити інформацію про будь-яке подібне втручання, а й про те, чи давали заявниці згоду на це втручання та за яких умов. Передруковані або ж переписані власноруч копії документів не можуть повністю відобразити особливості первинних документів, деякі з яких містили підписи заявниць. Фотокопії документів дали б змогу заявницям не тільки сформуванати основу для судового процесу в цивільній справі, а й допомогти переконати близьких людей, в разі необхідності, і спільноту, що їхнє безпліддя не є наслідком їхніх власних умисних дій.

40. Зрештою, заявниці вважали необґрунтованими доводи уряду стосовно того, що надання витягів із медичної документації органам, які провадили розслідування, чи судам захищало їхнє право на приватність більшою

мірою, аніж виготовлення копій такої документації.

2. Уряд

41. Уряд стверджував, що заявницям було відмовлено у виготовленні фотокопій їхніх медичних документів на підставі відповідного положення Закону «Про охорону здоров'я» 1994 року. Це не суперечило праву заявниць на повагу до їхнього приватного та сімейного життя за зазначених обставин. Зокрема, заявниці мали можливість ознайомитися з усіма документами та зробити з них рукописні витяги.

42. Відмова заявницям робити фотокопії їхньої медичної документації була виправдана на той час обов'язком держави захищати відповідну інформацію від зловживань. Держава користуватися певною свободою розсуду у врегулюванні подібних питань. Водночас, держава не перевищила свої права у випадку із заявницями, які не були в повному обсязі позбавлені права отримувати відповідну інформацію щодо їхнього здоров'я. До позитивних обов'язків держав-учасниць, передбачених статтею 8, не належав обов'язок дозволяти особам виготовляти фотокопії їхніх медичних документів.

43. Відповідно до чинного законодавства, заклади охорони здоров'я на письмовий запит були зобов'язані надавати відповідну інформацію, яка містилась у медичній документації особи, яка робила запит, у формі письмових витягів, органам поліції, прокурорам чи суду. Такий метод мав перевагу над копією медичного документа через те, що письмовий витяг дає змогу отримати доступ до відповідних частин документа, не розкриваючи іншу інформацію, яка не стосується предмета провадження у справі.

В. Оцінка фактів Судом

44. Заява, яка є предметом розгляду, стосується реалізації заявниками свого права на фактичний доступ до інформації про їхнє здоров'я і репродуктивний стан. Тобто, вона пов'язана з їхнім приватним і сімейним життям, згідно зі статтею 8 Конвенції (див. рішення «Роше проти Сполученого Королівства» [ВП] (Roche v. the United Kingdom [GC]), № 32555/96, § 155, ЄСПЛ 2005 X, з подальшими посиланнями).

45. Суд вкотре повторює, що окрім переважно негативних зобов'язань, передбачених статтею 8 Конвенції, існують позитивні обов'язки, які певним чином стосуються приватного життя особи. Під час визначення того, чи існує такий обов'язок, матиме значення баланс між загальними інтересами суспільства та конкурентними інтересами зацікавленої особи, якого необхідно досягти; і тому цілі, передбачені частиною 2 статті 8, мають додаткове значення (наприклад, у справі «Гаскін проти Сполученого Королівства» (Gaskin v. the United Kingdom), рішення від 7 липня 1989 року, § 42, серія A № 160).

46. Існування обумовленого позитивного обов'язку було встановлено Судом, з-поміж інших обставин, у справах, де заявники вимагали забезпечити доступ до інформації про ризики для їхнього здоров'я та добробуту, що виникли внаслідок забруднення навколишнього природного середовища (справа «Гуерра та інші проти Італії» (Guerra and Others v. Italy), рішення від 19 лютого 1998 року § 60, Звіти 1998 I); інформації, яка б дала їм змогу оцінити ризик, що став наслідком їхньої участі в ядерних випробуваннях (справа «МакГінлі та Еган проти Сполученого Королівства» (McGinley and Egan v. the United Kingdom), рішення від 9 червня 1998 року,

§ 101, Звіти рішень та ухвал Суду 1998-III); або випробуваннях, які передбачають можливість впливу токсичних хімікатів (справа «Роше проти Сполученого Королівства» [ВП] (Roche v. the United Kingdom [ВП]), про яку зазначалося вище). Суд, зокрема, постановив, що позитивний обов'язок виник задля забезпечення «ефективної та наявної процедури», яка дала змогу заявникам отримати доступ до «усієї інформації, яка мала для них значення» (див., наприклад, справу «Роше проти Сполученого Королівства» [ВП] (Roche v. the United Kingdom [GC]), про яку йдеться вище, з відповідними посиланнями).

Також існування такого обов'язку було встановлено, коли заявники вимагали забезпечення доступу до документації щодо надання соціальних послуг, яка містила інформацію про їхнє дитинство й особисту історію (див. справу «Гаскін проти Сполученого Королівства» (Gaskin v. the United Kingdom), про яку зазначено вище, і справу «М. Дж. проти Сполученого Королівства» (M.G. v. the United Kingdom) № 39393/98, § 31, рішення від 24 вересня 2002 року).

47. Пам'ятаючи про те, що реалізація права на повагу до приватного та сімейного життя, передбаченого статтею 8, повинна бути практичною й ефективною (див., наприклад, справу «Фінікаріду проти Кіпру» (Phinikaridou v. Cyprus), № 23890/02, § 64, ЄСПЛ 2007 ... (витяги), з подальшими посиланнями), Суд дотримується думки, що такий позитивний обов'язок повинен стосуватися виготовлення копій документів з персональними даними для осіб, про яких йдеться в цих документах у випадку справ, подібних до тієї, що є предметом цього розгляду.

48. Можна погодитись з тим, що розпорядник документів має право визначати умови копі-

ювання документів, які містять персональні дані, чи вимагати оплати за це від суб'єктів цих даних. Проте Суд не вважає, що суб'єкт даних повинен чітко обґрунтовувати свій запит щодо надання копій документів, які містять персональні дані. Це, радше, обов'язок органів влади - обґрунтувати відмову в наданні такої можливості вагомими причинами.

49. У цій справі щодо заявниць були винесені судові накази, які дали їм змогу ознайомитися з медичною документацією в повному обсязі, але не дозволили робити копії, відповідно до положень Закону «Про охорону здоров'я» 1994 року. Суд повинен з'ясувати, чи виконали органи влади держави-відповідача свій позитивний обов'язок, та, зокрема, чи достатньо обґрунтованою була така відмова, щоб переважати передбачене статтею 8 право заявниць отримувати копії їхньої медичної документації.

50. Хоча заявниці не повинні були обґрунтувати свої запити щодо виготовлення копій власної медичної документації (див. пункт 48 вище), Суд все ж підкреслює, що заявниці вважали, що сама лише можливість виготовлення власноручних письмових витягів медичних документів не забезпечувала їм фактичного доступу до документів, які стосувались їхнього здоров'я. Оригінали документів, які відтворити вручну неможливо, містили інформацію, важливу для заявниць з точки зору їхньої моральної та фізичної недоторканості, адже вони підозрювали, що зазнали втручання, яке вплинуло на їхній репродуктивний стан.

51. Суд також зауважує, що заявниці вважали за необхідне отримати всю необхідну документацію у формі фотокопій для того, щоб незалежний експерт, можливо закордонний, міг її проаналізувати, а також для того, щоб

запобігти незворотному знищенню відповідних оригіналів. Стосовно останнього пункту не можна не зауважити, що медичні документи однієї із заявниць таки фактично загубилися (див. пункт 27 вище).

52. Національні суди виправдали заборону виготовлення копій головним чином необхідністю захисту такої інформації від зловживань. Уряд скористався повною свободою розсуду держави-учасниці під час регулювання подібних питань і визнав, що органи влади Словаччини виконали свої позитивні обов'язки, передбачені статтею 8, надавши дозвіл заявницям чи їхнім представникам ознайомитися з усією документацією та зробити з неї рукописні витяги.

53. Аргументи, висунуті національними судами та урядом, є недостатньо переконливими, якщо врахувати цілі, закріплені в частині 2 статті 8, щоб переважати право заявниць отримати копії своєї медичної документації.

54. Зокрема, Суд не розуміє, яким чином заявниці, яким було в будь-якому разі надано доступ до їхньої медичної документації, могли зловживати інформацією, яка стосувалась їх самих, виготовляючи копії відповідних документів.

55. Стосовно аргументу про можливі зловживання цією інформацією з боку третіх осіб Суд уже встановив, що захист медичної інформації надзвичайно важливий для реалізації особою свого права на повагу до приватного та сімейного життя, що гарантується статтею 8 Конвенції, а також те, що забезпечення конфіденційності інформації про стан здоров'я є надзвичайно важливим принципом правових систем держав-учасниць Конвенції (див. справу «I. проти Фінляндії» (I. v. Finland), № 20511/03, § 38, рішення від 17 липня 2008 року).

56. Проте уникнути ризику зловживань можна й іншим способом, аніж забороняти заявницям виготовляти копії документів. Наприклад, розголошенню або поширенню персональних даних про стан здоров'я, що суперечить статті 8 Конвенції, можна було б запобігти шляхом включення в національне законодавство відповідних гарантій щодо обмеження умов, за яких окреслені дані можуть бути розголошені, та кола осіб, які мають право доступу до цих документів (див. також рішення у справі «З. проти Фінляндії» (Z v. Finland) від 25 лютого 1997 року, Звіти 1997-I, §§ 95–96).

57. Те, що Закон «Про охорону здоров'я» 2004 року скасував відповідні положення Закону «Про охорону здоров'я» 1994 року та закріпив можливість для пацієнтів та уповноважених ними осіб виготовляти копії медичної документації, підтверджує зазначений висновок. Незважаючи на те, що окреслена законодавча зміна є позитивною, вона не може змінити ситуацію в справі, яка є предметом цього розгляду.

58. Відтак, позитивний обов'язок держави щодо забезпечення дійсної поваги до приватного та сімейного життя не було виконано, а отже статтю 8 Конвенції було порушено.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

59. Заявниці стверджували, що їхнє право на доступ до суду було порушене відмовою надати їм копії медичної документації. Вони посилалися на частину 1 статті 6 Конвенції, яка, у відповідній частині, передбачає, що:

«Кожен має право на.... розгляд його справи.... судом... щодо його прав та обов'язків цивільного характеру...».

60. Заявниці вказували на те, що їм перешкоджали в отриманні фактичного доступу до їхньої медичної документації та в отриманні доказів, які містилися в цих документах, шляхом виготовлення фотокопій. Отримання копій документів було важливим з огляду на подальший розгляд справи в порядку цивільного судочинства стосовно можливих вимог про відшкодування заявницям шкоди, а також для дотримання принципу тягаря доказування, покладеного на заявниць як позивачів у справі.

61. Отримання копій медичної документації було необхідним для формування позиції незалежних експертів у справі та перспектив успішного розгляду цивільних справ за позовами, які виникли б у майбутньому. Останній елемент був важливим, адже заявниці, які жили за рахунок соціальної допомоги, повинні були б відшкодувати протилежній стороні судові витрати, якби суд відмовив у задоволенні їхнього позову.

62. Заявниці вважали, що вони не могли отримати відшкодування шляхом звернення до суду з клопотанням у порядку, передбаченому статтею 78 Цивільного процесуального кодексу про витребування документів як доказів у справі. Вони посилалися на частину 5 статті 16 Закону «Про охорону здоров'я», яка давала судам можливість отримувати інформацію з медичної документації виключно у формі витягів, а не самих документів чи їхніх копій. Відтак, національні суди не мали змоги безпосередньо встановити будь-які суперечності в медичній документації заявниць.

63. Уряд посилався на висновки, яких дійшов Конституційний Суд 8 грудня 2004 року. Означення з медичною документацією та виготовлення витягів з документів надавало заяв-

ницям можливість оцінити позицію у власній справі та ініціювати, за необхідності, цивільне провадження. Відповідні положення Цивільного процесуального кодексу гарантують заявникам можливість фактично реалізувати своє право вимагати відшкодування шкоди, заподіяної порушенням їхніх прав, у судовому порядку, і ці порушення могли бути встановлені шляхом ознайомлення з їхньою медичною документацією. Використання витягів з медичної документації мало свої переваги, оскільки забезпечувало конфіденційність інформації та персональних відомостей, які не стосувалися цього провадження.

64. Суд ще раз наголошує на тому, що право на доступ до суду є невід'ємною складовою гарантій, викладених у статті 6. Отже, кожен може звернутись із заявою, яка стосується його прав та обов'язків, до суду. Якщо такий доступ до суду обмежений нормами відповідного законодавства або ж у зв'язку з фактичними обставинами, Суд з'ясуватиме, чи порушувало таке обмеження сутність такого права та, зокрема, чи мало воно законну мету і, відповідно, чи було досягнуто балансу між вжитими заходами та метою, якої треба було досягти (див. справу «Ашінгдейн проти Сполученого Королівства» (*Ashingdane v. the United Kingdom*), рішення від 28 травня 1985 року, § 57, Серія А, № 93).

65. Суд погоджується з аргументами заявниць, які підкреслюють, що перебували в стані непевності щодо власного здоров'я та репродуктивного стану після лікування у двох лікарнях, а також, що отримання відповідних доказів, зокрема, в формі фотокопій, було істотним для оцінки власних позицій у справі з точки зору ефективності реалізації права на відшкодування шкоди шляхом звернення до суду з приводу недоліків лікування.

66. На думку Суду, захист прав особи, згідно зі статтею 6, вимагає, щоб гарантії цього положення були поширені на осіб, які, подібно до заявниць, фактично висувують вимоги цивільно-правового характеру, проте вважають, що ситуація з доказами, яка впливає із законодавчих положень, перешкоджає їм ефективно реалізувати своє право на відшкодування шкоди шляхом звернення до суду, або ж вважають, що отримати таке відшкодування буде важко без додаткової аргументації.

67. Встановлене законом і чинне на той час обмеження щодо виготовлення копій медичної документації не позбавляло заявниць в повній мірі можливості подати цивільний позов на основі інформації, яка була отримана під час ознайомлення з цими документами.

Проте Суд вважає, що обмеження, закріплене в частині 6 статті 16 Закону «Про охорону здоров'я» 1994 року, було непропорційним обмеженням можливості заявниць належно обґрунтувати свої вимоги. Вирішальним для з'ясування фактичних обставин своїх справ заявниці вважали саме оригінали документів, зміст яких не міг бути відтворений вручну, та який, відповідно до зазначеного положення, не міг бути відомим ані заявницям, ані суду (порівняйте в цьому контексті справу «МакГінлі та Еган проти Сполученого Королівства», яка згадувалася раніше, п. 90).

68. Досліджуючи обставини справи з точки зору статті 8 Конвенції, Суд не знайшов достатніх аргументів, які б виправдовували перешкодження заявницям в отриманні копій їхньої медичної документації. З цих же причин таке обмеження не можна вважати сумісним із фактичною реалізацією заявницями свого права на доступ до суду.

69. Відповідно, мало місце порушення частини 1 статті 6 Конвенції.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 13 КОНВЕНЦІЇ

70. Заявниці стверджували, що їм не було забезпечено ефективних засобів юридичного захисту відповідно до положень статті 8 та частини 1 статті 6 Конвенції. Вони стверджували, що було порушено статтю 13 Конвенції, яка передбачає таке:

«Кожен, чії права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.»

71. Уряд вказував на те, що заявниці володіли ефективними засобами юридичного захисту, зокрема, таким, як подання скарги відповідно до статті 127 Конституції.

А. Стверджуване порушення статті 13 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції

72. Суд нагадує, що стаття 13 не передбачає гарантій щодо засобів юридичного захисту, за допомогою якого законодавчий акт може бути оскаржений у національному органі (див. справу «М. А. та 34 інших проти Фінляндії» (M.A. and 34 Others v. Finland), № 7793/95, рішення від 10 червня 2003 року). З наведених заявницями аргументів випливає, що саме законодавство було предметом їхньої скарги. Проте, як уже зазначалося, стаття 13 не гарантує засобів юридичного захисту стосовно таких скарг.

За цих обставин Суд доходить висновку, що статтю 13 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції порушено не було.

В. Стверджуване порушення статті 13 у поєднанні з частиною 1 статті 6 Конвенції

73. Враховуючи свій висновок стосовно частини 1 статті 6 (див. пункт 69 вище), Суд не вважає за доцільне розглядати окремо скаргу щодо статті 13, вимоги якої менш суворі, ніж передбачені в частині 1 статті 6 (див. також справу «МакГінлі та Еган проти Сполученого Королівства», яка згадувалася раніше, п. 106).

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

74. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї, і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову компенсацію, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію.»

А. Шкода

75. Восьмеро заявниць вимагали по 15 000 євро кожній в якості компенсації моральної шкоди. Вони вказали на те, що не мали змоги отримати фотокопії своїх медичних документів упродовж трьох років, через що перебували у стані тривоги за власне здоров'я та репродуктивну функцію. Цим самим, їхнє приватне життя постраждало.

76. Уряд вважав цю вимогу надмірною.

77. Суд враховує те, що заявницям була заподіяна моральна шкода, яку не можна компенсувати лише констатацією порушення. Справедливо оцінивши розмір заподіяної шкоди, Суд присуджує кожній із заявниць по 3 500 євро в якості компенсації моральної шкоди.

Б. Судові та інші витрати

78. Заявниці вимагали відшкодування 6 042 євро, сплачених за послуги з представництва їхніх інтересів у національних судах, яке здійснювали пані В. Дурбакова та Центр громадянських прав і прав людини м. Кошице. Загалом за представництво їхніх інтересів у Суді вони вимагали 11 600 євро. Крім того, вони вимагали 812 євро для компенсації адміністративних витрат їхніх представників (підготовка процесуальних документів, фотокопювання, телефонні дзвінки, надсилання факсів, послуги поштового зв'язку) та 1 127,50 євро за переклад документів і надсилання кореспонденції до Суду.

79. Уряд вважав розмір витрат, пов'язаних із представництвом інтересів заявниць, а також адміністративних витрат, завищеним. Представники уряду не заперечували проти відшкодування витрат на перекладацькі послуги та послуги міжнародного поштового зв'язку.

80. Суд ще раз нагадує, що відповідно до статті 41 судові витрати не будуть відшкодовані, якщо не буде встановлено, що вони дійсно були здійснені, що вони були необхідні та що вони були розумними за розміром. Крім того, відшкодовується вартість лише тих юридичних послуг, які пов'язані зі встановленим порушенням (див. статтю 60 та, з-поміж інших джерел, справу «Ятрідіс проти Греції» (*Iatridis v. Greece*) (справедлива сатисфакція) № 31107/96, § 54, ЄСПЛ 2000-XI; справу «Бейлер проти Італії» (*Beyeler v. Italy*) (справедлива сатисфакція) № 33202/96, § 27, рішення від 28 травня 2002 року, та справу «Сахін проти Німеччини» (*Sahin v. Germany*) № 30943/96, § 105, ЄСПЛ 2003-VIII).

81. Оцінивши надані документи, кількість заявниць, обсяг проваджень як на національ-

ному рівні, так і в Суді та враховуючи те, що вимоги заявниць про порушення положень Конвенції були частково задоволені, Суд присуджує заявникам 8 000 євро в якості компенсації витрат, разом з будь-якими податками, що можуть нараховуватись на ці суми.

В. Відсотки в разі несвоєчасної сплати

82. Суд вважає, що відсотки, які нараховуватимуться в разі несвоєчасної сплати, дорівнюють річній відсотковій ставці в розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, плюс три відсоткові пункти.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД

1. *Постановляє* одногосно, що було порушено статтю 8 Конвенції;
2. *Постановляє* шістьма голосами проти одного¹, що було порушено статтю 6 Конвенції;
3. *Постановляє* одногосно, що порушення статті 13 у поєднанні зі статтею 8 Конвенції не було;
4. *Постановляє* одногосно, що відсутня необхідність окремого розгляду скарги щодо порушення статті 13 у поєднанні з частиною 1 статті 6 Конвенції.
5. *Постановляє* одногосно (а) що протягом трьох місяців від дати, коли це рішення стане остаточним, згідно з частиною 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна виплатити заявникам такі суми:

¹ Відредаговано 24 серпня 2011 року. Словосполучення «Постановляє більшістю голосів» було замінено на «Постановляє шістьма голосами проти одного».

(i) 3 500 (три тисячі п'ятсот) євро кожній заявниці, плюс будь-який податок, який може стягатися з зазначеної суми, в якості компенсації за моральну шкоду;

(ii) 8 000 (вісім тисяч) євро усім заявникам, плюс будь-який податок, який може стягатися з зазначеної суми із заявниць, в якості відшкодування судових та інших витрат;

б) що після згаданих вище трьох місяців до остаточного розрахунку на названі суми нараховуватиметься відсоток, який дорівнюватиме граничній кредитній ставці Європейського центрального банку й діятиме в період несплати, плюс три відсоткові пункти.

6. *Відхиляє* одноголосно решту вимог заявниць щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 28 квітня 2009 року, відповідно до частин 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Лоуренс Ерлі
Ніколас Братца

Секретар
Голова

Відповідно до частини 2 статті 45 Конвенції та частину 2 статті 74 Регламенту Суду, до цього рішення долучена окрема думка судді Шикуті.

Н.Б.
Т.Л.Е.

ОКРЕМА ДУМКА СУДДІ ШИКУТІ

На жаль, я не можу погодитись із рішенням більшості про те, що було порушено частину 1 статті 6 Конвенції, з таких підстав.

Оскільки рішення палати про наявність порушення статті 8 Конвенції, яке і було пред-

метом розгляду в цій справі, було ухвалено одноголосно, вважаю, що потреби розглянути скаргу відповідно до частини 1 статті 6 Конвенції не було.

Національні суди двох інстанцій у двох різних провадженнях у порядку цивільного судочинства задовольнили вимоги позивачів і зобов'язали лікарню при університеті ім. Я. А. Реймана у м. Пряшів і Центр охорони здоров'я в м. Кромбахи надати усім заявникам та їхнім представникам дозвіл ознайомитися з їхньою медичною документацією, а також власноруч виготовити рукописні витяги з неї. Відповідно до законодавства, чинного на момент існування спірних правовідносин, це був максимально дозволений рівень доступу до медичної документації. На цих підставах суди відхилили вимогу заявниць про виготовлення фотокопій медичної документації.

Встановлення Судом порушення статті 8 Конвенції у зв'язку з тим, що заявниці не мали можливості виготовити копії своєї медичної документації, не свідчить про те, що їм було відмовлено в доступі до суду.

Я погоджуюсь з тим, що в цій ситуації заявниці володіли лише обмеженим обсягом доказів та інформацією, адже їм не дозволили зробити копії відповідних медичних документів.

Я не погоджуюсь, що обсяг інформації, яким вони володіли, був недостатнім для того, щоб оцінити свою позицію у справі, та з тим, що цієї інформації було недостатньо для того, щоб ініціювати розгляд справи в порядку цивільного судочинства. Я не погоджуюсь з тим, що відсутність копій медичної документації перешкождала заявникам розпочати судові провадження на основі інформації, яку вони

отримали під час ознайомлення зі своїми документами.

По-перше:

Якщо була потрібна додаткова інформація окрім тієї, якою володіли заявниці, то національний суд, відповідно до усталеної практики, міг призначити експерта, який би проаналізував оригінали медичної документації, дослідити стан здоров'я заявниць і дати відповідь на конкретні медичні запитання, поставлені судом. Цю процедуру можна було б провести незалежно від того, чи володіють заявниці копіями документів, та незалежно від того, чи долучили заявниці до позову висновок приватної експертизи, проведеної на їхнє прохання іншим експертом. Після початку судового розгляду національний суд був би змушений призначити іншого незалежного експерта з Переліку судових експертів, який мав би доступ до оригіналів усієї документації, відповідно до статті 16 Закону «Про охорону здоров'я» 1994 року (Zákon o zdravotnejstarostlivosti č. 277/1994 Z.z.).

По-друге:

Заявниці навіть не намагалися спробувати розпочати цивільне провадження. Тому аргументи заявниць про важливість копій для потенційного цивільного процесу у справі про відшкодування збитків, для виконання обов'язку щодо доказування та для оцінки перспектив успішності розгляду майбутніх цивільних позовів є гіпотетичними та спекулятивними. Тут я цілком погоджуюсь із висновками Конституційного Суду. Крім того, якби заявниці не мали змоги підтримати свій цивільний позов належною більшою кількістю доказів через законодавчі обмеження, суди б не відхиляли таких позовів і не ставили б їх у невідгідне становище щодо виконання обов'язку доказування, а зобов'язали б

обидва заклади охорони здоров'я - лікарню при університеті у м. Пряшів і Центр охорони здоров'я в м. Кромпахи - надати оригінали всіх документів чи відповідні витяги з медичної документації заявниць.

По-третє:

Таке широке тлумачення права на доступ до суду виходить за межі встановленої практики Суду. У справі «МакГінлі та Еган проти Сполученого Королівства» (рішення від 9 червня 1998 року), яка є найбільш схожою до цієї справи, Суд не встановив порушення частини 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з тим, що існувала процедура оприлюднення змісту документів, яку заявники не використали, а за таких умов не було підстав стверджувати, що держава не забезпечила заявникам ефективного доступу до АПС (апеляційного пенсійного суду). У цій справі ситуація аналогічна; заявниці могли ініціювати цивільне провадження, під час якого зміст усіх відповідних документів заявниць був би розкритий відповідно до статті 16 Закону «Про охорону здоров'я» 1994 року. Заявниці не подавали жодних таких позовів, а тому не використали існуючу процедуру.

На завершення зауважу, що заявниці в цій справі дійсно володіли обмеженим обсягом інформації, оскільки не мали змоги виготовити копії всіх документів, проте таке обмеження не перешкоджало ефективному доступу заявниць до суду, щоб порушити частину 1 статті 6 Конвенції.

СПРАВА «І. ПРОТИ ФІНЛЯНДІЇ»

(Заява №20511/03)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

17 липня 2008 р.

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до умов частини 2 (с) статті 44 Конвенції. Текст рішення може підлягати редакційним правкам.

У справі «І. проти Фінляндії»,

Європейський суд з прав людини (Четверта секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Ніколас Братца (Nicolas Bratza), Голова,
Лех Гарлицькій,
Ліліана Мійович (Ljiljana Mijović),
Давід Тор Бйоргвінссон (David Thór
Vjörgvinsson),
Ян Шикута (Ján Šikuta),
Пяйві Хірвеля (Päivi Hirvelä),
Михай Поалелунж (Mihai Poalelungi),
судді,

та Лоуренс Ерлі (Lawrence Early), секретар секції, після наради за зачиненими дверима 24 липня 2008 року постановляє таке рішення, ухвалене того дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Заяву (№ 20511/03) проти Республіки Фінляндія подано до Європейського суду з прав людини громадянкою Республіки Фінляндія (далі – «заявниця») відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – «Конвенція») 20 червня 2003 року. Голова Палати задовольнив клопотання заявниці не розкривати її імені (правило 47 § 3 Регламенту Суду).

2. У Суді заявницю представляв п. С. Гейкінгеймо, адвокат, який практикує в м. Гельсінкі. Уряд Фінляндії (далі – «уряд») представляв його Уповноважений п. Арто Косонен, Міністерство закордонних справ.

3. Заявниця стверджувала, що, зокрема, було порушено статтю 8 Конвенції.

4. 19 січня 2006 року Голова Четвертої секції вирішив повідомити про заяву Уряд. Згідно з положеннями частини 3 статті 29 Конвен-

ції, Суд вирішив одночасно розглядати суть і прийнятність заяви.

ФАКТИ

І. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявниця народилася в 1960 році.

6. З 1989 по 1994 роки заявниця працювала за строковими договорами на посаді медсестри в поліклініці захворювань ока при державній лікарні. З 1987 року вона регулярно відвідувала поліклініку інфекційних захворювань у тій же лікарні, в зв'язку з діагнозом «ВІЛ-інфекція».

7. На початку 1992 року в заявниці почала виникати підозра, що її колеги знають про її хворобу. У той час персонал лікарні мав вільний доступ до ідентифікаційного списку пацієнтів, в якому була інформація про діагнози пацієнтів і лікарів, які проводили лікування. Влітку 1992 року заявниця повідомила лікарю про свою підозру, і з того часу ідентифікаційний список клієнтів було змінено таким чином, що до медичних карток пацієнтів мав доступ лише персонал установи (клініки), яка проводила лікування. Заявницю було внесено до ідентифікаційного списку клієнтів під вигаданим іменем. Як вбачається, пізніше вона ще раз змінила свої ідентифікаційні дані та отримала новий номер соціального страхування.

8. У 1995 році заявниця змінила місце роботи, оскільки термін її строкового договору не було продовжено.

9. 25 листопада 1996 року заявниця подала скаргу до окружної адміністративної ради (lääninhallitus, länsstyrelsen) з проханням визначити, хто саме отримав доступ до її конфі-

денційної медичної картки. На виконання цього запиту керівник архіву лікарні склав заяву до окружної адміністративної ради, в якій зазначив, що якщо навіть були спроби отримати дані зі справи заявниці, цих осіб встановити неможливо, оскільки система обробки даних надає інформацію лише стосовно останніх п'яти запитів і лише стосовно відділення, з якого було здійснено запит, а не стосовно особи. Окрім того, навіть цю інформацію було вилучено після передачі справи до архіву.

10. У своєму рішенні від 20 жовтня 1997 року окружна адміністративна рада постановила:

«У статті 12 Закону «Про статус та права пацієнта» (laki potilaan asemasta ja oikeuksista, lag om patientens ställning och rättigheter) зазначається, що керівництво і персонал закладів охорони здоров'я під час підготовки та обробки даних про пацієнтів мають дотримуватись положень нормативних актів Міністерства соціальних справ і здоров'я (sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, social- och hälsovårdsministeriet, далі – «Міністерство»). Відповідно до зазначеної статті, 25 лютого 1993 року Міністерство ухвалило Розпорядження № 16/02/93.

Відповідно до цього Розпорядження, обробка даних про пацієнтів має здійснюватися згідно з вимогами дотримання конфіденційності та захисту персональних даних згідно з положеннями Закону «Про персональні дані» (henkilörekisterilaki, personregisterlagen; Закон № 471/1987). Вимоги конфіденційності передбачають, що під час збору, внесення, використання та передачі даних потрібно дотримуватися відповідних запобіжних заходів і певних методик обробки даних з тим, щоб випадково не порушити право зазначеної особи на недоторканність приватного життя, а також інших прав та пільг цієї

особи. Захист персональних даних означає, що дані про пацієнтів повинні бути належним чином захищені від несанкціонованої обробки, використання, знищення, змін і викрадення (статті 3 і 26 Закону «Про особисті дані»).

У цьому Розпорядженні також зазначалось, що дані про пацієнта повинні бути сформовані в одиницю інформації, що дасть змогу запобігти несанкціонованому доступу до них ззовні, а також на додаток до зазначених зобов'язань і відповідно до Закону «Про персональні дані», щоб була можливість встановлення мети використання зазначених даних. Таким чином було створено гарантії того, що дані про пацієнта могли бути передані тільки медичному персоналу, який бере участь у лікуванні пацієнта.

[Заявниця] у своєму поданні стверджувала, що [X], який працює в [лікарні], зробив запит на перегляд історії хвороби [колишнього чоловіка заявниці], і хтось інший зробив запит на перегляд її історії хвороби або відвідав архів і прочитав її справу та/або справу [її сина], і що ці дані було передано [Y] та іншим співробітникам, зазначеним в поданнях [заявниці].

[X] висловив заперечення щодо здійснення ним будь-яких протиправних дій. Інші особи, зазначені в поданні [заявниці], оскаржили факт того, що вони мали інформацію про дані стосовно [заявниці] та її родини, як це зазначено в поданні.

За словами директора архіву [лікарні], заднім числом неможливо визначити мету використання даних про пацієнта. Система обробки даних надає інформацію лише стосовно останніх п'яти запитів (лише стосовно відділення, з якого було здійснено запит, а не стосовно особи), але навіть ця інформація вилучається після передачі справи до архіву.

Таким чином, окружна адміністративна рада не має змоги підтвердити або спростувати факт використання або передачі третіми особами інформації, яка міститься в даних пацієнта.

Незважаючи на вищезазначене, окружна адміністративна рада вважає, що система повинна записувати всі випадки перегляду даних пацієнтів з тим, щоб гарантувати недоторканість приватного життя та притягнення до відповідальності конкретної особи, яка спричинила можливий витік інформації. Окружна адміністративна рада звертає увагу лікарні на необхідність забезпечення в майбутньому вимог дотримання конфіденційності та захисту персональних даних відповідно до положень Закону «Про персональні дані», а також на необхідність гарантування того, що під час обробки медичних записів у лікарні не піддається ризику недоторканість приватного життя...».

11. У результаті, в березні 1998 року ідентифікаційний список клієнтів лікарні було змінено таким чином, що стало можливим отримати заднім числом інформацію про осіб, які робили запити щодо записів пацієнтів.

12. 15 травня 2000 року заявниця подала цивільний позов проти Управління охорони здоров'я округу (sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, samkommunen för sjukvårdsdistriktet), яке відповідало за ідентифікаційний список клієнтів лікарні, яким вимагала компенсації моральної і матеріальної шкоди за стверджуване порушення конфіденційності її даних як пацієнта.

13. 10 квітня 2001 року окружний суд (käräjäoikeus, tingsrätten) за результатами усного розгляду відхилив позов. Розглянув-

ши наявні докази, зокрема свідчення 5 свідків, рішення окружної адміністративної ради та заяву уповноваженого з захисту даних (tietosuojavaltuutettu, dataombudsmannen), суд не знайшов чітких доказів того, що медичні записи заявниці були переглянуті незаконно.

14. Заявниця подала скаргу до апеляційного суду (hovioikeus, hovrätten), наполягаючи на тому, що лікарня не дотримувалася положень національного законодавства та порушила її права на повагу до приватного життя.

15. 7 березня 2002 року за результатами засідання апеляційний суд погодився, що бачення обставин заявницею, а саме натяки й ремарки її колег щодо інфікування заявниці ВІЛ, було об'єктивним і достовірним. Водночас, апеляційному суду, як і окружному суду, не вдалося знайти чітких доказів того, що медичні записи заявниці було переглянуто незаконно. Окружний суд постановив, що заявниця має відшкодувати судові витрати відповідача в окружному та апеляційному судах у розмірі 2 000 євро і 3 271,80 євро відповідно, а також відповідну пеню.

16. В апеляції до Вищого суду (korkein oikeus) заявниця стверджувала, inter alia, що було порушено її право на повагу до приватного життя.

17. 23 грудня 2002 року Вищий суд відмовив в апеляції.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

18. Конституційний закон Фінляндії (Suomen hallitusmuoto, Regeringsform för Finland; Закон № 94/1919, зі змінами згідно із Законом

№ 969/1995) діяв до 1 березня 2000 року. Стаття 8 зазначеного закону відповідає статті 10 чинної Конституції Фінляндії (Suomen perustuslaki, Finlands grundlag; Закон № 731/1999), в якій зазначається, що приватне життя кожної особи гарантується.

19. До 1 червня 1999 року положення щодо використання та конфіденційності приватної інформації визначалися Законом «Про приватні дані» 1987 року. Статті 6 та 7 Закону забороняли обробку конфіденційних персональних даних, зокрема інформації про здоров'я та лікування особи, за винятком використання цієї інформації в закладах охорони здоров'я. Згідно зі статтею 18 Закону забороняється несанкціоноване розкриття персональних даних, а згідно зі статтею 21 забороняється незаконне використання розкритої інформації. Відповідно до положень статті 26, особа, яка працює з персональними даними, повинна переконатися, що персональні дані та інформація, яка перебуває в оброблюваних записах, відповідним чином захищена від незаконної обробки, використання, знищення, зміни або викрадення. Таким чином, пояснювальна доповідь до урядового законопроекту (№ 49/1986) щодо набрання чинності Законом «Про персональні дані» визначає, що лише факту існування правових норм недостатньо для того, щоб гарантувати захист недоторканності приватного життя. Крім того, особа, яка працює з персональними даними, повинна переконатися, що дані *de facto* захищені. Щодо планування фізичного захисту системи обробки даних, необхідно, зокрема, звернути увагу на те, чи є система автоматизованою чи неавтоматизованою. Звісно, конфіденційний характер інформації впливає на загальний обсяг зобов'язань щодо їхнього захисту. Відповідно до статті 42, особа, яка працювала з персональними

даними, має відповідати за компенсацію моральної шкоди, заподіяної в результаті використання або розкриття некоректних персональних даних чи незаконного використання або розголошення зазначених персональних даних.

20. 1 червня 1999 року набув чинності новий Закон «Про персональні дані» (henkilötietolaki, personuppgiftslag; Закон № 523/1999). Статтею 11 Закону заборонено обробку конфіденційних персональних даних. Проте, згідно зі статтею 12, медпрацівники можуть обробляти дані стосовно стану здоров'я особи, її захворювання, дефектів лікування тощо в разі, якщо це необхідно для проведення лікування зазначеної особи. Статтею 32 визначено, що особа, яка працює з персональними даними, повинна застосувати необхідні технічні та організаційні заходи з метою захисту персональних даних від несанкціонованого доступу, випадкового або незаконного знищення, маніпуляцій, розкриття або передачі, а також проти будь-яких інших видів незаконної обробки. Стаття 33 зобов'язує осіб, які отримали інформацію про особисті чи сімейні обставини суб'єктів такої інформації, забезпечити конфіденційність зазначених даних. Відповідно до статті 47, особа, яка працює з персональними даними, несе відповідальність за компенсацію моральної та матеріальної шкоди, заподіяної суб'єкту персональних даних або іншій особі в результаті обробки персональних даних, яка була здійснена з порушеннями положень Закону.

21. Закон «Про статус та права пацієнта» набув чинності 1 березня 1993 року. Стаття 12 цього Закону, який діяв до 1 серпня 2000 року, визначала, що під час створення та обробки персональних і медичних даних пацієнтів працівники закладів охорони здоров'я

повинні були дотримуватись нормативних актів Міністерства соціальних справ та охорони здоров'я (далі – «Міністерство»).

22. У Розпорядженні Міністерства № 16/02/93 від 25 лютого 1993 року зазначалося, що під час створення та обробки справи пацієнта необхідно забезпечити недоторканість приватного життя пацієнта. Особа, яка працює з даними, повинна була створити умови для того, щоб сторонні особи не змогли отримати несанкціонований доступ до конфіденційних персональних даних пацієнта, і щоб до файлу пацієнта був доступ лише в медперсоналу, який проводить лікування цього пацієнта.

23. Стаття 13 Закону «Про статус та права пацієнта» визначала, що медпрацівники або інші особи, які працюють у відділенні закладу охорони здоров'я, не мають права передавати стороннім особам (тобто особам, які не беруть участі в лікуванні пацієнта) інформацію, яка знаходилася в документації пацієнта, без письмової згоди останнього. До зазначеної статті було внесено зміни від 1 серпня 2000 року (Закон № 653/2000), згідно з якими в разі перегляду записів про пацієнта до картки останнього мав бути внесений відповідний запис із зазначенням причини розкриття інформації.

24. Крім того, положення Закону «Про медичних працівників» (laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä, lag om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården; Закон № 559/1994) визначають умови зберігання й конфіденційності документації пацієнтів (стаття 16) та обов'язки щодо збереження конфіденційності цих документів (стаття 17).

25. Також 1 липня 2007 року набув чинності новий Закон «Про електронну обробку даних про клієнта» (laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä, lag om

elektronisk behandling av klientuppgifter inom social- och hälsovården; Закон № 159/2007). Метою цього Закону було подальше закріплення прав пацієнтів у контексті обробки електронних персональних даних у соціальній сфері та сфері охорони здоров'я.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

26. Заявниця звернулася зі скаргою на те, що окружний заклад охорони здоров'я не зміг виконати свої обов'язки щодо створення реєстру, в якому б її конфіденційна інформація як пацієнта була захищена від розкриття.

Стаття 8 Конвенції передбачає:

«1. Кожен має право на повагу до його приватного й сімейного життя, житла і таємниці кореспонденції.»

2. Органи державної влади не можуть втручатися у здійснення цього права інакше ніж згідно із законом і коли це необхідно в демократичному суспільстві в інтересах національної і громадської безпеки або економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб.»

27. Уряд оскаржив цей аргумент.

A. Прийнятність

28. Суд зазначає, що заява не є явно необґрунтованою в розумінні частини 3 статті 35 Конвенції. Він також зазначає, що вона не є непринятною з будь-яких інших підстав. Таким чином, вона повинна бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

29. Заявниця зазначила, що заходи, здійснені національними органами для гарантування її права на повагу до приватного життя, були недостатніми. У відповідний момент часу на початку 1990-х років система обробки даних лікарні не мала достатніх засобів контролю, визначених законом. Будь-хто з працівників лікарні мав змогу отримати доступ до історії її хвороби, оскільки в реєстрі лікарні зберігалися дані лише про п'ять останніх запитів, за допомогою яких можна було б ідентифікувати запитувача (зазвичай, не його особу, а лише їхнє відділення). Більш того, після повернення документів до архіву інформація видалялася. І лише після прийняття рішення окружної адміністративної ради від 20 жовтня 1997 року систему обробки даних лікарні було змінено.

30. Заявниця вважала, що інструменти ретроспективного контролю в цьому випадку мали б вирішальне значення. Система обробки даних повинна була містити інформацію щодо того, хто мав доступ до історії її хвороби, що дало б змогу визначити, чи було це зроблено на законних підставах. Національний суд відмовив їй у розгляді подання на компенсацію заподіяної шкоди, оскільки заявниця не могла ідентифікувати особу, яка отримала інформацію про її хворобу з медичної картки. Заявниця, таким чином, не змогла відстояти свою позицію лише через те, що на той момент система контролю даних лікарні не відповідала визначеним вимогам.

31. Уряд вважав, що порушення прав заявниці в контексті статті 8 не було, оскільки законодавством Фінляндії на той момент часу передбачалися гарантії конфіденційності

інформації про стан здоров'я пацієнта, і в принципі, вся інформація про пацієнта залишилася конфіденційною. До обробки даних пацієнта мали доступ лише особи, які були залучені до процесу лікування цього пацієнта.

32. Крім того, особа, яка займалася обробкою даних, повинна була створити умови для того, щоб сторонні особи не могли побачити або обробити персональні дані. Особа, відповідальна за обробку даних, також несла відповідальність за захист персональних даних та пряму відповідальність за компенсацію заподіяної шкоди. Крім того, хоча в законодавстві й не містилося конкретних положень щодо ведення і збереження інформації про реєстрацію в системі, особа, відповідальна за обробку даних, мала загальний юридичний обов'язок контролювати використання записів з персональними даними.

33. Щодо цієї справи, уряд визнав, що на початку 1990-х років єдина система контролю реєстру пацієнтів у зазначеній лікарні передбачала збереження ідентифікаційних даних лише п'яти останніх запитів стосовно медичної картки пацієнта. Пізніше, у 1998 році, систему управління даними було змінено, і кожен запит щодо медичної картки пацієнта записувався і зберігався.

34. Також уряд звернув увагу на те, що система внесення і збереження інформації про пацієнтів була заснована на детальних інструкціях і умовах їхнього дотримання, високих моральних стандартах персоналу лікарні й суворого дотримання вимог конфіденційності. У лікарні діяли відповідні детальні інструкції, і персонал мав можливість отримати інформацію з реєстру лише з чітко обмежених причин. Лікарня просто не могла створити систему, яка б заздалегідь перевіряла достовірність кожного запиту на інформацію, адже

історія хвороби пацієнта часто потрібна негайно й терміново. Зрештою, уряд зазначив, що процесуальні гарантії було забезпечено, адже заявниця мала право ініціювати провадження в суді в разі неналежного використання її даних як пацієнта.

2. Оцінка фактів Судом

35. Зазначена лікарня є державною, а отже, згідно з Конвенцією, держава несе відповідальність за її дії (див. справу «Гласс проти Сполученого Королівства» (Glass v. the United Kingdom) № 61827/00, п. 71, ЄСПЛ, 2004 II). Обробка інформації, яка стосується приватного життя особи, підпадає під сферу застосування частини 1 статті 8 Конвенції (див. справу «Ротару проти Румунії» (Rotaru v. Romania) [ВП], № 28341/95, п. 43, ЄСПЛ 2000 V, та справу «Леандер проти Швеції» (Leander v. Sweden), рішення від 26 березня 1987 року, серія А №116, п. 48). Особиста інформація, яка стосується пацієнта, безумовно належить до його приватного життя. Таким чином, стаття 8 може бути застосована в справі, яка розглядається. Безумовно, жодна зі сторін цього факту не заперечує.

36. І хоча метою статті 8, по суті, є захист особи від свавільного втручання з боку державних органів, вона не просто зобов'язує державу утримуватися від такого втручання: на додаток до цього, насамперед негативного зобов'язання, існують й позитивні зобов'язання, які є невід'ємною частиною забезпечення поваги до приватного та сімейного життя (див. справу «Ейрі проти Ірландії» (Airey v. Ireland), рішення від 9 жовтня 1979 року, серія А, № 32, с. 17, п. 32). Ці зобов'язання можуть передбачати вжиття заходів, спрямованих на забезпечення поваги до приватного життя навіть у сфері відносин приватних осіб між собою (див. справу «Х і Y проти Нідерлан-

дів» (X and Y v. the Netherlands), рішення від 26 березня 1985 року, серія А, № 91, с. 11, п. 23; та справу «Одієвр проти Франції» (Odièvre v. France) [ВП], № 42326/98, ЄСПЛ 2003-III).

37. Суд зазначає, що відсутні твердження стосовно будь-якого навмисного розголошення медичних даних заявниці, що могло б представляти собою втручання в її право на повагу до її приватного життя. Крім того, заявниця не заперечує факт збору та збереження її медичної інформації. Її скарга скоріше стосується неспроможності лікарні гарантувати захист даних заявниці від несанкціонованого доступу, або, в термінах Конвенції, порушення позитивного зобов'язання держави щодо забезпечення поваги до її приватного життя за допомогою впровадження системи правил і гарантій щодо захисту даних. Суд буде розглядати справу саме в такому контексті, і, зокрема, з урахуванням того, що в національних судах саме заявниця мала тягар доказування щодо правдивості свого твердження.

38. Захист персональних даних, а особливо медичних, має фундаментальне значення для користування особою правом на повагу до її приватного життя, що гарантується статтею 8 Конвенції. Дотримання конфіденційності медичних даних є вкрай важливим принципом правової системи всіх учасників Конвенції. Вкрай важливо не тільки поважати відчуття недоторканості приватного життя в пацієнта, але й зберегти його віру в медичну професію і в сферу охорони здоров'я загалом. Наведені вище міркування набувають особливого значення з огляду на захист конфіденційності інформації про ВІЛ-інфекції людини, враховуючи делікатний характер цієї хвороби. У національному законодавстві повинні бути передбачені відповідні гарантії, які б унеможливили розкриття або розголо-

шення приватних даних про здоров'я особи, щоб забезпечити відповідність гарантіям, передбаченим у статті 8 Конвенції (див справу «З. проти Фінляндії» (Z v. Finland), рішення від 25 лютого 1997 року, Звіти про рішення і ухвали, 1997 I, пп. 95-96).

39. Суд зазначає, що на початку 1990-х років фінське законодавство містило лише загальні положення щодо захисту конфіденційних персональних даних. Суд надає особливого значення існуванню і сфері застосування Закону «Про особисті дані» 1987 року (див. пункт 19 вище). У статті 26 цього Закону зазначається, що особа, яка обробляє дані, має забезпечити належний захист персональних даних, зокрема, від незаконного доступу. Особа, яка здійснює обробку даних, також мала переконатися, що тільки персонал, який проводить лікування пацієнта, має доступ до історії хвороби свого пацієнта.

40. Безсумнівно, метою зазначених положень був захист персональних даних від потенційного несанкціонованого доступу. Як наголошується в справі «З. проти Фінляндії», необхідність достатніх гарантій надзвичайно важлива під час обробки особливо делікатних і конфіденційних даних, як у цьому випадку, коли до того ж заявниця працювала в тій же лікарні, де проходила лікування. Таким чином, суворе дотримання закону могло б виступати саме тією гарантією, яка б забезпечила заявниці право, гарантоване статтею 8 Конвенції, що в цьому випадку означало б суворий контроль за розкриттям медичних записів.

41. Тим не менш, окружна адміністративна рада встановила в питанні стосовно зазначеної лікарні, що оскаржувана система обробки медичних записів не мала можливості заднім числом уточнити, хто саме використовував її для перегляду записів пацієнта,

оскільки ця система показувала тільки п'ять останніх переглядів документації, і що ця інформація видалялася після повернення документів в архів. Таким чином, окружна адміністративна рада не мала змоги підтвердити або спростувати факт несанкціонованого використання або передачі сторонніми особами інформації, яка містилася в історії хвороби заявниці та її родини (див. пункт 10 вище). Пізніше апеляційний суд у результаті розгляду цивільного позову заявниці залишив це рішення в силі. Суд, зі свого боку, хотів би також відзначити, що немає сумнівів, що на той момент режим, який діяв у лікарні, давав змогу доступу до записів співробітникам, які не були безпосередньо залучені до лікування заявниці.

42. Слід зауважити, що лікарня вдалася до спеціальних заходів захисту заявниці від подальшого несанкціонованого розкриття делікатної інформації про стан її здоров'я шляхом внесення змін до реєстру пацієнтів влітку 1992 року. Зазначені зміни передбачали, що тільки медперсонал, який здійснював лікування, міг мати доступ до її історії хвороби, а заявницю було зареєстровано в системі під вигаданим іменем і номером соціального страхування (див. пункт 7 вище). Тим не менш, для заявниці ці заходи були невчасними.

43. Апеляційний суд погодився, що бачення обставин заявницею, а саме натяки й ремарки її колег (починаючи з 1992 року) щодо інфікування заявниці ВІЛ, було об'єктивним і достовірним. Втім, апеляційний суд не знайшов переконливих доказів того, що історію хвороби заявниці було переглянуто незаконно (див. пункт 15 вище).

44. Суд зазначає, що заявниця прогнала цивільну справу через те, що не змогла довести по фактах справи причинно-наслідкового

зв'язку між недоліками в правилах безпеки доступу та поширенням інформації про стан її здоров'я. Проте перенесення такого тягара доказування на заявницю свідчить про ігнорування відомих на той момент недоліків в системі ведення документації в лікарні. Адже цілком очевидно, що якби лікарня забезпечила сильніший контроль над доступом до медичних карток, обмеживши доступ до них лише для медперсоналу, який безпосередньо був залучений до лікування заявниці; або запровадила ведення обліку всіх осіб, які мали доступ до медичної картки заявниці, остання мала б більш вигідні позиції під час проваджень у національних судах. На думку Суду, вирішальним є той факт, що система ведення документації в лікарні справді не відповідає нормативно-правовим вимогам, визначеним статтею 26 Закону «Про персональні дані», і саме цьому факту національні суди не приділили належної уваги.

45. Уряд так і не пояснив, чому гарантії, передбачені національним законодавством, не були дотримані в цій лікарні. Суд зазначає, що впровадження цих гарантії розпочалося лише в 1992 році, після підозри заявниці щодо «витоку» інформації та щодо того, що лише медперсонал клініки, яка проводила лікування, мав доступ до її медичної документації. Суд також зазначає, що лише після скарги заявниці до окружної адміністративної ради в лікарні було запроваджено ретроспективний контроль доступу до даних (див. пункт 11 вище).

46. Таким чином, аргумент заявниці про те, що на той момент її медичні дані не були належним чином захищені від несанкціонованого доступу, необхідно підтримати.

47. Суд зазначає, що лише факт того, що національне законодавство надавало заявниці можливість вимагати компенсації за шкоду,

заподіяну стверджуваним незаконним розголошенням персональних даних, виявився недостатнім для того, щоб захистити її приватне життя. У цьому випадку був потрібен практичний і ефективний механізм захисту, який би насамперед виключив саму можливість будь-якого несанкціонованого доступу. Такий інструмент захисту надано не було.

48. Суд доходить висновку, що у відповідний час держава не виконала свій позитивний обов'язок відповідно до частини 1 статті 8 Конвенції щодо забезпечення поваги до приватного життя заявниці.

49. Відповідно, мало місце порушення статті 8 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТЕЙ 6 І 13 КОНВЕНЦІЇ

50. Заявниця стверджувала про порушення статей 6 і 13, оскільки вона як позивач несла тягар доказування того, що деякі з її колег незаконно переглядали історію її хвороби, і не змогла отримати доказів цього порушення через недосконалість гарантії у реєстрі даних.

51. Беручи до уваги висновки щодо статті 8, Суд вважає непотрібним розглядати цей аспект заяви (див., з-поміж інших джерел, справу «Саллінен та інші проти Фінляндії» (Sallinen and Others v. Finland), № 50882/99, пп. 102, 110, рішення від 27 вересня 2005 року, та справу «Копленда», які згадувалися вище, пп. 50-51).

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

52. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї, і якщо вну-

тріше право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткову компенсацію, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

А. Шкода

53. Заявниця вимагала компенсації матеріальної шкоди в розмірі 38 115,53 євро, що складається з таких сум: 20 000 євро за шкоду в результаті відмови лікарні поновити трудовий договір заявниці, що призвело до втрати зайнятості заявницею в період з 22 вересня 1993 року по 1 червня 1995 року; 5 988,06 євро на відшкодування судових витрат, які заявниця вимушена була сплатити лікарні; 446,79 євро на відшкодування витрат на приватного детектива, який збирав докази для позову з метою компенсації; 11 680,67 євро для відшкодування матеріальних збитків, пов'язаних з продажем будинку, оскільки вона була змушена переїхати через плітки стосовно захворювання.

Заявниця вимагала компенсації моральної шкоди в розмірі 30 000 євро через стрес, спричинений необхідністю пошуку нового місця роботи, а також плітками, пов'язаними з її інфікуванням ВІЛ, які вплинули на життя її сина.

54. Уряд визнав, що суму судових витрат, оплачених лікарні, за вирахуванням виконавчого збору та відсотків за прострочений платіж (на суму 216,26 євро), тобто 5 771,80 євро, може бути відшкодовано в якості компенсації матеріальної шкоди.

Стосовно компенсації моральної шкоди уряд заявив, що компенсацію має бути виплачено лише заявниці, і її розмір не повинен перевищувати 3 000 євро.

55. Суд не знаходить жодного причинно-наслідкового зв'язку між встановленим порушенням та заявленою матеріальною шкодою, окрім судових витрат у розмірі 5 771,80 євро, які заявниця змушена була сплатити лікарні за провадження справи в національних судах.

Суд вважає, що заявниця могла зазнати моральної шкоди внаслідок неспроможності держави належним чином захистити медичну картку пацієнта від несанкціонованого доступу. Суд вважає, що ця шкода не може бути компенсована лише констатацією порушення, тому потрібне матеріальне відшкодування. Оцінюючи розмір шкоди за принципом справедливості, Суд присуджує заявниці 8 000 євро.

В. Судові та інші витрати

56. Заявниця вимагала 15 758,25 євро на відшкодування судових витрат, пов'язаних із провадженням у національних органах, зокрема 500 євро на відшкодування телефонних дзвінків та поїздок, які вона оплатила з власних коштів. Також заявниця вимагала 5 570 євро на відшкодування судових витрат в органах Конвенції, з них 200 євро на відшкодування власних витрат, про які зазначено вище.

57. Уряд зазначив, що сума виплати не повинна перевищувати 12 000 євро (враховуючи податок на додану вартість).

58. Суд зауважує, що компенсація за цим пунктом може бути виплачена тільки за умови, якщо витрати було понесено фактично і якщо вони були необхідними для уникнення порушення або отримання відшкодування за його наслідки (див., з-поміж інших джерел, справу «Гертель проти Швейцарії»

(Hertel v. Switzerland), рішення від 25 серпня 1998 року, Звіти 1998-VI, с. 2334, п. 63). Також Суд зауважує, що відповідно до положень статті 41 Конвенції, компенсація часу або роботи, витраченої на заяву заявницею, не присуджується, оскільки це не вважається понесеними нею грошовими витратами (див. справу «Лехтінен проти Фінляндії (№2)» (Lehtinen v. Finland (no. 2), № 41585/98, п. 57, 8 червня 2006 року). Щодо цієї справи, беручи до уваги наявну інформацію та зазначені критерії, Суд вважає за доцільне присудити 20 000 євро (враховуючи податок на додану вартість) в якості відшкодування судових витрат у національних судах та в провадженні в Суді.

С. Відсотки в разі несвоечасної сплати

59. Суд вважає, що відсотки, які нараховуватимуться в разі несвоечасної сплати, дорівнюють річній відсотковій ставці в розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, плюс три відсоткові пункти.

НА ЦИХ ПІДСТАВАХ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції;
3. *Постановляє*, що необхідності окремо розглядати скарги за статтями 6 і 13 Конвенції немає.
4. *Постановляє*
 - а) що протягом трьох місяців від дати, коли рішення стане остаточним, згідно з частиною 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна виплатити заявниці такі суми:

- i) 5 771,80 (п'ять тисяч сімсот сімдесят один євро 80 центів) євро в якості компенсації матеріальної шкоди, плюс будь-який податок, який може стягуватися із зазначеної суми;
 - ii) 8 000 (вісім тисяч) євро, плюс будь-який податок, який може стягуватися із зазначеної суми, в якості компенсації моральної шкоди;
 - ii) 20 000 (двадцять тисяч) євро, плюс будь-який податок, який може стягуватися із зазначеної суми, в якості відшкодування судових та інших витрат;
- б) що за спливом згаданих вище трьох місяців до остаточного розрахунку на названі суми нараховуватиметься відсоток, який дорівнює граничній кредитній ставці Європейського центрального банку та діятиме в період несплати, плюс три відсоткові пункти.

5. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 17 липня 2008 року, відповідно до частин 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Лоуренс Ерлі
Ніколас Братца

Секретар
Голова

Швидкий розвиток інформаційних та комунікаційних технологій підкреслює зростаючу по-требу в надійному захисті персональних даних – праві, яке гарантують документи Європейського Союзу і Ради Європи. Технологічний прогрес розширює межі, наприклад, спостереження, перехоплення комунікацій і зберігання даних; усе це створює значні виклики для права на захист персональних даних. Це видання містить збірку Європейського суду з прав людини, які поєднані однією темою – захист персональних даних. Збірка має на меті представити читачеві повні переклади текстів рішень Європейського суду з прав людини, які стали визнаними прецедентами, а також надати можливість вивчити останні рішення Європейського суду з прав людини, в яких знайшли відображення нові підходи Суду до визначення балансу між правом на доступ до інформації правом приватності.

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини континенту. Вона включає в себе 47 держав-членів, 28 з яких є членами Європейського союзу. Усі держави-члени Ради Європи підписалися під Європейською конвенцією з прав людини – угоду, спрямовану на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини контролює здійснення Конвенції у державах-членах.

www.coe.int

Європейський Союз складається з 28 держав-членів та їх народів. Це унікальне політичне та економічне партнерство, засноване на цінностях поваги до людської гідності, свободи, рівності, верховенства права і прав людини. Понад п'ятдесят років нам знадобилось для створення зони миру, демократії, стабільності і процвітання на нашому континенті. Водночас нам вдалось зберегти культурне розмаїття, толерантність і свободу особистості. ЄС налаштований поділитись своїми цінностями та досягненнями з країнами-сусідами ЄС, їх народами, та з народами з-поза їх меж.

<http://europa.eu>

UA

EUROPEAN UNION

CONSEIL DE L'EUROPE